

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**EBEVEYNLEŞME OLGUSUNUN DEPRESYON, KAYGI,
ÖFKE VE OBSESİF İNANIŞ BİÇİMLERİYLE
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Duygu KÖYDEN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2015

EBEVEYNLEŞME OLGUSUNUN DEPRESYON, KAYGI, ÖFKE VE OBSESİF
İNANIŞ BİÇİMLERİYLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Duygu KÖYDEN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2015

KABUL VE ONAY

Duygu KÖYDEN tarafından hazırlanan “Ebeveynleşme Olgusunun Depresyon, Kaygı, Öfke ve Obsesif İnanış Biçimleriyle İlişkisinin İncelenmesi ” başlıklı bu çalışma, 22.06.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Meltem ANAFARTA ŞENDAĞ (Başkan)

Doç. Dr. Sait ULUÇ (Danışman)

Doç. Dr. Müjgan İNÖZÜ (İkinci Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..1.. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.06.2015

Duygu KÖYDEN

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez sürecinin her anında desteğini ve yardımlarını hissettiğim, tezin fikir aşamasından bugünlere gelmesinde sağladığı değerli görüş, öneri ve katkıları sebebiyle, birlikte çalışmaktan sonsuz mutluluk duyduğum, yalnızca akademik katkılarıyla değil, aşılacağı motivasyon ve akademik disiplin için de minnet borçlu olduğum çok değerli hocam, tez danışmanım ve süpervizörüm Doç. Dr. Sait Uluç'a gösterdiği destek, sabır ve anlayışları için yürekten teşekkürlerimi sunuyorum.

Klinik psikolog olma yolunda geçirdiğim bu süreçte değerli bilgilerini bizimle paylaşan, eğitim sürecimin en keyifli dönemini geçirmeme vesile olan değerli hocalarım Prof. Dr. Ferhunde Öktem, Prof. Dr. Gonca Soygüt Pekak, Prof. Dr. Elif Barışkın, Prof. Dr. İhsan Dağ ve Doç. Dr. Sedat Işıklı'ya sağlamış oldukları değerli katkıları için minnettirim. Ayrıca, tez jürime katılımları ve değerli görüş ve önerileri için Doç. Dr. Müjgan İnözü ve Yrd. Doç. Dr. Meltem Anafarta Şendağ'a çok teşekkür ederim.

Ankara'ya alışma sürecimi kolaylaştıran, gerektiğinde bana evlerinin kapılarını açan, birlikte öğrenmekten ve sorgulamaktan keyif aldığım dönem arkadaşlarım Esra Pektaş, Cansu Özkan ve Mübeccel Yeniada'ya teşekkür ederim.

Bu tezin ortaya çıkma sürecinde farklı şehirlere dağılmış olsak da hep bir telefon uzağında olarak ihtiyaç duyduğum her desteği sağlayan Pınar, Figen ve Nurbanu'ya, sağladıkları manevi destek ve motivasyonla güç bulduğum Gamze ve Burcu'ya, canım arkadaşlarıma teşekkür ederim. Oda arkadaşı olduğumuz bir yıllık sürede tez yazım aşamasındaki her süreci benimle geçiren, iyi ki tanıdım dediğim Hülya'ya sabrı, sağduyusu ve daimi desteği için çok teşekkür ederim. Veri toplama sürecindeki yardımları sebebiyle Hikmet, Anıl ve Erkan'a da teşekkürü borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresinde bilim insanı olma yolunda verdiği destek ve sağladığı burs desteği sebebiyle Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'na teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, daha ilkokulda başlayan psikolog olma hevesimi gerçekleştirmem için her zaman arkamda olan, bana inanan, güvenen, sevgilerini hiç eksik etmeyen, teşekkürün en büyüğünü hak eden annem, babam ve ablam... Başta bugünlere gelmemde gösterdiği

özveriler ve her kararında arkamda olduğu ve olacağı için anneme, benim için hep en iyisini istediğini bildiğim, varlığından güç aldığım babama ve en büyük şansım, canım ablama bu süreçte de hep yanımda oldukları için sonsuz teşekkürler.

ÖZET

KÖYDEN, Duygu. *Ebeveynleşme Olgusunun Depresyon, Kaygı, Öfke ve Obsesif İnanış Biçimleriyle İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Ebeveynleşme (Parentification), aile içinde ortaya çıkan ve çocuğun ebeveynlere ait rol ya da sorumlulukları üstlenmek zorunda kaldığı bir tür rol değişimi olarak tanımlanmaktadır. Görgül çalışmalar, ekonomik krizler, eşler arası çatışmalar, boşanma, kayıp, hastalık gibi olumsuz durumların ebeveynleşme riskini arttırdığına işaret etmektedir. Yakın zamanlı çalışmalar çocukların yaşlarına uygun bazı yetişkin sorumluluklarını üstlenmelerinin ve bu durumu adil olarak algılamalarının psikolojik sağlıklarına katkı sayılabildiğine işaret etmektedir. Ancak, çocukların gelişim düzeylerine uygun olmayan bazı yetişkin sorumluluklarını taşımak ya da kendi anne-babalarına ebeveynlik yapmak zorunda kalmasının birçok psikolojik soruna yol açabileceği kabul edilmektedir. Yurt dışı alanyazında depresyon ve kaygı gibi duygu durum bozukluklarının ebeveynleşme tarafından yordanabildiğine işaret eden çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında ebeveynleşme olgusu ve psikolojik sorun oluşturabilecek sonuçlarının Türk örneklemini üzerinde değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda birbirini izleyen iki çalışma gerçekleştirilmiştir. (1) ilk adımda Ebeveynleşme Envanteri Türk alanyazınına kazandırılmış; (2) İkinci adımda ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanışların ilişkisi incelenmiştir.

Birinci çalışma kapsamında, uluslararası düzeyde yaygın kabul gören Ebeveynleşme Envanteri'nin (Parentification Inventory; Hooper, 2009) Türkçe'ye uyarlama çalışması yürütülmüş ve Türk kültüründeki geçerlik ve güvenilirlik düzeyi değerlendirilmiştir. İlk çalışmanın örneklemini Hacettepe Üniversitesi'nde eğitim gören 301 katılımcıdan (142 kadın 159 erkek; yaş ort: 21.55) oluşmaktadır. Aracın faktör yapısı açımlayıcı faktör analizi yöntemiyle incelenmiştir. Özgün halinde olduğu gibi envanterin üç faktörlü yapısı korunmuştur. Faktörler Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE), Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) ve Algılanan Yarar/Uyum (AYU) olarak isimlendirilmiştir. Araca ilişkin güvenilirlik analizi bulguları rapor edilmiştir. EE alt boyutları arasında cinsiyet ve SED'e bağlı fark olup olmadığı varyans analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizler

Ebeveynleşme Envanteri'nin alt boyutları açısından Cinsiyetin anlam taşıdığına işaret ettiğinden, izleyen analizler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yürütülmüştür. Envanterin birleşen geçerliğinin değerlendirilmesi için SCL-90-R'den elde edilen psikolojik iyilik hali değerlendirmesi dış ölçüt olarak kullanılmıştır. Sonuçlar, aracın faktör yapısının özgün haliyle büyük ölçüde örtüştüğüne, yeterli güvenirlik ve geçerlik değerlerini sağladığına, Türkiye'de kullanım için uygun olduğuna işaret etmiştir.

İkinci çalışma kapsamında, ebeveynleşme olgusunun depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanç biçimleri ile olan Türk örnekleme özgü ilişkileri incelenmiştir. İkinci çalışmanın örnekleme Hacettepe Üniversitesi'nde eğitim gören 203 katılımcıdan (105 kadın 98 erkek; yaş ort: 21.04) oluşmaktadır. Ebeveynleşmenin üç alt boyutunun psikolojik sorunları ne biçim ve ölçüde yordadığı çoklu regresyon analizleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Sonuçlar Kadınlar için Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşmenin daha etkili olduğu ve obsesif inanışları arttırdığı; Erkekler için Kardeş Odaklı Ebeveynleşmenin etkili olduğu ve öfke duygusunun düzenlenmesini güçleştirdiği ve son olarak Algılanan Yarar/Uyum yabancı alanyazın ile tutarlı olarak duygu durum güçlükleri olan depresyon, kaygı ve öfke boyutları için koruyucu olabileceğine işaret etmiştir. Ulaşılan bulgular bir arada değerlendirildiğinde Ebeveynleşmenin boyutlarının kültürel olarak fark göstermemesine karşın Ebeveynleşmenin psikolojik sonuçlarının önemli farklar taşıdığına işaret etmiştir.

Anahtar Sözcükler

Ebeveynleşme, Ebeveynleşme Envanteri, depresyon, sürekli kaygı, sürekli öfke, öfke ifade tarzları, obsesif inanış biçimleri

ABSTRACT

KÖYDEN, Duygu. *The Relationship Between Parentification and Depression, Anxiety, Anger and Obsessive Beliefs*, Master's Thesis, Ankara, 2015.

Parentification is described as a kind of role reversal that arises within the family when children have to take their parents' roles or responsibilities. Empirical studies indicate that negative conditions such as financial difficulties, conflict between parents, divorce, lost, disease and so forth increase the risk for parentification. Recent studies show that children's taking some adult responsibilities and perceiving this process "fair" can contribute to their psychological well being. However, it has been accepted that having some adult responsibilities which are not appropriate for children's development level or their becoming a parent for thier own parents can cause various psychological problems. In the foreign literature, there are numerous studies indicating mood disorders like depression or anxiety can be regressed by parentification. In the current study, the aim is to assess parentification and its possible negative consequences in Turkish sample. Towards this aim, two successive studies were conducted. (1) In the first stage, Parentification Inventory was brought to Turkish literature; (2) in the second stage, the relationship between parentification and depression, anxiety, anger and obsessive beliefs was investigated.

In the first part of the study, internationally accepted Parentification Inventory (Hooper, 2009) was adapted to Turkish language. Also, its reliability and validity were assessed for Turkish culture. The sample of the first study was composed of 301 students (142 women 159 men, mean age: 21.55) of Hacettepe University. Factors of the inventory were examined via explaratory factor analysis. Three factors were accepted as in the original version of the inventory. They were named as Parent-Focused Parentification (PFP), Sibling-Focused Parentification (SFP) and Perceived Benefit/Adaptation (PBA). The results of the reliability analyses were reported. Whether there is a difference between PI subscales based on gender and SES was searched via variance analyses. Since analyses showed gender makes a difference between PI subscales, following analyses were performed seperately for women and men. In order to search convergent validity of the inventory, psychological well being derived from SCL-90-R was used as

an outer criterion. Results revealed that factorial pattern of the adapted inventory mostly corresponds to the factorial pattern of the original version, has satisfactory reliability and validity values and is appropriate for the use in Turkey.

In the second stage of the study, the relationship specific to Turkish sample between parentification and depression, anxiety, anger and obsessive beliefs was investigated. The sample of the second study was composed of 203 students (105 women 98 men) from Hacettepe University. How and how much three subscales of parentification affected psychological problems was assessed via multiple regression analysis. Results revealed that Parent Focused Parentification is more effective for women and it increases obsessive beliefs; Sibling Focused Parentification is more effective for men and it makes it difficult to regulate anger feelings; and lastly, in keeping with foreign literature, Perceived Benefit/Adaptation can be protective against mood disorders such as depression, anxiety and anger. Overall, results revealed that even though parentification subscales did not show cultural differences, they demonstrated significant differences in terms of psychological consequences.

Keywords

Parentification, Parentification Inventory, depression, trait anxiety, trait anger, anger expression styles, obsessive beliefs

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ.....	xviii

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1. EBEVEYNLEŞME OLGUSU	3
1.1.1. Çocuk ve Ebeveyn Arasındaki Rol Değişimini Tanımlama Çabaları.....	4
1.1.2. Ebeveynleşmenin Olumlu Sonuçları.....	6
1.1.3. Aile İçindeki Koalisyonların Etkisi.....	7
1.1.4. Ebeveynleşmeye Maruz Kalan Çocuğun Cinsiyeti.....	9
1.2. EBEVEYNLEŞMEYLE İLİŞKİLİ RİSK FAKTÖRLERİ	10
1.2.1. Göç ve Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu	10
1.2.2. Ailedeki Alkol ve Madde Kullanımı.....	11
1.2.3. Ailedeki Fiziksel/ Psikolojik Rahatsızlıklar.....	12
1.2.4. Ebeveynler Arasındaki Sorunlar/ Boşanma	14

1.2.5. Cinsel/ Fiziksel İstismar ve Dağınık Bağlanma	15
1.3. EBEVEYNLEŞMENİN KLİNİK VE SOSYAL BAĞLAMDAKİ ETKİLERİ	16
1.3.1. Duygu Durum Değişkenleri: Depresyon, Kaygı ve Öfke	17
1.3.2. Kişilerarası İlişkiler, Utanmaya Yatkınlık, Düşük Özsaygı, Kimlik Gelişimi	19
1.3.3. Çocuk ve Ergenlerde Dışsallaştırma Sorunları	20
1.3.4. Madde ve Alkol Kullanımı.....	22
1.3.5. Akademik Yeterlilik.....	22
1.3.6. Somatik Şikayetler/ Konversiyon.....	23
1.3.7. Yeme Bozukluğu.....	23
1.3.8. Kişilik Özellikleri ve Savunma Mekanizmaları.....	24
1.3.9. Obsesif İnanışlar/ OKB	25
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	26
BÖLÜM 2	
YÖNTEM.....	29
2.1. ÖRNEKLEM.....	29
2.1.1. Birinci Çalışma.....	29
2.1.2. İkinci Çalışma	31
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	33
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	34
2.2.2. Ebeveynleşme Envanteri (EE)	34

2.2.3. Belirti Tarama Listesi (SCL – 90 – R)	35
2.2.4. Beck Depresyon Envanteri (BDE)	35
2.2.5. Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI)	36
2.2.6. Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)	37
2.2.7. Obsesif İnanışlar Ölçeği (OIÖ)	37
2.3. İŞLEM.....	37
2.3.1. Birinci Çalışma.....	38
2.3.2 İkinci Çalışma	38
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	38
2.4.1. Birinci Çalışma.....	39
2.4.2. İkinci Çalışma	39
BÖLÜM 3	
BULGULAR.....	40
3.1. BİRİNCİ ÇALIŞMA.....	40
3.1.1 Ebeveynleşme Envanteri'nin Türkçeye Uyarlama Süreci ve Geçerlik – Güvenirlilik Analizleri.....	40
3.1.1.1. Ebeveynleşme Envanteri'nin Çeviri Çalışması	40
3.1.1.2. Ebeveynleşme Envanteri'nin Faktör Örüntüsü	40
3.1.1.3. Ebeveynleşme Envanteri'nin İç Tutarlılık Katsayı Bulguları	43
3.1.1.4. Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	43
3.1.1.5. Ebeveynleşme Envanteri'nin Birleşen Geçerliği Bulguları	44

3.2. İKİNCİ ÇALIŞMA	47
3.2.1. Korelasyon Analizi Bulguları.....	47
3.2.2. Çalışmanın Değişkenlerinde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	51
3.2.2.1. Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	51
3.2.2.2. Beck Depresyon Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	52
3.2.2.3. Sürekli Kaygı Alt Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	53
3.2.2.4. Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar	54
3.2.2.5. Obsesif İnanışlar Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar.....	55
3.2.3. Depresyon, Sürekli Kaygı, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimleri İle Obsesif İnanış Biçimlerinin, Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutları İle Yordanması: Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	56
3.2.3.1. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Depresyon Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	56
3.2.3.2. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sürekli Kaygı Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
3.2.3.3. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sürekli Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
3.2.3.4. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	59

3.2.3.5. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Dışa Vurulan Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	60
3.2.3.6. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının İçte Tutulan Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	62
3.2.3.7. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sorumluluk/ Tehdit Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	63
3.2.3.8. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	63
3.2.3.9. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Düşüncenin Kontrolü/ Önemi Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	64

BÖLÜM 4

TARTIŞMA	67
4.1. EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ'Nİ TANIMLAYAN TEMEL PSİKOMETRİK PARAMETRELERİN TARTIŞILMASI.....	67
4.2. DEPRESYON, SÜREKLİ KAYGI, SÜREKLİ ÖFKE, ÖFKE İFADE BİÇİMLERİ, OBSESİF İNANIŞ BİÇİMLERİ VE EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ ALT BOYUTLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI	72
4.3. ÇALIŞMANIN DEĞİŞKENLERİNDE CİNSİYET VE SED'E DAYALI GÖZLENEN FARKLARIN TARTIŞILMASI	74
4.4. DEPRESYON, SÜREKLİ KAYGI, SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE BİÇİMLERİ İLE OBSESİF İNANIŞ BİÇİMLERİNİN, EBEVEYNLEŞME	

ENVANTERİ'NİN ALT BOYUTLARI İLE YORDANMASI: ÇOKLU REGRESYON ANALİZİ SONUÇLARININ TARTIŞILMASI	77
4.5. ARAŞTIRMADAKİ SINIRLILIKLAR VE GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER	82
4.6. ARAŞTIRMANIN KLİNİK DOĞURGULARI.....	84
4.7. SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	98

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Birinci Çalışmanın Örneklemine Demografik Özellikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 2.2. İkinci Çalışmanın Örneklemine Demografik Özellikleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 3.1. Envantere İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 3.2. Katılımcıların Birinci Çalışmadaki EE Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	44
Tablo 3.3. Kadınlarda Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyut Puanlarının SCL-90-R Ölçeği Alt Boyut Puanlarıyla Arasındaki Korelasyon Katsayıları	45
Tablo 3.4. Erkeklerde Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyut Puanlarının SCL-90-R Ölçeği Alt Boyut Puanlarıyla Arasındaki Korelasyon Katsayıları	46
Tablo 3.5. Kadınların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyonlar	49
Tablo 3.6. Erkeklerin Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyonlar	50
Tablo 3.7. Katılımcıların İkinci Çalışmadaki EE Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 3.8. Katılımcıların BDE Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi	98
Tablo 3.9. Katılımcıların BDE Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	53
Tablo 3.10. Katılımcıların STAI-II Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi.....	98
Tablo 3.11. Katılımcıların STAI-II Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	54

Tablo 3.12. Katılımcıların SÖÖTÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi.....	99
Tablo 3.13. Katılımcıların SÖÖTÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	55
Tablo 3.14. Katılımcıların OİÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi.....	99
Tablo 3.15. Katılımcıların OİÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	56
Tablo 3.16. Kadınlarda Depresyon Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 3.17. Erkeklerde Depresyon Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 3.18. Kadınlarda Sürekli Kaygı Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	58
Tablo 3.19. Kadınlarda Sürekli Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	59
Tablo 3.20. Erkeklerde Sürekli Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	59
Tablo 3.21. Erkeklerde Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	60
Tablo 3.22. Kadınlarda Dışa Vurulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	61
Tablo 3.23. Erkeklerde Dışa Vurulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	61

Tablo 3.24. Erkeklerde İçte Tutulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	62
Tablo 3.25. Kadınlarda Sorumluluk/ Tehdit Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	63
Tablo 3.26. Kadınlarda Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	64
Tablo 3.27. Kadınlarda Düşüncenin Kontrolü/ Önemi Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	65
Tablo 3.28. Yordayıcı Analizlerin Toplu Halde Sunumu	66

EKLER DİZİNİ

EK 1. Tablolar.	98
EK 2. Aydınlatılmış Onam Formu	100
EK 3. Demografik Bilgi Formu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 02
EK 4. Ebeveynleşme Envanteri (EE)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 03
EK 5. Belirti Tarama Lisesi (SCL - 90 - R).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 05
EK 6. Beck Depresyon Envanteri (BDE)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 08
EK 7. Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri - Sürekli Kaygı Alt Testi (STAI - II)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 11
EK 8. Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 12
EK 9. Obsesif İnanışlar Ölçeği (OIÖ)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 14
EK 10. Etik Kurul İzni.....	116
EK 11. Tez Orijinallik Formu.....	117

BÖLÜM I

GİRİŞ

Aile kişinin içinde doğup büyüdüğü, belirli kültürel değerleri deneyimlemesine ve içselleştirmesine olanak sağlayan en küçük ve temel sosyal ortam olarak tanımlanmaktadır. Minuchin (1988) için aile, etkileşimlerin döngüsel olarak yaşandığı iç içe geçmiş birimlerden oluşan karmaşık bir bütündür. Buna göre aile sisteminin içerisinde, daha küçük grupların (karı-koca ya da kardeşler gibi) oluşturduğu alt sistemlerin bulunduğu kabul edilmektedir. Bu alt sistemlerin kendilerine özgü işleyiş kuralları, onları diğer alt ya da üst sistemlerden ayıran sınırları ve farklı etkileşim biçimleri bulunmaktadır.

Sroufe ve Fleeson (1988) aileyi oluşturan kişiler arasındaki ilişkileri dört temel ilke çerçevesinde ele almaktadır. (1) İlk ilkeye göre aileyi oluşturan alt sistemler karşılıklı bağımlılık (interdependence) ilkesi doğrultusunda çalışmaktadır. Bu nedenle, ailenin, kendisini oluşturan sistemlerin toplamından daha fazlası olarak ele alınması gerekmektedir (Sroufe & Fleeson, 1988). (2) İkinci ilkeye göre alt sistemler arası ilişkiler ailenin sürekliliğini sağlamaya ve uyumunu korumaya yönelik olarak gelişmektedir. Sistem içerisinde bir kişi ya da alt grup değişmeye başladığında, sistemi oluşturan diğer alt gruplar ve kişiler süregelen sistemin devamlılığını sağlayacak biçimde kendilerini yeniden düzenleyebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, alt sistemler dengenin yeniden kurulabilmesine yardımcı olacak biçimde değişim yönünde harekete geçebilmektedir. (Sroufe & Fleeson, 1988). (3) Üçüncü ilkeye göre aile sisteminin özgün nitelikleri alt sistemlerde de ifade bulmaktadır. Buna göre, bir sistem içerisinde büyüyen bir kişi, sistemin işleyişini öğrenme ve sistemi içselleştirme şansına sahip olmaktadır. Burada aile üst sisteminin işlevi, sistem içinde bir gelişim ya da değişim olduğunda, sistemin tekrar denge durumuna dönebilmesi için kişilerin kendi üzerine düşen tamamlayıcı rolün ne olduğunu fark etmesini sağlamaktır. Sroufe ve Fleeson'un (1988) aile sisteminin dengede kalabilmesi için kişinin kendi üzerine düşen görevleri nasıl içselleştirdiğini açıklayan görüşleri, Minuchin'in de (1988) ileri sürdüğü “**döngüsel etkileşim**” yaklaşımını oldukça desteklemektedir. (4) Son ilke ise kişinin

yetiştirdiği ailede içselleştirmiş olduğu ilişki örüntülerini yeni ilişkilerine taşıma yönündeki eğilimine işaret etmektedir. Buna göre, farklı aile kökenlerinden gelen kişiler yeni bir aile sistemi oluştururken doğal bir zorlanma yaşamaktadır. Bunun nedeni, kişilerin çocuk-ebeveyn, kardeşler ya da eşler gibi alt sistemlere ait eski ilişki biçimini yeni sisteme de bilerek ya da bilmeden taşıma eğilimleridir. Sroufe ve Fleeson'un (1988) ilk iki ilkesiyle tutarlı olarak Minuchin (1988) de aile üyeleri arasında karşılıklı bağımlılık (interdependence) içeren bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Ek olarak, Minuchin (1988) aile üyelerinin üstlendikleri farklı rollerin bir denge kurarak aile sisteminin devamlılığına katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Herhangi bir nedenden dolayı denge bozulduğunda aile içi örüntülerin aile üyeleri tarafından yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Minuchin, 1988).

Aile içindeki dengeler ya da rol dağılımları farklı nedenlerle bozulabilmektedir. Ebeveynleşme (Parentification), ebeveyn ile çocuk arasındaki bir çeşit rol değişimi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmalar ebeveyn ve çocuk arasındaki bu tür rol değişimlerinin çocuk üzerinde sıklıkla olumsuz etkilere yol açabileceğine işaret etmektedir (Hooper, 2007a; Wells & Jones, 2000; Wells & Jones, 1998; Chase, Demming, & Wells, 1998, Katz, Patracia & Rabinowitz, 2009). Yakın zamanlı çalışmalar ebeveynleşme ile depresyon ve kaygı gibi duygu durum güçlükleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir (Katz ve ark., 2009; Hooper, Doehler, Jankowsky, & Tomek, 2012; Carroll, & Robinson, 2000). Öte yandan, bazı araştırmacılar ebeveynleşmenin ortaya çıkış biçimi ve maruz kalan tarafından nasıl algılanmış olduğuna bağlı olarak kişilik gelişimi üzerinde olumlu etkiler yaratabileceğini savunmaktadır (Hooper, Marotta & Lanthier, 2008; Champion ve ark., 2009; Kuperminc, Jurkovic, & Casey, 2009).

Ebeveynleşme uluslararası arenada sık çalışılan bir olgudur. Ancak, Türkiye'deki görgül çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu tez çalışması ebeveynleşme olgusuna odaklı iki ayrı çalışmadan oluşmaktadır. İlk çalışma uluslararası alanyazında yaygın olarak kullanılan ve kabul gören 'Ebeveynleşme Envanteri'nin (Parentification Inventory) Türkçeye kazandırılması için yapılan kapsamlı bir uyarlama çalışmasıdır. İkinci çalışma ise üniversite öğrencilerinin ebeveynleşme düzeyi ile kaygı, depresyon ve obsesif düşünceler arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği görgül bir araştırmadır. Bu tez

çalışmasının ebeveynleşme gibi önemli bir olguya dikkat çekmesi açısından ülkemizdeki alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. İzleyen bölümde ebeveynleşme olgusuna ilişkin alanyazın detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

1.1. EBEVEYNLEŞME OLGUSU

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde kişilerin üstlendikleri sorumlulukların artışıyla birlikte olgunlaşmaları, yaşa uygun yetişkin ve hatta ebeveyn rolleri almaları beklenen bir durumdur. Ancak, çocuk ya da ergen uygun zamandan daha erken ya da uygun olmayan bir biçimde ebeveyn sorumluluklarını üstlenmek zorunda bırakıldığında bu durum bir sorun haline alabilmektedir (Minuchin, Montalvo, Guerney, Rosman & Schumer, 1967). Chase (1999) ebeveynleşmeyi bir çocuğun kendi ihtiyaçlarını hiçe sayarak ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılamak durumunda kaldığı bir rol değişimi olarak tanımlamaktadır. Ebeveynleşme sürecinde üstlendikleri görevleri yerine getirmeye çalışan çocuklar başkalarının ihtiyaçlarının kendi ihtiyaçlarından daha önemli olduğu yönünde hatalı bir çıkarım yapabilmektedir. Bu çıkarım ileriki yıllara da taşınarak, kişilerin kendi ilişkilerini, ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını göz ardı etmesine yol açabilmektedir (Chase, 1999).

Ebeveynleşme konusunda ebeveynlerin ve buna maruz kalan çocukların algıları birbirinden farklı olabilmektedir (Peris, Goeke-Morey, Cummings & Emery, 2008; Rowa, Kerig & Geller, 2001). Örneğin, bir ebeveyn çocuğuyla ittifak oluşturup onun duygusal desteğini aldığı anda bunun aralarındaki yakınlığı arttırıp ilişkiyi güçlendirdiğini düşünebilir. Öte yandan, çocuk aynı durumu kendisinin ihtiyaç duyduğu destekten yoksun bırakıldığı, zararlı bir süreç olarak görebilir, ebeveyni ile aralarındaki ilişkiyi destekten yoksun ve soğuk olarak tanımlayabilir.

Ebeveynleşme çocuğun üstlendiği görev ve sorumlulukların içeriğine göre duygusal (emotional/expressive) ya da enstrümantal (instrumental) ebeveynleşme olarak ayrışabilmektedir (Jurkovic, 1997; Hooper, 2007b). Enstrümantal ebeveynleşmede çocuk ailenin ihtiyaçları doğrultusunda bazı yetişkin görevlerini üstlenmektedir. Örneğin, çocuk ev işlerini yapabilir, yemek hazırlayabilir, kardeşlerinin bakımını üstlenebilir, çalışıp aile bütçesine katkıda bulunabilir. Duygusal ebeveynleşmede ise

çocuk ebeveynlerinin ya da kendi kardeşlerinin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgilenebilir, aile içi çatışmaları yatıştırıp huzur sağlamaya çalışabilir, arabulucu ya da sır saklayıcı gibi zorunlu roller üstlenebilir (Jurkovic, 1997). Çok sayıda çalışmada, daha somut olan ev işlerini üstlenmek gibi görevlerle kıyaslandığında, duygusal bakım veren olmanın daha zararlı sonuçlara -duygusal zorluklara- yol açtığına işaret edilmektedir (Jurkovic, 1997; Champion ve ark., 2009; Hooper ve ark., 2008).

1.1.1. Çocuk ve Ebeveyn Arasındaki Rol Değişimini Tanımlama Çabaları

Alan yazında ebeveynler ile çocukları arasındaki sorumlulukların ve rollerin değişimi yer yer ifade edilmiş olsa da kavram olarak “**ebeveyn çocuk (parental child)**” ilk kez Minuchin ve arkadaşları (1967) tarafından kullanılmıştır. Takip eden yıllarda da Bozsormenyi-Nagy ve Spark (1973) ebeveyn ve çocuk arasındaki rollerin değişimi sürecini ifade etmek için “ebeveynleşme (parentification)” terimini alan yazına kazandırmıştır. Sistemik yaklaşımı benimseyen Minuchin ve arkadaşlarına (1967) göre ebeveynleşme ailedeki bir ebeveynin görevlerinden uzaklaşması ve onun görevlerini çocuklardan birinin üzerine devretmesi yoluyla ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, Minuchin ve arkadaşları (1967) kopmuş/ayrılmış (disengaged) ailelerin ebeveynleşme için risk olduğunu ifade etmektedir. Ebeveynleşmenin ilk aşamasında yetişkinler aile içi otorite konusunda yetersiz kalmakta; izleyen aşamada ise bu boşluk ebeveynleşmiş çocuk tarafından doldurulmaktadır. Minuchin ve arkadaşları (1967) ebeveynleşmenin olumlu ya da olumsuz getirilerinin belirlenmesinde etkili olan bazı etmenlerden de bahsetmektedir. Örneğin, yüklenen görevlerin çocuğun kapasitesi ve becerilerini aşmaması, çocuğun çabalarının ailede fark edilip desteklenmesi, sorumlulukların diğer kardeşlerle paylaşılması çocuğu ebeveynleşmenin olumsuz etkilerinden koruyabilmektedir (Akt. Chase, 1999).

İzleyen yıllarda Bozsormenyi-Nagy ve Spark (1973) ebeveynleşme kavramını ilişkisel çerçeve içerisinde ele almıştır. Araştırmacılara göre ebeveynleşme kişilerin hatalı olarak çocuklarından ya da eşlerinden, kendilerine ebeveynleri gibi davranmalarını beklediklerinde ortaya çıkan bozulmuş bir ilişki örüntüsüdür. Bozsormenyi-Nagy ve Spark (1973) karşılıklı alıp verme ilkesine dayanan kişilerarası ilişkilerin bir dengede tutulduğu zaman ebeveynleşmenin zararlı olmayacağını ifade etmektedir. Diğer bir

deyişle, çocuğun ebeveyni için belli bir düzeye kadar üstlendiği görevler, ebeveyninin de ona karşı üstlendiği sorumluluklarla karşılıklı bir denge içerisinde olduğunda ebeveynleşme bir sorun olmaktan çıkabilmektedir (Chase, 1999). Ek olarak, Boszormenyi-Nagy ve Spark (1973) ebeveynleşmenin kuşaklararası aktarımı olduğunu ifade etmektedir. Ebeveynleşme üç kuşak boyunca etkisini gösterebilmektedir. Buna göre çocukluk döneminde kendi ebeveyni tarafından özellikle de duygusal ihtiyaçları karşılanmamış kişiler yetişkin olduklarında kendi çocuklarından ya da yakın ilişkileri olan kişilerden bu ihtiyaçlarının karşılanmasını bekleyebilmektedir. Dolayısıyla bu tür ebeveynlerin çocukları bir önceki kuşaktan kalan bu borç ile dünyaya gelme riski taşımaktadır (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1973). Boszormenyi-Nagy ve Spark'ın ebeveynleşme kavramına en önemli katkısı alt sistemler arasındaki görev paylaşımına ek olarak ilişki örüntülerine de dikkat çekmiş olmasıdır.

Jurkovic (1997) ise ebeveynleşme kavramını biraz daha genişleterek yıkıcı (destructive) veya yapıcı (constructive) ebeveynleşme kavramlarını kullanmıştır. Buna göre ebeveynleşme çocuğa karşı koşulsuz şartsız bir kötü davranım olarak görülmemektedir. Kötü muamele yıkıcı ebeveynleşme ile ilişkilidir ve ebeveyn ile çocuklar arasındaki sınırların ve rollerin belirsizliği ve çocuğun üzerindeki ağır sorumluluk yükü ile tanımlanmaktadır. Bu koşullar devam ettikçe çocuk ebeveyninden yoksun kalmakta ve bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Jurkovic, 1997; Hooper, 2012). Yapıcı ebeveynleşmede ise çocuğun ailesi için yapmış olduğu fedakârlıklar fark edilmekte ve çocuk takdir görmektedir. Ayrıca, ailenin içinde bulunduğu kültürün normları çerçevesinde çocuktan yaşı ve gelişimsel dönemi ile uyumlu görev ve sorumluluklar beklenirse ebeveynleşme çocuğun sağlıklı gelişmesine katkı sağlayan bir etken olabilmektedir (Jurkovic, 1997; Hooper, 2012). Jurkovic'in (1997, 1998) ebeveynleşme kavramı için bir başka önemli katkısı da ebeveynleşmenin ortaya çıkaracağı sonuçları "algılanan adalet" (perceived fairness) aracılığıyla açıklamasıdır. Eğer ebeveynleşen çocuk süreci haklı bir gereklilik ve karşılıklı bir durum olarak görüyorsa, bu süreci haksızlık olarak algılayanlara göre olumsuz etkilerini daha az yaşayacaktır. Diğer bir deyişle, çocuğun aile içerisinde aldıkları ve ailesi için verdikleri dengedeysen, bu sorumluluklar çocuk için zararlı olmamaktadır (Jurkovic, Thirkield & Morrell, 2001).

Yukarıda bahsedilen temel yaklaşım ve katkıların yanı sıra ebeveynleşmenin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı, Bolwby'nin Bağlanma Kuramı, Winnicott; Mahler, Pine ve Bergman'ın nesne ilişkileri modelleri, Kohut'un Benlik gelişimi modeli ile de ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Chase, 1999; Earley & Cushway, 2002). Bu kuramlara göre ebeveynleşme çocukların veya ergenlerin normal gelişimsel süreçlerini engellediğinde zararlı olmaktadır.

1.1.2. Ebeveynleşmenin Olumlu Sonuçları

Ebeveynleşmenin olumlu sonuçlarına yönelik çalışmalar nispeten daha azdır ancak belli alanlarda ebeveynleşmenin iyi sonuçlarla ilişkisine işaret etmektedir. Ebeveynleşmenin kişisel gelişime (personal growth) olumlu katkısı olduğunu ve kişiye yetkinlik kazandırdığını ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Hooper ve ark., 2008; Champion ve ark., 2009; Kuperminc ve ark., 2009). Tezler ve Fuligni (2009) çalışmalarında, ergenlerin ev içinde görev üstlenmelerinden beklenenin aksine rahatsız olmadığı hatta hoşnut olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, aile için rol ve sorumluluklar üstlenme, ergenlerde psikolojik iyilik hali ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Hooper ve arkadaşlarına (2008) göre ebeveynleşme olumsuz sonuçlara işaret etse de yarattığı travma sonrası büyüme yoluyla da olumlu görülmektedir. Latin kökenli göçmen ergenlerle yapılan bir çalışmada, ebeveynleşmenin ergenlere yetkinlik ve özyeterlilik (self-efficacy) kazandırdığı belirtilmektedir (Kuperminc ve ark., 2009). Bu çalışmada adalet algısının da önemli olduğu görülmüştür. Eğer ergenler ebeveynleşme sürecini haklı ve karşılıklı algılıyorsa psikolojik gerginlik düzeyi azalmakta, kendine hakim olma (self-restraint) becerileri artmaktadır (Kuperminc ve ark., 2009). Champion ve arkadaşları (2009) annelerden aldıkları bilgilere dayanarak, depresyonu olan annelerin duygusal olarak ebeveynleşen ergen çocuklarının sosyal yetkinlik (social competence) seviyesinin olumlu yönde değiştiğini saptamıştır. McMahon ve Luthar (2007) aile için risk olarak görülen kentsel yoksulluğun içinde yaşayan çocuklar ve anneleriyle bir çalışma yürütmüştür. Araştırmacılar çok az ya da çok aşırı olmamak koşuluyla, çocuğun annesine sağladığı duygusal desteğin çocuğun ileriki dönem psikososyal uyumuna (psychosocial adjustment) ve ailenin birlikteliğine olumlu katkıları olduğunu belirlemiştir. Fitzgerald ve arkadaşları (2008) da hastalık ya da aile içi şiddet gibi

olumsuz ailevi koşullarda kardeşin sorumluluğunu üstlenmenin kadınların ileriki dönem psikososyal uyumuna olumlu katkısı olduğunu ifade etmektedir. Godsall, Jurkovic, Emshoff, Anderson ve Stanwyck (2004) ise alkol sorunu olan ebeveyne sahip dezavantajlı çevrede büyüyen çocuklarının öz-kavramlarını (self-concept) ebeveynleşme üzerinden incelemiştir. Buna göre yüksek işlevli çocuklarda ailenin alkol kullanımını yüzünden ortaya çıkan ebeveynleşme öz kavram üzerinde iyileştirici etki yaratmaktadır. Düşük işlevli çocuklarda ise ebeveynleşme özkavram üzerinde aracı değil başlı başına olumsuz bir etmen olarak bulunmuştur (Godsall ve ark., 2004).

1.1.3. Aile İçindeki Koalisyonların Etkisi

Jacobvitz, Riggs ve Johnson'a (1999) göre ebeveynleşme sürecinde çocuklar ve ebeveynleri arasında nesiller arası ittifak (intergenerational ya da cross-generational alliances) ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun ebeveynleşmeden nasıl etkileneceği ittifak oluşturan çocuğun ve ebeveynin cinsiyetine göre değişebilmektedir. İttifak hemcins ikilisi (same-sex dyad) ya da karşı cins ikilisi (cross-sex dyad) biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Evlilikte eşler arası ortaya çıkan sorunların ortaya konuş şekli çocuğun hemcins ya da karşı cins ebeveyninden hangisi ile ittifak kuracağını önemli ölçüde belirlemektedir (Jacobvitz ve ark., 1999). Karşı cins çocuk-ebeveyn ittifakları daha çok evlilikte eşlerin birbirlerine karşı duygusal olarak mesafeli olmasıyla ilişkilidir (Jacobvitz ve ark., 1999). Jacobvitz ve Bush (1996) genç yetişkin kadın katılımcılarla yürüttükleri çalışmada, ebeveyn-çocuk ittifakıyla ilişkili iki tip aile gözlemlemiştir. Bunlardan ilki baba-kız evlat ittifakının (father-daughter alliance) olduğu aile tipidir. Bu ittifak türünün ebeveynler arası yakınlığın eksik olduğu ailelerde (emotional distance) daha olası olduğu ifade edilmektedir (Jacobvitz & Bush, 1996). Bu tip ailelerde eşinden göremediği duygusal destek, yakınlık, güven gibi temaları ebeveynler karşı cins çocuklarında görmek isteyebilmektedir (Jacobvitz & Bush, 1996; Jacobvitz ve ark., 1999). Böylece oluşan karşı cins çocuk-ebeveyn ikilisinde gerçekleşecek rol değişiminde çocuk "**eş halini alma**" (spousification) riski taşımaktadır (Sroufe & Ward, 1980). Bu durumda çocuk bir eşin sağlayabileceği güven, yakınlık, duygusal destek gibi görevlerin yanında cinsel içerikli görevler de üstlenebilmektedir (Jacobvitz ve ark., 1999). Burada çocuk ebeveynlerinden biri için adeta ona güven teşkil eden ve danışman

rolü üstlenen bir eş olarak görülebilmektedir. Ebeveynleşmenin bu şekli patolojik sonuçlar açısından büyük risk taşımaktadır (Sroufe & Ward, 1980). Sroufe, Jacobvitz, Mangelsdorf, DeAngelo, & Ward (1985) ise eş halini almanın çocuğun ebeveyninden görmeyi ummadığı hatta çoğu zaman reddettiği öpme, okşama gibi uygun olmayan davranışların da içinde olduğu bir ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Hemcins ebeveyn-çocuk ittifakının ortaya çıkmasında ise evlilikte eşler arası çatışma ve kavgalar daha belirleyicidir (Jacobvitz ve ark., 1999). Jacobvitz ve Bush (1996) baba-kız evlat ittifakının yanında, bir de anne-kız evlat nirengi (mother-daughter triangulation) tanımlamaktadır. Anne-kız evlat nirenginin ortaya çıkmasında ebeveynler arası çatışma ve çocuğun çatışmayı yatıştırıcı bir rol üstlenmesi etkili görünmektedir (Jacobvitz & Bush, 1996). Çatışmanın varlığında çocuk ya yatıştırıcı bir rol üstlenmekte ya da ebeveynlerinden birinin tarafını tutmaktadır (Jacobvitz & Bush, 1996). Eşler arası kavgalar söz konusu olduğunda ergen kız çocukları daha sinirli ve saldırgan duran babadan ziyade anne ile yaklaşım ittifak kurmayı tercih ederken (Buchanan, Maccoby & Dornbush, 1991; Jacobvitz & Bush, 1996), erkek çocuklar ise babanın çatışma durumundaki tutumunu rol model olarak yine hemcins ebeveyni ile ittifak kurmaktadır (Camara, & Resnick, 1988; Akt. Jacobvitz ve ark., 1999). Nesiller arası sınır zedelenmelerinin oluşturabileceği olumsuz sonuçlardan kaçınmak için Jacobvitz ve arkadaşları (1999) aile bireyleri arasında sınırların korunmasının gerekliliğine ve önemine dikkat çekmektedir. Bu yüzden ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinde onlarla yakın olmaları (intimacy) ama aynı zamanda bağımsız kişilik gelişimlerini (otonomi) de desteklemeleri sağlıklı sınırların korunması için gerekli görülmektedir. Ayrıca sınırlar aile içerisindeki alt sistemleri birbirinden ayırmada önemlidir (Jacobvitz, Hazen, Curan, & Hitchens, 2004). Zaman zaman aile içerisindeki sınırlar bozulabilmektedir. Sınırlar bozulduğunda ortaya iç içe geçmiş (enmeshing) ya da denetleyici (controlling) aile tipleri çıkabilmektedir (Jacobvitz ve ark., 2004). Jacobvitz ve arkadaşları (2004) ebeveynleşme, eş halini alma ve aile ittifaklarını ayrı ayrı ele alarak bunların iç içe geçmiş ailelerde görülebilecek üç ilişki tipi olduğunu ifade etmektedir. İlk iki ilişki tipi yukarıda açıklanmıştır. Üçüncü ilişkide ise çocuğuyla ittifak oluşturan bir ebeveyn bir diğer ebeveyni bu iletişimin dışında tutmaktadır. İç içe geçmiş ailelerde ebeveyn ve çocuk arasında diğer aile üyelerini dışarıda bırakan bozuk bir bağ bulunmaktadır. Denetleyici ilişki türünde ise ailedeki bir üye baskın bir rol oynayarak

diğer aile üyeleri hakkında onların fikirlerini önemsemeden kararlar almaktadır. Her iki aile iletişimi türünde de ortak nokta ailedeki alt sistemlerin arasındaki sınırlarının zedelenmiş olmasıdır (Jacobvitz ve ark., 2004).

1.1.4. Ebeveynleşmeye Maruz Kalan Çocuğun Cinsiyeti

Çalışmalar ebeveynleşme açısından kız ve erkek çocuklar arasında fark olduğuna işaret etmektedir. Buna göre kızlar erkeklerle kıyaslandığında anneleri için ebeveyn rolü almaları daha yüksek ihtimaldir. Çocuklar ile yapılan bir çalışmada da Jacobvitz ve arkadaşları (2004) iç içe geçmiş (enmeshed) ailelerde annelerin kız çocuklarından daha fazla yardım bekliyor olabileceğini ve bunun da kız çocuklarında artan depresyon düzeyiyle ilişkili olabileceğini ifade etmiştir. Ponizowsky, Kurman ve Roer-Strier (2012) göç etmiş ailelerdeki kızların ebeveynlerine erkeklerden daha fazla duygusal destekte bulunduğunu göstermiştir. McMahon ve Luthar (2007) kızların annelerinin duygusal desteğinden daha fazla sorumlu olduğunu savunmaktadır. Maysel, Bartholomev, Henderson ve Trinke (2004) de rol değişiminin babadan çok anne ile gerçekleştirildiğini ve kadınların buna daha fazla maruz kaldığını ifade etmektedir.

Bazı çalışmalarda ebeveynin cinsiyetinin çocuklara dair beklentiler ile ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Öncelikle Jurkovic (1997) annelerin babalara nazaran çocuklarında daha fazla duygusal ebeveynleşme beklediğini ifade etmiştir (Akt. Jacobvitz ve ark., 1999). Peris ve arkadaşları (2008) ergenler ve anne babaları ile yaptıkları çalışmada, babalarla kıyaslandığında annelerin çocuklarından daha fazla duygusal ebeveynleşme talep ettiğini ifade etmektedir.

Cinsiyetin yanında başka demografik özellikler de ebeveynleşme açısından dezavantaj oluşturabilmektedir. Örneğin, ailedeki en büyük çocuk olmak ve kendinden küçük kardeş sayısı enstrümantal ebeveynleşme yani kardeş bakımı ve ev işleri için; ailedeki tek çocuk olmak da duygusal ebeveynleşme için risk olarak görülmektedir (McMahon & Luthar, 2007). Tek ebeveynli aile yapısı, annenin dışarıda çalışması ve sosyal destek yoksunluğu ile birleştiğinde çocukları enstrümantal ebeveynleşmeye itebilmektedir (McMahon & Luthar, 2007). Maysel ve arkadaşları (2004) ise ileri derecede rol değişiminin tespit edildiği 16 kadın ile niteliksel analiz çalışması yürütmüştür. Buna

göre bu kişilerin ailelerinde rastlanan yaygın özellikler arasında fiziksel/ cinsel istismar, ebeveynler arası sorunlar, ayrılık, boşanma, alkol problemleri, fiziksel/ psikolojik rahatsızlıklar gibi sorunlar bulunmaktadır.

1.2. EBEVEYNLEŞMEYLE İLİŞKİLİ RİSK FAKTÖRLERİ

1.2.1. Göç ve Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu

Göç olgusuyla birlikte değişen yaşam koşulları, kültür, dil gibi faktörlerden aile düzeni de olumsuz etkilenenilmekte, bunun sonucunda çocuklar ebeveynleri ile rol değişimi yaşayabilmektedir. Alanyazında göç konusunu ebeveynleşmenin yaşanması için bir risk faktörü olarak gören çalışmalar bulunmaktadır.

Oznobishin ve Kurman (2009) İsrail’de yaşayan yerli ve göçmen ergen ve genç yetişkinlerle yürüttükleri çalışmalarında ebeveyn ve çocukları arasındaki rol değişimini incelemiştir. Oznobishin ve Kurman’a (2009) göre rol değişimini etkileyen iki önemli unsur çocuğun ailedeki baskınlığı ve ailesinden gördüğü destektir. Göçmen ergen ve genç yetişkinler İsraili yaşlılarına göre aile içerisinde daha baskın roller ve daha fazla ebeveyn rolü üstlendiklerini ifade etmiştir. Buna karşın daha az aile desteği ve farkındalık gördüklerini belirtmektedir. Böylece göçmen ailelerde rol değişiminin daha olası olduğu ifade edilmiştir. Buradaki önemli bir unsur da Jurkovic ve arkadaşlarının (2001) de bahsettiği algılanan adalet (fairness) kısmı ile benzerlik gösteren “aile desteği” konusudur. Aile desteği göçle gelen rol değişiminin olumsuz etkilerini azaltan bir koruyucu faktör olarak görülmektedir. Örneğin dil aracılığı (language brokering) görevi ergenlerin özsaygı ve özyeterliliği üzerine olumsuz etki yaparken, ebeveyn desteğinin artması olumsuz etkiyi azaltmaktadır (Oznobishin & Kurman, 2009).

Ponizowsky ve arkadaşları (2012) da Eski Sovyetler birliğinden İsrail’e göç etmiş ailelerin ergen çocuklarıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada göçün getirdiği rol değişimleri, daha güncel bir kullanım olan “filial sorumluluklar” üzerinden incelenmiştir. Ponizowsky ve arkadaşları (2012) göç etmiş ailelerdeki çocukların sahip olabilecekleri dil aracılığı (language brokering) ve kültür aracılığı (cultural brokering) görevlerinin göçe özgü filial sorumluluklar olduğunu belirtmektedir. Aracılık rolleri

bağımsız olarak psikolojik uyumu olumsuz etkilemektedir. Dil aracılığı daha çok enstrümantal role işaret ederken, kültürel aracılığı daha ağır bir sorumluluk olarak görülmekte ve etkilerinin daha kuvvetli olması beklenmektedir. Dil aracılığı rolü kendine güvenme-yetme (self reliance) ile birlikte olduğunda düşük bir psikolojik gerginlik yaratırken, kültür aracılığı yüksek psikolojik gerginlikle ilişkili bulunmuştur (Ponizowsky ve ark., 2012).

Walsh, Shulman, Bar-On ve Tsur (2006) da Eski Sovyetler Birliği'nden İsrail'e göç etmiş ailelerin ergen çocuklarıyla iki çalışma yürütmüştür. Walsh ve arkadaşları (2006) göçmen ailelerde bağlı-bağımsız (cohesive-independence), çatışma ve kontrol yönelimli üç tip aileyi kıyaslamış ve ebeveynleşmenin en fazla bağlı-bağımsız ailelerde ortaya çıktığını bulmuşlardır. Buna göre hem ilişkilerin kuvvetli olduğu hem de özerkliği destekleyen göçmen ailelerde, çocukların ilerisi için daha fazla yetişkin rolleri almaya yatkın olduğu ifade edilmektedir.

Titzmann (2012) da Almanya'da yaşayan yerli ve göçmen ergenler ve anneleri ile yaptığı çalışma sonucunda göçmen ergenlerin duygusal ve enstrümantal ebeveynleşmeye daha fazla maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Göçmenlerde çocukların annelerine sağladığı dil aracılığı duygusal ve enstrümantal ebeveynleşmeyi arttıran bir etmen olarak görülmektedir. İki nesil arasındaki yeni kültüre uyum farkı (acculturation gap) arttıkça çocukların duygusal ebeveynleşme yaşama riski de artmaktadır (Titzmann, 2012). Titzmann (2012) ayrıca ebeveynleşmenin göçmen ve yerli ergenler üzerindeki sonuçlarını da incelemiştir. Enstrümantal ebeveynleşme, göç konusunda bağımsız olarak tüm ergenlerde, başardıkça özyeterliliklerini arttıran olumlu bir etken olarak görülmektedir. Buna karşın duygusal ebeveynleşme özellikle de göçmen grupta ergenin gelişimi için bir risk faktörü olabilmektedir (Titzmann, 2012).

1.2.2. Ailedeki Alkol ve Madde Kullanımı

Alkol veya madde tüketiminin bir sorun halini aldığı ailelerde bağımlılığı olan ebeveyn aile içi görev ve sorumluluklarını aksatabilmekte ve görevleri çocukları tarafından üstlenilebilmektedir. Alanyazında da alkol ve madde tüketimi olan ailelerde

ebeveynleşme çalışılmakta ve bu maddelerin kötüye kullanımı çocukların ebeveynleşmesi açısından bir risk faktörü olarak görülmektedir.

Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda alkolik ebeveyne sahip olan ve olmayan öğrenciler ebeveynleşme açısından karşılaştırılmış ve alkolik ebeveyni olanların daha fazla ebeveynleşmeye maruz kaldığı bulunmuştur (Chase ve ark., 1998; Kelley ve ark., 2007). Ek olarak, bu öğrencilerin ebeveynleşme sürecinin haksız olduğuna ilişkin daha fazla inanca sahip oldukları görülmüştür (Kelley ve ark., 2007). Kelley ve arkadaşları (2007) annesi alkolik olan kişilerin babası alkolik olanlara göre daha fazla rol değişimi yaşadığı ve geçmişe yönelik haksızlık algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Carroll ve Robinson (2000) ailede bağımlılığın etkisini incelerken alkolik ebeveyne işkolik ebeveyni de eklemiş ve bu ebeveynlerin çocuklarındaki ebeveynleşme düzeyini karşılaştırmıştır. Önceki çalışmalarla tutarlı olarak alkolik ebeveyni olan kişiler kontrol grubuna göre ebeveynleşmeden daha yüksek puanlar elde etmiştir. Çalışmanın ilginç bir noktası alkolik ebeveyni olan kişilerle kıyaslandığında işkolik ebeveyni olan kişilerin daha yüksek ebeveynleşme ifade etmeleridir (Carroll & Robinson, 2000).

Burnett, Jones, Bliwise ve Ross (2006) alkolik ebeveyn varlığı ile ebeveynleşme ilişkisini klinik örnekleme yetişkinlerle çalışmıştır. Klinik örnekleme de alkolik ebeveyni olan kişiler, olmayanlara göre daha fazla ebeveynleşme ifade etmektedir.

1.2.3. Ailedeki Fiziksel/ Psikolojik Rahatsızlıklar

Ebeveynlerin hastalanması ya da sakatlanması aile dinamiklerinde önemli değişimlere yol açabilmektedir. Hastalığın getirdiği değişimle ebeveynlerin çocuklarını ebeveyn sistemine katmak zorunda kaldığına ve bu durumun aile düzenini bozduğuna vurgu yapılmaktadır (Rolland, 1999). Rolland'a (1999) göre iyileşme süreci belli olan rahatsızlıklarda, çocukların ebeveyn bakımına yardımcı olması büyük bir sorun olarak görülmemektedir. Ancak, hastalığın şiddeti çocukların rol değişimini kalıcı kılabilir.

Fitzgerald ve arkadaşları (2008) anne-baba rahatsızlığı ve aile içi şiddete tanık olmak gibi faktörlerin oluşturduğu aile risk faktörleri (family risk factors) ile ebeveynleşme arasında olumlu yönde bir ilişki bulmuştur. Ancak aile risk faktörleri ile artan

ebeveynleşme genç yetişkin kadınlarda psikososyal uyumsuzluğu (psychosocial maladjustment) azaltabilmektedir. Kardeş ebeveynleşmesiyle (sibling parentification) sınırlı kaldığında ebeveynleşme psikososyal uyumsuzluğu azaltmaktadır. Diğer bir deyişle, anne babanın rahatsız olduğu ya da aile içi şiddetin olduğu ailelerde, kardeş sorumluluğunu üstlenmek kadınların ileriki dönem psikososyal uyumuna olumlu katkıda bulunmaktadır (Fitzgerald ve ark., 2008). Champion ve arkadaşları (2009) depresyon geçmişi olan ve olmayan annelerin ergen çocuklarının ebeveynleşme düzeylerini karşılaştırmıştır. Bulgular depresyon geçmişi olan annelerin çocuklarındaki ebeveynleşmenin duygu durum bozuklukları açısından bir risk oluşturduğuna işaret etmiştir.

Psikolojik rahatsızlıkların yanında fiziksel hastalıklar da çocuk-ebeveyn arası rol değişimlerine sebep olabilmektedir. Stein, Riedel ve Rotheram-Borus (1999) AIDS'li bireyler ve onların ergen çocuklarıyla çalışmıştır. Buna göre ebeveynlerde AIDS hastalığının belirtileri şiddetlendikçe, çocuklar ailede daha fazla eş ve ebeveyn rolü üstlenmektedir. AIDS'li ebeveynin cinsiyeti de çocukların rollerini etkilemektedir. Annenin AIDS'li olması çocukların daha fazla yetişkin rolleri üstlenmesini gerektirmektedir.

Buchino (1993) ise işitme engelli olan ve olmayan kişilerin ilk çocuklarını role değişimi ve iletişim açılarından kıyaslamıştır. İşitme engelli ebeveynlerin ilk çocukları ebeveynleri için yorumlama (interpretation) görevini üstlenebilmekte ve kendilerine bu sürede birer yetişkinmiş gibi davranıldığını belirtmektedir. Ayrıca yorumlama sebebiyle her zaman karar verme konularına dahil olduklarını ifade etmektedir. Buchino (1993) kelime dağarcığı, konu ve çocuğa başvurulma sıklığı gibi faktörlerin yorumlamada bir yük olabileceğine dikkat çekmektedir.

Hooper ve arkadaşları (2012) fiziksel sağlığın bir göstergesi olarak beden kitle endeksini de ele almışlardır. Ebeveynlerden alınan beden kitle endeksi sonuçları ile ergenlerin ebeveynleşmesi arasındaki ilişki incelenmiştir. İlişki pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. Ebeveynlerin beden kitle endeksi arttıkça, ergenlerin ebeveynleşme puanları da artmaktadır (Hooper ve ark., 2012).

1.2.4. Ebeveynler Arasındaki Sorunlar/ Boşanma

Ebeveynler arası sorunlar, evlilik çatışmaları, boşanma gibi konular da çocukların aile içi roller üstlenerek ebeveynleşmesine sebep olabilmektedir. Boşanma sonrası ebeveynler ve çocuklar arasındaki sınırlar zedelenmektedir. Uygun olan ebeveyn çocuk arasındaki yakınlık, çocuğun da dikkate alındığı karşılıklı bir ilişkiyi gerektirirken, boşanma sonrası yakınlık ebeveyninden gelen fazlaca duygusal paylaşım sebebiyle çocuk için zararlı olabilmektedir (Peris & Emery, 2005). Boşanmayla zedelenen sınırlara diğer bir örnek de ani ve aşırı güç kazanımı olarak gösterilmektedir. Çocuk kendi gelişimine uygun olmadığı halde, boşanma sonrası, ailede kararları vermek gibi otorite gerektiren konularda söz sahibi olabilmektedir. Dolayısıyla, boşanmayla birlikte sınırların zedelenildiği ailelerde çocuklar yetişkinmiş gibi davranarak ve ebeveyninden birçok konuda mahrum kalarak zarar görebilmektedir (Peris & Emery, 2005).

Johnston (1990) boşanmış ebeveynlerin 4-12 yaşları arasındaki çocukları ile boylamsal bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada boşanma ile rol değişimi ve rol karışması (role diffusion) arasındaki ilişki incelemiştir. Johnston (1990) boşanma sonrası ebeveynler arası iş birliği, uygun aile içi roller, sıcak ebeveyn çocuk ilişkisi korunduğu takdirde boşanma sonrasında çocukların davranış sorunları göstermeyeceğini ve kişilerarası yeterlik (interpersonal competence) duygusunu koruyabileceklerini savunmaktadır. Ancak, sıklıkla boşanma sonrasında ebeveyn sınırları (parental boundary) zedelenmekte ve çocuklar artan kontrol ve sorumluluk duygularıyla ebeveynleri ile rol değişimi yaşayabilmektedir (Johnson, 1990).

Jurkovic ve arkadaşları (2001) boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarında algılanan duygusal/ enstrümantal ebeveynleşme ile algılanan adaleti karşılaştırmışlardır. Bu çalışmaya göre boşanmış ebeveynlerin çocuklarının boşanmamış ebeveynlere sahip çocuklara göre iki kat daha fazla yıkıcı (destructive) ebeveynleşme (algılanan adaletsizlik ile beraber duygusal/enstrümantal ebeveynleşme) riski taşıdığı görülmüştür (Jurkovic ve ark., 2001). Bu çalışmaya göre boşanma sonucu ortaya çıkan ebeveynleşme görevleri çocuklar için uygun, ebeveyninden karşılık görebilen ve kabul edilmiş algılanmamaktadır. Jurkovic ve arkadaşları (2001) boşanmanın ebeveynleşme açısından bir dezavantaj olduğunu ifade etseler de boşanmanın gerçekleştiği zamanlar

ortaya çıkacak birtakım yasal düzenlemelerin ebeveynler için rahatlatıcı olabileceğini ve ebeveynin çocuğundan bekleyeceği desteği aza indirerek bir koruyucu faktör oluşturabileceğini vurgulamaktadır.

Ebeveynler arası çatışma da çocukların ebeveynleşmesi açısından önemli bir risk faktörüdür. Peris ve arkadaşları (2008) ergenler ve onların evliliğini sürdüren anne ve babalarıyla çalışmıştır. Peris ve arkadaşları (2008) boşanmamış eşlerin aile içinde çocuklarının desteğine daha az ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Boşanma olmasa da ebeveynler arası çatışma ebeveynleşme ile ilişkili bulunmuştur. Ergenlerde ebeveynleşme arttıkça, anne baba çatışmalarına dahil olma olasılığının arttığı gözlenmiştir (Peris ve ark., 2008). Boşanma olmasa dahi ebeveynlerin eşleriyle ilişkilerinden hoşnut olmamaları da çocuğu ebeveynleşme rolünü üstlenmeye itebilmektedir. Titzmann (2012) Alman anne- ergen çocuk çiftlerinde annelerin eşlerinden hoşnut olmamasıyla çocuğun gösterdiği enstrümantal ve duygusal ebeveynleşmenin olumlu yönde ilişkili olduğunu bulmuştur.

Macfie, Houts, Pressel ve Cox (2008) ebeveynler arası çatışma ve rol değişimi ilişkisini çok küçük yaştaki çocuklarda incelemiştir. Bebekler 12 aylıkken gözlemlenen evlilik çatışması bebekler 24 aylıkken ebeveyn ile çocuk arasındaki rol değişimini öngörmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre annenin çatışma davranışı babanın çocuğuyla doğrudan rol değişimine girmesine yol açmaktadır. Ancak baba çatışma davranışı gösterdiğinde, önce eşinden uzaklaşmakta (withdrawal), bu da annenin çocuğuyla rol değişimine girmesine sebep olmaktadır. Özetle yol farklı olsa da evlilik çatışması çocuklarda iki yaşa kadar inerek rol değişimini yordayabilmektedir.

1.2.5. Cinsel/ Fiziksel İstismar ve Dağınık Bağlanma

Alexander, Teti ve Anderson (2000) 5-8 yaş arası çocuğu olan annelerle yaptıkları çalışmada, annenin çocukluk döneminde yaşadığı cinsel istismar varlığının kendi çocuklarındaki ebeveynleşme ile ilişkisini incelemiştir. Annenin kendi ailesinde maruz kaldığı cinsel istismar arttıkça, annelerin kendi çocuklarına olan duygusal bağımlılığı (emotional overdependence) artmaktadır. Ancak burada önemli olan bir faktör de annelerin şimdiki ilişkilerinden duydukları memnuniyettir. Cinsel istismar öyküsü olan

ve eşiyle ilişkisinde yakınlık kuramayan anneler çocuklarıyla daha fazla ittifak kurmakta ve duygusal destek için çocuklarına yönelmektedir. Dolayısıyla cinsel istismar öyküsü olan ve eşiyle ilişkisinden memnun olmayan annelerin çocuklarından duygusal destek bekleme riski diğer annelere göre daha fazladır (Alexander ve ark., 2000).

Jacobvitz ve Bush (1996) ise iç içe geçmiş aile ilişkilerinin varlığı ile çocukluk dönemi fiziksel istismar varlığını pozitif yönde ilişkili bulmuştur. Buna göre çocuklukta ve yetişkinliğe geçişte baba-kız ittifakının varlığı ve yetişkinliğe geçiş sürecinde anne-kız nirengi arttıkça çocukluk dönemi fiziksel istismar varlığı da artmaktadır. Ayrıca, fiziksel istismar yaşayan çocuk, diğer ebeveyni ile yakınlaşmaya başlamaktadır (Jacobvitz & Bush, 1996).

Anne-bebek arasındaki dağınık bağlanmanın okulöncesi dönemde (6 yaş) rol değişimini öngördüğü ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Örn., Main & Cassidy, 1988). Macfie, Fitzpatrick, Rivas ve Cox (2008) ise bağlanmanın rol değişimine etkisini çok daha erken bir yaşta (2 yaş) incelemiştir. Önce 12 aylık bebek-anne çiftlerinin bağlanması incelenmiştir. Dağınık bağlanma tespit edilen gruptaki (anne-bebek çiftlerinin 1/4'ü) bebekler iki yaşına geldiğinde daha fazla rol değişimi göstermektedir (Macfie ve ark., 2008).

1.3. EBEVEYNLEŞMENİN KLİNİK VE SOSYAL BAĞLAMDAKİ ETKİLERİ

Alan yazında ebeveynleşme ile ilişkili bulunan olumsuz sonuçlar kişilerarası ilişkiler ile ilgili sorunlardan başlayıp kişilik özelliklerine ve psikopatolojik sorunlara kadar değişen geniş bir aralıkta yer almaktadır. Hooper, DeCoster, White ve Voltz (2011) 1984-2010 yılları arasında yapılmış 12 çalışmayı meta-analizde kullanarak erken dönem ebeveynleşmeye maruz kalan çocuklarda, ebeveynleşmenin ileriki dönem psikopatoloji ile bağlantısını incelemiştir. Çalışma sonucunda pozitif yönlü, küçük ama önemli (significant positive small effect) bir etki bulunmuştur. Jankowski, Hooper, Sandage ve Hannah (2013) ebeveynleşme ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi algılanan adaletsizliğin aracı rolü üzerinden incelemiştir. Buna göre ebeveynleşme sonucu artan algılanan adaletsizlik duygusunun ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği ifade edilmektedir.

Algılanan adaletsizlik arttıkça çocuğun olumsuz duygularını kontrol edebilme yetisi azalmaktadır. Duygu düzenlemesinde zorlanan çocukların da ileriki dönem ruh sağlığı sorunları artmaktadır. Dolayısıyla ebeveynleşme ve ruh sağlığı arasında algılanan adaletsizliğin tek başına ya da duygu düzenlemesi ile birlikte aracı faktör olduğu ifade edilmektedir (Jankowski ve ark., 2013).

Mayselless ve arkadaşları (2004) ağır rol değişimi ifade eden 16 kadınla niteliksel çalışma yürütmüştür. Bu çalışma sonucunda rol değişiminin psikolojik belirtilerin varlığı ve bağlanma gibi unsurlar açısından farkları incelenmiştir. Mayselless ve arkadaşları (2004) üç örüntü tespit etmiştir. İlk olarak, muhafız/ koruyucu (guardian & protector) olarak ifade edilen grupta, kadınlar duygusal ve enstrümantal ebeveyn görevleri üstlenmektedir. Bu grupta psikolojik/fiziksel yönlerden aciz olan bir ebeveynin yerine geçme söz konusudur. Bunun karşılığında, ebeveynleşen çocuklar, aile üyeleri tarafından takdir görmektedir. Bu tip bir ebeveynleşmede, görece daha az sayıda psikolojik belirtiyeye rastlanmakta ve çoğunlukla güvenli bağlanma gözlenmektedir (Mayselless ve ark., 2004). İkinci örüntüde, uysal/memnun eden (compliant & pleaser) kadınlar yine aynı ebeveyn rollerini üstlenmektedir. Ancak burada, aciz değil baskın ve hoşnut olmayan ebeveyn mevcuttur. Üstlenilen ebeveyn rollerine rağmen çocuk annesinden red görmektedir. Bu örüntüde, gözlenen psikolojik belirtiler artmakta ve korkulu bağlanma (fearful attachment) söz konusu olabilmektedir (Mayselless ve ark., 2004). Son olarak eş halini almış çocuk örüntüsünden bahsedilmekte, bu grup sonuçlar açısından en dezavantajlı grup olarak görülmektedir. Burada artan belirtilere, kaygılı (preoccupied) bağlanma örüntüleri eşlik edebilmektedir (Mayselless ve ark., 2004).

Aşağıda ebeveynleşme olgusunun özgün psikolojik sorun alanlarıyla ilişkisi alan yazın ışığında aktarılmıştır.

1.3.1. Duygu Durum Değişkenleri: Depresyon, Kaygı ve Öfke

Patoloji ve ebeveynleşme ilişkisi konusunda depresyon ve kaygı sıklıkla çalışılmıştır. Öncelikle Jacobvitz ve arkadaşları (2004) boylamsal çalışmalarında, ebeveynleşme, eş halini alma ya da aile içi ittifakların görülebileceği iç içe geçmiş ailelerde ve denetleyici ailelerde yetişen çocukların duygu durum güçlükleri yaşamalarının daha olası olduğunu

ifade etmektedir. Henüz 24 aylıkken iç içe geçmiş ilişki tipi gözlenen ailelerde yetişen kız çocuklarının 7 yaşına geldiklerinde daha fazla depresif belirti geliştirdikleri bulunmuştur. Yine, sınırların zedelendiği denetleyici ailelerde yetişen çocukların da depresyon ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. (Jacobvitz ve ark., 2004).

Katz ve arkadaşları (2009) çalışmalarında ebeveynler ile genç yetişkin kızları arasındaki duygusal ebeveynleşmenin ileriki dönem etkilerini incelemiştir. Araştırmacılar, rol değişiminde çocuğun ihtiyaçlarının ihmal edilmesinin, reddedilme veya terk edilme korkusu yaşatarak bağlanma kaygısı (attachment anxiety) geliştirebileceğini öne sürmektedir. Ayrıca çocukluk dönemi rol değişiminin ileriki yaşlarda aşırı derecede güvence arayışıyla (excessive reassurance seeking) da ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Çalışmanın önemli bir noktası da yalnızca anne ile olan duygusal ebeveynleşmenin genç yetişkin kadın örnekleme depresyon belirtilerine işaret etmesidir.

Hooper ve arkadaşları (2012) ergenlerle yürüttükleri çalışmalarında ebeveynin alkol tüketiminin ebeveynleşme ile birleştiğinde çocukların depresyon seviyesini arttırıcı bir etki yarattığını ifade etmektedir. Carroll ve Robinson (2000) ise işkolik veya alkolik ebeveyne sahip olan gençlerde kontrol grubuyla kıyaslandığında daha fazla ebeveynleşmenin yanında daha yüksek depresyon gözlendiğini belirtmektedir. Gruplarda ebeveynleşme ve depresyon seviyesi birlikte değişmektedir. Stein ve arkadaşları (1999) madde kullanımı olan ebeveynlerin ergen çocuklarının ev işlerinin sorumluluğunu almak gibi yetişkin rolleri üstlendiklerini belirtmektedir. Bu çocukların sonraki dönem psikolojik uyumları incelendiğinde içselleştirilmiş duygusal gerginlik (internalized emotional distress) seviyelerinde önemli bir artış olduğu gözlenmiştir. Bu çocuklar daha fazla depresyon, kaygı ve somatik yakınmalar ifade etmektedir.

Jacobvitz ve Bush (1996) normal koşullarda eşlerin sağlaması gereken yakınlık, sevgi, sır paylaşımı gibi görevleri çocukluk döneminde babalarına karşı üstlenen kız çocukların yetişkinliğe geçiş döneminde daha fazla kaygı ve depresyon ile daha düşük özsaygı gösterdiklerini ifade etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, baba-kız ittifakı çatışmanın olmadığı ancak ebeveynler arası desteğin eksik olduğu ailelerde ortaya çıkmaktadır (Jacobvitz & Bush, 1996). Bu sebeple bu ailelerdeki genç yetişkin kız çocuklarının içselleştirme belirtileri açısından risk taşıdığı söylenmektedir (Jacobvitz &

Bush, 1996). Yetişkinliğe geçiş döneminde, anne ile kız çocuk arasında kurulan benzer iletişim de kaygı bozukluğu ile ilişkili bulunmuştur (Jacobvitz & Bush, 1996). Hooper ve arkadaşları (2008) psikolojik gerginlik yaratan depresyon, kaygı, somatizasyon gibi rahatsızlıkların özellikle duygusal ebeveynleşme tarafından yordanabileceğini savunmaktadır.

1.3.2. Kişilerarası İlişkiler, Utanmaya Yatkınlık, Düşük Özsaygı, Kimlik Gelişimi

Jurkovic (1997) ebeveynleşmenin kişileri kendi içlerine kapanmaya ittiği ve kişilerarası işlevselliklerini olumsuz etkilediği görüşünü savunmuştur. Mayseless ve arkadaşları (2004) rol değişiminin erkeklerin kişilerarası işlevselliği üzerindeki olumsuz etkisini iki açıdan ele almıştır. Buna göre, çocukluk döneminde baba ile gerçekleştirilen rol değişimi yetişkinlikte kaygılı (preoccupied) bağlanma örüntüleriyle ilişki bulunmuştur. Ek olarak, ebeveynler ile yapılan bu rol değişimi, kişiyi yetişkinlik döneminde aşırı derecede bakım veren (excessive caregiving) konumuna itebilmektedir (Mayseless ve ark., 2004). Wells, Glickauf-Hughes ve Jones (1999) ise bağımlılık (codependency) ve ebeveynleşmenin pozitif yönde ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bağımlı kişilerin ebeveynleşmeleri ve ileriki dönem aile ve ilişkilerinde de ebeveyn rolünü sürdürmeleri olası görülmektedir (Wells ve ark., 1999). Ayrıca bu kişilerde özsaygı daha düşük, utanmaya yatkınlık daha yüksek bulunmuştur. Ebeveynleşme bağımlılık özellikleriyle, bağımlılık da düşük özsaygı ve utanmaya yatkınlık ile ilişkili bulunmuştur (Wells ve ark., 1999). Wells ve Jones (2000) daha sonra çocukluk dönemi ebeveynleşme ve yetişkinlikte utanca yatkınlık arasındaki ilişkiyi doğrudan incelemiş ve bu iki unsuru ilişkili bulmuştur. Wells ve Jones (2000) ebeveynleşme yaşayan çocukların ebeveynlerinin beklentilerini içselleştirdiğini ifade etmektedir. Beklenti yükü ve takdir edilmeyen gerçek yetenekler ise çocukların gerçek benliklerinden utanç duymalarına sebep olabilmektedir (Wells & Jones, 2000).

Fullinwider-Bush ve Jacobvitz (1993) ise yetişkin kadınlarla yürüttükleri çalışmada rol değişimi ve iç içe geçmiş ailelerdeki sınır ihlallerinin kadınların ileriki dönem kimlik gelişimine etkisini incelemiştir. Buna göre ebeveyn-çocuk arasındaki sınır ihlalleri bağımsız bir kimliğin gelişimini engellemektedir (Fullinwider-Bush & Jacobvitz, 1993).

Ebeveynlerinin rollerini yerine getirmeye çalışan kadınlar kendi ihtiyaçlarını yok sayarak kimlik oluşumunun parçası olacak birtakım ihtiyaçlarını göz ardı etmektedir (Fullinwider-Bush & Jacobvitz, 1993).

1.3.3. Çocuk ve Ergenlerde Dışsallaştırma Sorunları

Macfie, Houts, McElwain ve Cox (2005) yeni ayak (toddlers)-ebeveyn arasındaki rol değişiminin, anaokulu dönemindeki patolojik etkilerini araştırmıştır. Çocuklar 24 ve 70 aylıkken değerlendirilmiştir. Çalışmada anne ve baba ile olan rol değişimi ayrı ayrı ele alınmıştır. Buna göre, anne baba ile yeni ayağın rol değişimi dışsallaştırma problemleri, dikkat sorunları ve sosyal sorunlar ile ilişkilidir. Ebeveynin cinsiyeti hangi sorunun ortaya çıkacağı belirlenmektedir. Baba ile yaşanan rol değişimi anaokul döneminde çocukların dikkat sorunları ve dışsallaştırma belirtilerini öngörmektedir. Sosyal sorunlar ise hemcins ebeveyn-çocuk rol değişimi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Jacobvitz ve arkadaşları (2004) iç içe geçmiş ilişki tipinin hakim olduğu ailelerde, aile bireyleri arasındaki rol ve sorumluluklar konusunda çocuk ve ebeveyn arasındaki sınırların zedelendiğini belirtmektedir. Böylece orta çocukluk dönemindeki erkeklerde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu riskinin arttığı ifade edilmektedir.

Nuttall, Valentino ve Borkowski (2012) ebeveynleşmenin kuşaklar arası problemlerin aktarımını sağlaması görüşünden yola çıkarak annenin ebeveynleşme geçmişi ile çocuklarının dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Annelerin yıkıcı ebeveynleşme geçmişi olması çocuklarında dışsallaştırma davranışları görülmesi ile ilişkili bulunmuştur. Nuttall ve arkadaşları (2012) bu ilişki için bir yol önermektedir. Bunun için öncelikle annelerin 18 aylık bebekleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Ebeveynleşme yaşamış annelerin bebeklerine daha az anne sıcaklığı (maternal warm responsiveness) ile cevap verdiği gözlenmiştir. Anneden daha az yakınlık gören bebekler 36 aylıkken değerlendirildiğinde daha fazla dışsallaştırma sorununu göstermektedir (Nuttall ve ark., 2012).

Ebeveynleşme ile bağlantılı dışsallaştırma sorunları yalnızca çocuklar için geçerli değildir. Stein ve arkadaşları (1999) yaptıkları boylamsal çalışmada ebeveynleri AIDS'li olan ergenlerde artan ebeveyn rollerinin, kısa süre sonra (3-9 ay sonra) yapılan

takip çalışmasında, ergende ileti bozukluklarını arttırdığını ifade etmektedir. Ailede ebeveyn rolleri artan ergenler öfke, suç davranışı ve isyankar tutumlar gösterebilmektedir. Ayrıca artan alkol, esrar, madde kullanımı ve cinsel davranışlar gözlenmiştir. Stein, Rotheram-Borus ve Lester (2007) altı yıl sonra yürüttükleri takip çalışmasında ise ilginç sonuçlar elde etmiştir. Aynı örneklem altı yıl sonra değerlendirildiğinde erken dönem ebeveynleşmenin olumsuz sonuçlarının devam etmediği görülmüştür. Aksine yetişkin rolleri almanın gençlerin yeterlilik ve özsaygılarını arttırdığı bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerinin aksine bu gençler çok az alkol ve sigara tüketmektedir. Stein ve arkadaşları (2007) erken dönem ebeveynleşmenin uzun vadede, çocukların psikolojik sağlamlık (resilience) geliştirmesine yardımcı olan bir korucuyu faktör olduğunu ifade etmektedir. Ancak araştırmacılar bu çalışmanın büyük ölçüde Latin ve Afro-Amerikan kökenli kişilerle yürütüldüğüne ve ebeveynleşmenin bu kültürlerde normal kabul edilmesi ve desteklenmesi gibi faktörlerin olumlu sonuçlara katkı sağlıyor olabileceğine dikkat çekmektedir (Stein ve ark., 2007).

Peris ve arkadaşları (2008) da anneleri için ebeveyn rolünü üstlendiklerini ifade eden ergenlerin içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri belirtmeye yatkın olduklarını bulmuştur. Buradaki önemli bir nokta, ebeveynlerin değerlendirmesine göre ebeveynleşme ile bu problemler ilişkili değilken, ergenlerin değerlendirmesine göre tutarlı bir ilişki mevcuttur.

McMahon ve Luthar (2007) duygusal ebeveynleşme ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları arasında çan eğrisine benzer (curvilinear) bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, çocuklar anneye gelişimlerine uygun ve ideal miktarda destek sağlarsa psikopatolojik açıdan sorun olmamaktadır. Ancak çok az veya aşırı miktardaki anne bakım yükü (caretaking burden) çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarına yol açabilmektedir (McMahon & Luthar, 2007).

Kuperminc ve arkadaşları (2009) öğretmen değerlendirmelerine dayanarak, üstlenilen ebeveyn sorumluluklarının, erkek ergenlerde eyleme vurmaya (acting-out) arttırdığını ifade etmektedir. Ancak ergenler ebeveynleşme sürecini adil/haklı algılıyorsa eyleme vurma davranışları azalmaktadır (Kuperminc ve ark., 2009).

1.3.4. Madde ve Alkol Kullanımı

Shin ve Hecht (2013) ebeveynleşmenin ileriki dönem madde kullanımına olan etkisini ebeveynler ile alkol hakkında konuşma faktörü üzerinden ele almaktadır. Böylece iletişim, yakınlık gibi kavramların ebeveynleşmenin zararlı sonuçlarına karşı koruyucu faktör olacağını hipotez edilmiştir. Çalışmanın sonuçları duygusal ebeveynleşmenin türüne göre farklılık göstermiştir. Problem çözücü ebeveyn rolü (problem-solving parentification) (Jurkovic ve ark., 2001) üstlenen gençler, aileleriyle alkol tüketimi üzerine daha fazla konuştuklarını ifade etmiştir. Artan iletişim gençlerin ileriki dönem madde kullanımı için koruyucu faktör olmaktadır. Aynı durum yetişkin ebeveyn rolü (adult parentification) (Jurkovic ve ark., 2001) benimseyen gençler için geçerli değildir. Kendini ailede bir yetişkin gibi hisseden ve bir yetişkin gibi görülen çocuk ailesiyle alkol hakkında daha az iletişim kurmaktadır. Bu da madde tüketimi konusunda bir koruyucu faktör oluşturmamaktadır. (Shin & Hecht, 2013). Hooper ve arkadaşları (2012) de kırsal bölgede yaşayan ergenlerle yaptıkları çalışmada ebeveynleşme unsurunun ebeveyn alkol tüketimi ile çocuğun alkol tüketimi arasında yumuşatıcı etki yaptığını belirtmektedir. Buna göre ebeveynin alkol tüketimi ile artan ebeveynleşme, ergeni alkol tüketiminden koruyan bir faktör olabilmektedir.

1.3.5. Akademik Yeterlilik

Jurkovic (1997) ebeveynleşmiş kişilerin akademik başarılarının da zarar gördüğünü söylemektedir. Bu görüşü destekleyen bir çalışma Chase ve arkadaşları (1998) tarafından yapılmıştır. Üniversiteye giriş puanı ve lise ortalaması açısından düşük ve yüksek başarılı olarak ikiye ayrılan grup ebeveynleşme açısından kıyaslanmıştır. Düşük akademik başarılı görülen grup daha yüksek ebeveynleşme puanları ortaya koymaktadır. Akademik başarı hedefe odaklanmayı ve bu sürede aile tarafından desteklenmeyi gerektirmektedir; ancak bunlar, bakım verenin çocuk olduğu ailelerde pek mümkün olamamaktadır (Chase ve ark., 1998). Böylece ebeveynleşmiş çocukların akademik başarıları aile dinamikleri sebebiyle olumsuz etkilenmektedir. McMahan ve Luthar (2007) da enstrümantal sorumlulukları fazla olan çocukların evdeki işleri sebebiyle okula yabancılaştığını ifade etmektedir.

1.3.6. Somatik Şikayetler/ Konversiyon

Johnson (1990) boşanma sonrası ortaya çıkan rol değişiminin anne baba reddi ya da ebeveyn-çocuk ilişkisi arasına mesafe girmesiyle birleştiğinde cinsiyet ya da yaş fark etmeksizin çocukların somatik şikayetlerini arttırdığını ifade etmektedir. Ayrıca ebeveyn sınırlarının bozulması, ebeveynlerin işbirliğini sağlayamaması, rol karmaşasının artması gibi faktörler de bu etkiyi arttırmaktadır.

Sınırların zedelendiği iç içe geçmiş ilişkilerin gözlendiği ailelerdeki çocuklarda somatik belirtilerin gözlenme ihtimalinin arttığını ifade edilmektedir (Jacobvitz ve ark., 2004). Jacobvitz ve arkadaşları (2004) bunun sebebinin çocuğun henüz çok erken bir dönemde bakım veren konumuna konulmasıyla ilişkili olabileceğini ifade etmektedir. Bu durumdaki çocuk ebeveyninden biraz ilgi ve bakım görebilmek için somatik şikayetler ortaya koyabilmektedir.

Hooper ve Wallace (2010) çalışmalarında duygusal ve enstrümantal ebeveynleşme ile algılanan adaletin psikopatolojiyle ilişkisini incelemiştir. Buna göre algılanan adalet ruh sağlığının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Kişiler yaşadıkları süreci haksız ve karşılıksız algıladıkça daha fazla somatik şikayetler göstermektedir.

Ebeveynleşme ile doğrudan ilişkili bir faktör olarak incelemese de, Koskowska (2001) çocuklarda gözlenen konversiyonun anne babadan gelen beklentinin şiddetiyle ilişkili olduğunu söylemektedir. Bu çocuklar beklentilerin altından kalkamayacaklarını ve anne babanın red, kırgınlık, sevgi kaybı gibi olumsuz tepkileriyle karşılaşabileceklerini düşünmektedir. Bu da artan somatik şikayetlere sebep olabilmektedir (Koskowska, 2001).

1.3.7. Yeme Bozukluğu

Rowa ve arkadaşları (2001) anoreksik ve yeme bozukluğu olmayan kadınları zedelenmiş ebeveyn-çocuk sınırları açısından kıyaslamıştır. Çalışmada ebeveyn ve çocuk arasındaki sınırların zedelenmesi, rol değişimi, eş halini alma, iç içe geçmişlik (enmeshment) ve giricilik (intrusiveness) olarak değerlendirilmektedir. Çalışma sonuçlarına göre anoreksik kadınların anneleri ve babalarıyla daha fazla sınır

problemleri belirttiği gözlenmektedir. Yeme bozukluğu gösteren kadınların babalarıyla sınır zedelenmesinin kontrol grubundaki kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, Rowa ve arkadaşları (2001) özellikle babanın bu tip ilişkilerde kilit rol oynadığını ifade etmektedir. Anoreksik kadınlar babalarıyla ilişkilerini fazla yakın olarak tanımlamakta; babalarıyla ilişkilerinde yukarıda belirtilen dört alanda da kontrol grubundan daha yüksek puanlar almaktadır. Anne ile sınır zedelenmesi ise rol değişimi ve iç içe geçmiş ilişki tipinde yeme bozukluğu ile ilişkili bulunmuştur. Önemli bir nokta da ebeveynlerin sınır zedelenmesi konusunda kızlarıyla aynı görüşü paylaşmamaları, sınırlarının zedelendiğini düşünmemeleridir.

1.3.8. Kişilik Özellikleri ve Savunma Mekanizmaları

Alanyazında ebeveynleşmenin çocukların kişilik özellikleri üzerindeki etkilerine dair çalışmalar bulunmaktadır. Jones ve Wells (1996) mazoşistik, narsistik ve kompulsif olmak üzere üç tip kişilik özelliği ile ebeveynleşme arasında olumlu yönde ilişki olduğu hipotezine dayanarak bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın sonucunda ebeveynleşmenin kadın ve erkeklerde mazoşistik ve narsistik kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu, ancak kompulsif kişiliği öngörmediği bulunmuştur. Jones ve Wells (1996) ebeveynleşen çocukta hatalı benlik oluştuğunu ve bunun ailenin beklentisiyle şekillendiğini ifade etmektedir. Buna göre mazoşistik karakter özelliği, kendilerinin duygusal ve enstrümantal bakımının üstlenilmesini isteyen ailelerin çocuklarında ortaya çıkmaktadır. Burada çocuk kendi ihtiyaçlarını göz ardı etmekte, başkalarının bakımını üstlenirken ihtiyaçlarının doyumu açısından kendi kendini engellemektedir. Bazen de ebeveynler gerçekleştiremedikleri hayal ve beklentilerini kendi çocuklarına aktarmaktadır. Böylece çocuk kendi ihtiyaçlarından vazgeçerek, idealize edilmiş bir yetişkin olması beklentisiyle karşı karşıya kalmakta ve narsistik kişilik özellikleri geliştirmektedir (Jones & Wells, 1996). Her iki durumda da ebeveynleşme çocuğun hatalı benlik geliştirmesine yol açabilmekte ve kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir (Jones & Wells, 1996).

Wells ve Jones (1998) bir başka çalışmalarında ebeveynleşme ile bölünme (splitting) ve çözülme (dissociation) savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Buna göre çocukluk dönemi ebeveynleşmesi yetişkinlikte bölünme savunma mekanizmasının

kullanımı ile ilişkili bulunmuştur. Sonuçlar ebeveynleşmenin mazoşistik ve narsistik kişilikle ilişkili olduğunu söyleyen çalışmaya (Jones & Wells, 1996) bağlı olarak yorumlanmıştır. Buna göre mazoşist ebeveynleşme yaşayan kişiler ayrılık, terk edilme, başkaları hakkında hayal kırıklığına uğrama durumlarında yaşadıkları kaygıyla baş edebilmek için; narsistik ebeveynleşme yaşayan kişiler ise, örneğin özsaygının incinmesi gibi sorunlarla karşılaştıklarında bölünmeyi savunma olarak kullanmaktadır (Wells & Jones, 1998). Mazoşistik ebeveynleşmede kişi bölünmeyi kullanarak ebeveynini yüceltirken kendi değerini düşürmektedir. Narsistik ebeveynleşmede ise kişi bölünme savunması ile kendisi için büyülenmeci (grandiose) bir tutum içine girerken, başkalarının değerini aşağılamaktadır (Wells & Jones, 1999). Yansıtımlı özdeşim de mazoşistik ve narsistik ebeveynleşmede kullanılan bir savunma olarak ele alınmaktadır. Wells ve Jones (1999) yansıtımlı özdeşimi ebeveynleşen kişi ile terapist arasındaki ilişki üzerinden ele almaktadır. Mazoşistik ebeveynleşmede, kişiler sahip oldukları kızgın/ çaresizlik özelliklerini terapistte yansıtmakta ve onun böyle hissetmesi için birtakım taktikler uygulamaktadır. Bu taktikler sonucunda terapist de çaresiz/ engellenmiş hissedebilmektedir. Narsistik ebeveynleşmede ise kişi terapistin kendisinden bağımsız bir kişi olduğu gerçeğini göz ardı etmekte, onun bağımsız bir kişi olarak terapi sürecine katılımını görmezden gelmektedir. Terapistin çabaları, kişinin büyülenmeci tavrını desteklemediği sürece yok sayılmaktadır. Bu durumda terapist önemsiz ve yararsız hissedebilmektedir.

1.3.9. Obsesif İnanışlar/ OKB

Obsesif kompulsif bozukluk herkesin zaman zaman karşılaşılabileceği hoşlanılmayan ve rahatsız edici olabilecek düşünce, dürtü ve görüntülerin kişi tarafından hatalı yorumlanmasıyla ortaya çıkan bir rahatsızlık olarak değerlendirilmektedir (Rachman, 1997; Clark, 2004). OCCWG (2001, 2003, 2005) çalışmaları sonucunda obsesif kompulsif bozuklukla ilişkili olabilecek hatalı yorumlama ve inanışları üç alt başlık altında toplamıştır. Bunlar; 1) Kişinin hissettiği abartılı sorumluluk ve abartılı tehdit algılarını içeren “sorumluluk/tehdit” alt boyutu, 2) Kişilerin mükemmeliyetçilik ve belirsizliğe yönelik tahammülsüzlüğünü içeren “mükemmeliyetçilik/kesinlik” alt boyutu ve 3) Kişilerin düşüncelerin önemine ve kontrolüne yönelik algılarını içeren “düşüncenin önemi/kontrolü” alt boyutudur. Alanyazında ebeveynleşme olgusunun

birçok patolojiyle ilişkisi incelenmiş olsa da obsesif inanışlar ile ilişkilerine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, ebeveynleşme gereği çocuğun erken yaşta ve istenmeyen biçimde (Minuchin ve ark., 1967; Jurkovic, 1997; Chase, 1999) ebeveyn rolleri alması çocukta karşılaştığı olayları hatalı yorumlamasına yol açabileceği düşünülmektedir. Çocuğa, ruhen ve bedenen hazır olmadan ağır sorumluluklar yüklenmesi, onun hayatında sorumluluk ve algıladığı tehdit düzeyini artırabilir. Üstlenmek durumunda kaldığı rolleri en doğru şekilde yerine getiremezse ortaya çıkacak olası sorunlarda çocuk kendisini sorumlu tutabilir, bu yüzden üstlendiği her görevi mükemmel yapmak zorunda olduğu şeklinde hatalı bir inanış geliştirebilir. Bu sebeplerden dolayı erken yaşta üstlenilen temel ve ağır sorumlulukların çocuklar üzerinde yarattığı yükün, onları bahsedilen hatalı inanışlara yönlendirebileceği düşünülmektedir. Türk örneğinde çocuk yetiştirme tarzıyla birlikte düşünüldüğünde ebeveynlerin çocuklarına verecekleri sorumluluk ve görevlerin hataya duyarlılığı arttırabileceği, bunun da obsesif düşüncelerin gelişimine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu ilişkinin varlığının incelenmesi için ebeveynleşme ve obsesif inanışların ilişkisi, araştırmanın soruları içerisinde yer almaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yukarıda aktarıldığı gibi ebeveynleşme kavramı yabancı alanyazında ebeveynleşmeye yol açan risk faktörleri ve ebeveynleşmenin yol açtığı sonuçlar açısından sıkça ele alınmaktadır. Duygu durum güçlükleri ebeveynleşme ile ilişkili olarak sık çalışılan konular arasında yer almaktadır. Farklı nedenlerden dolayı ebeveynleri ile rol değişimi yaşayan çocuk ve ergenlerin ileride depresyon, kaygı ve öfke duygularıyla başa çıkma açısından olumsuz etkilendiği tartışılmaktadır. Ebeveynleşme Türk alanyazınında henüz çok az çalışılmış bir kavramdır. Türkiye’de bu alanda yapılan ilk araştırmalardan biri olacak bu tez çalışması iki aşamadan oluşacaktır. İlk aşamada ebeveynleşme kavramını ölçmek için yaygın olarak kullanılan ölçüm araçlarından olan Ebeveynleşme Envanteri’nin (Hooper, 2009) Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılacaktır. EE’nin Türkçeye uyarlanması için güvenilirlik ve geçerlilik çalışmalarının yürütülmesi, araca ilişkin temel psikometrik değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi ve alana yeni bir ölçüm aracının kazandırılması amaçlanmaktadır.

İkinci aşamada ise, depresyon, kaygı ve öfke olmak üzere üç temel olumsuz duygu ile ebeveynleşme arasındaki ilişkilerin Türk kültürüne özgü olarak değerlendirilmiş olması amaçlanmaktadır. Ayrıca, uluslararası alanyazında da ele alınmamış bir konu olan obsesif inanış biçimleri ve ebeveynleşme arasındaki ilişkiler değerlendirilerek uluslararası alanyazına özgün bir katkı sağlanması hedeflenmektedir. Böylece, yabancı alanyazında duygu durum açısından ele alınan olumsuz sonuçların yanı sıra, bu çalışmada ebeveynleşmenin düşünce boyutuna etkisi de incelenmiş olacaktır. Ebeveynleşmenin duygu ve düşünce üzerine ortaya koyabileceği olumsuz etkilerin Türk kültürüne özgü olarak yabancı alanyazından farklı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca kadın ve erkek katılımcılar arasında da etkilendikleri Ebeveynleşme alt boyutu ve ortaya çıkan patoloji açısından fark olması beklenmektedir.

Araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

Çalışma I

- 1) Ebeveynleşme Envanteri'ni tanımlayan temel psikometrik parametreler nelerdir?
- 2) Ebeveynleşme Envanteri'nin bu çalışmada ulaşılan faktör yapısı, yurt dışında ulaşılmış olan faktör yapısıyla uyumludur.
- 3) Ebeveynleşme Envanteri alt boyutları olan Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden Algılanan Yarar boyutlarında Cinsiyet ve SED'e dayalı anlamlı farklar bulunmaktadır.
- 4) Ebeveynleşme Envanteri'nden elde edilen puanlarla SCL-90-R aracılığıyla elde edilen Psikolojik İyi Hali arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Çalışma II

- 5) Çalışmanın değişkenleri olan Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, Algılanan Yarar/Uyum, Depresyon, Sürekli Kaygı, Sürekli Öfke, Kontrol Altına Alınmış Öfke, Dışa Vurulan Öfke, İçte Tutulan Öfke, Sorumluluk/Tehdit inanışı, Mükemmeliyetçilik/Kesinlik inanışı, Düşüncenin Kontrolü/Önemi inanışı boyutları birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkiler göstermektedir.

- 6) Çalışmada kullanılan Beck Depresyon Envanteri, Sürekli Kaygı Alt Ölçeği, Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği ve Obsesif İnanışlar Ölçeği'nden elde edilen puanlar, Cinsiyet ve SED'e göre anlamlı farklar göstermektedir.
- 7) Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden Algılanan Yarar Boyutları Kadın ve Erkek katılımcıların Depresyon düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
- 8) Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden Algılanan Yarar Boyutları Kadın ve Erkek katılımcıların Sürekli Kaygı düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
- 9) Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden Algılanan Yarar Boyutları Kadın ve Erkek katılımcıların;
- a. Sürekli Öfke düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
 - b. Kontrol Altına Alınmış Öfke düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
 - c. Dışa Vurulan Öfke düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
 - d. İçte Tutulan Öfke düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
- 10) Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden Algılanan Yarar Boyutları Kadın ve Erkek katılımcıların;
- a. Sorumluluk/Tehdit obsesif inancı düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
 - b. Mükemmeliyetçilik/Kesinlik obsesif inancı düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.
 - c. Düşüncenin Kontrolü/Önemi obsesif inancı düzeylerini anlamlı olarak yordamaktadır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. ÖRNEKLEM

2.1.1. Birinci Çalışma

Araştırma örneklemini Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde eğitimlerine devam eden 18 – 30 yaş aralığındaki genç yetişkinlerden oluşmaktadır (**Kadınlar:** Aralık = 18 – 28, Ort. = 21.19, SS = 1.62; **Erkekler:** Aralık = 18 – 30, Ort. = 21.87, SS = 2.12; **Tüm Örneklem:** Aralık = 18 – 30, Ort. = 21.55, SS = 1.93). Araştırmaya toplamda 331 kişi katılmıştır. Katılımcılardan dördü ölçekleri tamamlamadığı için çalışmadan çıkarılmıştır. Kalan 327 katılımcının 26'sı kardeşi olmadığını ifade etmiştir. Çalışmada uyarlanmak istenen ölçeğin kardeşlerle ilgili sorular ve alt ölçek içermesi sebebiyle kardeşi olmadığını belirten 26 katılımcı da çalışmanın dışında bırakılmıştır. Böylece birinci çalışma 142'si kadın (% 47.2) 159'u erkek (% 52.8) olmak üzere toplam 301 genç yetişkin katılımcı ile yürütülmüştür.

Katılımcılar Hacettepe Üniversitesi'nin 23 farklı bölümünde (örn. mühendislikler, işletme, muhasebe, sosyal hizmet, psikoloji vb.) hazırlıktan lisansüstü eğitimine kadar olan aralıktaki halen eğitimlerine devam eden öğrencilerden oluşmaktadır (**Tüm örneklem için:** (% 0.7 hazırlık, % 6.8 birinci sınıf, % 24 ikinci sınıf, % 37.2 üçüncü sınıf, % 26.7 dördüncü sınıf, % 4.8 lisans üstü). Katılımcıların 108'i (% 35.9) anne-babalarıyla, 129'u (% 42.9) yurttaki, 43'ü (% 14.3) arkadaşlarıyla evde, 8'i (% 2.7) evde tek başına yaşamaktadır. 13 katılımcı (% 4.3) ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların 3'ü (% 1) anne kaybı, 19'u (% 6.3) baba kaybı olduğunu belirtmiştir. Anne babası ayrı olan katılımcıların oranı ise % 5'tir (15 katılımcı). Katılımcılar arasındaki kardeş sayısı ve katılımcının kardeşleri arasındaki sayısı 1 ile 10 arasında değişmektedir. Aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik sorunlarının varlığı incelendiğinde katılımcıların 17'si (% 5.6) anne fiziksel rahatsızlığı, 12'si (% 4.0) baba fiziksel rahatsızlığı, 10'u (% 3.3) kardeş fiziksel rahatsızlığı; 9'u (% 3) anne psikolojik

rahatsızlığı, 4'ü (% 1.3) baba psikolojik rahatsızlığı, 8'i (% 2.7) kardeş psikolojik rahatsızlığı belirtmiştir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin 13'ü (% 4.3) okur yazar değil, 10'u (% 3.3) okur yazar, 102'si (% 33.9) ilkokul mezunu, 39'u (% 13) ortaokul mezunu, 71'i lise mezunu (% 23.6), 61'i yüksekokul/ üniversite mezunu (% 20.3), 5'i lisansüstü mezunu (% 1.7) olarak görülmektedir. Babaların ise 1'i (% 0.3) okur yazar değil, 5'i (% 1.7) okur yazar, 57'si (% 18.9) ilkokul mezunu, 41'i (% 13.6) ortaokul mezunu, 97'si (% 32.2) lise mezunu, 91'i (% 30.2) yüksekokul/ üniversite mezunu, 9'u (% 3) lisansüstü mezunu olarak saptanmıştır. Katılımcıların anne eğitim düzeyleri SED'in göstergesi olarak kabul edilmiştir. Okuryazar değil – ortaokul mezunu aralığı toplam 164 kişi düşük SED (% 54.5), lise mezunu – lisansüstü mezun aralığı toplam 137 kişi (% 45.5) yüksek SED olmak üzere iki SED grubu tanımlanmıştır.

Tablo 2.1. Birinci Çalışmanın Örnekleminin Demografik Özellikleri

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	142	47.2
Erkek	159	52.8
Anne Baba Durumu		
Anne hayatta değil	3	1
Baba hayatta değil	19	6.3
Ayrı	15	5
Ailedeki Fiziksel Rahatsızlık		
Anne	17	5.6
Baba	12	4
Kardeş	10	3.3
Ailedeki Psikolojik Rahatsızlık		
Anne	9	3
Baba	4	1.3
Kardeş	8	2.7
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	13	4.3
Okur Yazar	10	3.3
İlkokul	102	33.9
Ortaokul	39	13
Lise	71	23.6
Yüksekokul/Üniversite	61	20.3
Lisansüstü	5	1.7
Anne Eğitim Durumuna Göre SED		
Düşük SED (Lise Altı)	164	54.5
Yüksek SED (Lise ve Üzeri)	137	45.5
	Ort.	SS
Yaş		
Kadın	21.19	1.62
Erkek	21.87	2.12
Tüm örneklem	21.55	1.93

N: Örneklem sayısı; Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

2.1.2. İkinci Çalışma

Araştırma örneklemini Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde eğitimlerine devam eden 18 – 29 yaş aralığındaki genç yetişkinlerden oluşmaktadır (**Kadınlar:** Aralık = 18 – 25, Ort. = 20.77, SS = 1.13; **Erkekler:** Aralık = 18 – 29, Ort. = 21.35, SS = 1.94; **Tüm Örneklem:** Aralık = 18 – 29, Ort. = 21.04, SS = 1.60). Araştırma için toplamda 238 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcılardan 17'si ölçekleri yarıda bıraktığı, arada

bir ölçeği atladığı ve cevapları rastgele işaretlediği anlaşıldığı için çalışmadan çıkarılmıştır. Kalan 221 katılımcının 18'i kardeşi olmadığını ifade etmiştir. Çalışmada uyarlanmak istenen ölçeğin kardeşlerle ilgili sorular ve alt ölçek içermesi sebebiyle kardeşi olmadığını belirten 18 katılımcı da çalışmanın dışında bırakılmıştır. Böylece ikinci çalışma 105'i kadın (% 51.7) 98'i erkek (% 48.3) olmak üzere toplam 203 genç yetişkin katılımcı ile yürütülmüştür.

Katılımcılar Hacettepe Üniversitesi'nin 19 farklı bölümünde (örn. mühendislikler, bilgi belge yönetimi, hemşirelik, sınıf öğretmenliği vb.) hazırlıktan dördüncü sınıf eğitimine kadar olan aralıkta halen eğitimlerine devam eden öğrencilerden oluşmaktadır (**Tüm örneklem için:** % 1 hazırlık, % 32 birinci sınıf, % 35.5 ikinci sınıf, % 25.6 üçüncü sınıf, % 5.9 dördüncü sınıf). Katılımcıların 60'ı (% 29.6) anne-babalarıyla, 100'ü (% 49.3) yurttta, 34'ü (% 16.7) arkadaşlarıyla evde, 4'ü (% 2) evde tek başına yaşamaktadır. 5 katılımcı (% 2.5) ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların 2'si (% 1) anne kaybı, 6'sı (% 3) baba kaybı olduğunu belirtmiştir. Anne babası ayrı olan katılımcıların oranı ise % 3.9'dur (8 katılımcı). Katılımcıların kardeş sayısı 1 – 13 arası ve katılımcının kardeşleri arasındaki sırası 1 ile 9 arasında değişmektedir. Aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik sorunlarının varlığı incelendiğinde katılımcıların 10'u (% 4.9) anne fiziksel rahatsızlığı, 7'si (% 3.4) baba fiziksel rahatsızlığı, 6'sı (% 3) kardeş fiziksel rahatsızlığı, 5'i (% 2.5) anne psikolojik rahatsızlığı, 2'si (% 1) baba psikolojik rahatsızlığı, 4'ü (% 2) kardeş psikolojik rahatsızlığı belirtmiştir.

Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında annelerin 14'ü (% 6.9) okur yazar değil, 4'ü (% 2) okur yazar, 72'si (% 35.5) ilkokul mezunu, 25'i (% 12.3) ortaokul mezunu, 52'si lise mezunu (% 25.6), 34'ü yüksekokul/ üniversite mezunu (% 16.7), 2'si lisansüstü mezunu (% 1) olarak görülmektedir. Babaların ise 3'ü (% 1.5) okur yazar değil, 3'ü (% 1.5) okur yazar, 50'si (% 24.6) ilkokul mezunu, 22'si (% 10.8) ortaokul mezunu, 50'si (% 24.6) lise mezunu, 65'i (% 32) yüksekokul/ üniversite mezunu, 10'u (% 4.9) lisansüstü mezunu olarak saptanmıştır. Katılımcıların anne eğitim düzeyleri SED'in göstergesi olarak kabul edilmiştir. Okuryazar değil – ortaokul mezunu aralığı toplam 115 kişi düşük SED (% 56.7), lise mezunu – lisansüstü mezun aralığı toplam 88 (% 43.3) kişi yüksek SED olmak üzere iki SED grubu tanımlanmıştır.

Tablo 2.2. İkinci Çalışmanın Örnekleminin Demografik Özellikleri

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	105	51.7
Erkek	98	48.3
Anne Baba Durumu		
Anne hayatta değil	2	1
Baba hayatta değil	6	3
Ayrı	8	3.9
Ailedeki Fiziksel Rahatsızlık		
Anne	10	4.9
Baba	7	3.4
Kardeş	6	3
Ailedeki Psikolojik Rahatsızlık		
Anne	5	2.5
Baba	2	1
Kardeş	4	2
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	14	6.9
Okur Yazar	4	2
İlkokul	72	35.5
Ortaokul	25	12.3
Lise	52	25.6
Yüksekokul/Üniversite	34	16.7
Lisansüstü	2	1
Anne Eğitim Durumuna Göre SED		
Düşük SED (Lise Altı)	115	56.7
Yüksek SED (Lise ve Üzeri)	88	43.3
	Ort.	SS
Yaş		
Kadın	20.77	1.13
Erkek	21.35	1.94
Tüm örneklem	21.04	1.60

N: Örneklem sayısı; Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın ilk kısmında katılımcılara demografik özelliklerin belirlenmesi adına “Demografik Bilgi Formu”, yanında geçerlik ve güvenilirliklerinin araştırılması için “Ebeveynleşme Envanteri (EE)” ve geçerlik çalışmasında dış ölçüt olarak kullanılacak olan “Semptom Tarama Envanteri (SCL-90-R)” verilmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmı için yine “Demografik Bilgi Formu”, çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanmış olabilecek ebeveynleşme düzeyinin değerlendirilmesi için “Ebeveynleşme Envanteri (EE)”, depresif duygu durumu değerlendirmek için “Beck Depresyon Envanteri (BDE)”, sürekli kaygı düzeyini değerlendirmek için “Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri’nin Sürekli Kaygı” alt testi, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını değerlendirmek amacıyla “Durumluk- Sürekli Öfke Ölçeği (SÖÖTÖ)”, obsesif kompulsif inanç biçimlerini değerlendirmek için “Obsesif İnanışlar Ölçeği (OIÖ)” verilmiştir. Veri toplama araçları hakkında detaylı açıklamalar aşağıda mevcuttur.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmış olup katılımcıların sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi edinilmesi amacıyla kullanılmıştır. Demografik Bilgi Formu’nda katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim aldığı bölüm/ sınıf, kimlerle yaşadığı gibi kişisel soruların yanında aile üyeleriyle ilgili sorular da yöneltilmiştir. Bu sorular ebeveynlerin durumu (hayatta/ hayatta değil; öz/üvey; birlikte/ ayrı), ebeveynlerin eğitim seviyesi, kardeş sayısı, katılımcının ailedeki kaçınıcı çocuk olduğu, anne/ baba ya da kardeşlerde fiziksel/ psikolojik rahatsızlıkların varlığı konularını içermektedir. Araştırmada kullanılan Demografik Bilgi Formu, Ek 3’te sunulmuştur.

2.2.2. Ebeveynleşme Envanteri (EE)

Hooper (2009) tarafından *Parentification Inventory* ismiyle geliştirilen envanter, ebeveynleşme olgusunu değerlendirmede yaygın olarak kullanılan araçlardan en güncel olanıdır. Envanter geriye dönük öz-değerlendirme yoluyla cevaplanmaktadır. Kişilerden maddeleri, çocukluk dönemlerini düşünerek 5 dereceli likert tip (1 : Hiçbir zaman, 5 : Her zaman) üzerinden puanlamaları istenmektedir. Ölçekte toplam 22 madde bulunmaktadır. Bu maddeler üç faktöre dağılmaktadır. Faktörlerden ilki Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE)’dir (Parent-Focused Parentification) ve 12 madde bu faktöre yöneliktir. “Anne babama önemli kararlar almalarında yardım ettim.” EOE maddelerine bir örnektir. İkinci faktör 7 madde içermektedir ve Kardeş Odaklı

Ebeveynleşme (KOE) (Sibling-Focused Parentification) olarak isimlendirilmektedir. “Her gece kardeşlerimin yattığından emin olmak benim görevimdi.” KOE maddelerine bir örnektir. Son faktör ise Ebeveynleşmenin Algılanan Yararlarıdır (Perceived Benefits of Parentification). Bu kısımda kişilerin ebeveynleşmeye karşı gösterdikleri olumlu düşünce ve hislerinin varlığı ölçülmektedir. 3 madde bu faktörü ölçmektedir. “Aile içindeki rolümden gerçekten keyif aldım.” bu faktör maddelerinden biridir. Artan puanlar ebeveynleşmenin fazlalığına işaret etmektedir.

Ölçeğin oluşturulma çalışması üniversite popülasyonu ile yürütülmüştür. Ölçeğin son halinin Cronbach Alpha güvenirliği .84 bulunmuştur (Hooper, Doehler, Wallace & Hannah, 2011). Yapı geçerliği için EE, Parentification Questionnaire (PQ) (Jurkovic & Thirkield, 1998) ile birlikte değerlendirilmiş ve alt ölçekler arasındaki puanlar istatistiksel olarak ilişkili bulunmuştur. Böylece Hooper ve arkadaşları (2011) Ebeveynleşme Envanteri'nin yeterli geçerlik ve güvenirliğe sahip olduğunu ifade etmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma çalışması bulgular kısmından okunabilir. Ölçeğin Türkçeye çevrilmiş ve çalışmada kullanılmış formu, Ek 4'te sunulmuştur.

2.2.3. Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)

Symptom Check List-90 Derogatis (1977) tarafından kişilerin psikopatolojik belirtilerini tarama amacıyla geliştirilmiştir. Toplamda 90 maddeden oluşmaktadır. Somatisasyon, Obsesif Kompulsif, Kişilerarası Duyarlılık, Depresyon, Kaygı, Düşmanlık, Fobik Kaygı, Paranoid Düşünce, Psikotizm ve ek maddeler olmak üzere 10 alt testi vardır. 0 – 4 arası puan alabilen 5'li likert tip ile ölçülmektedir. Bu ölçekte kişiler kendilerini geriye dönük 15 güne göre değerlendirmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlığı .97 bulunmuştur. Alt ölçeklerinin 23 gün arayla elde edilen test tekrar test güvenirliği de .65 ile .87 arasında değişmektedir. Ölçeğin yeterli güvenirliğe ve psikiyatrik belirtiselliği iyi derecede gösteren yapı geçerliğine sahip olduğu ifade edilmiş ve ölçek Türk örnekleminde kullanım için uygun bulunmuştur. Ölçeğin çalışmada kullanılan formu Ek 5'te sunulmuştur.

2.2.5. Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Beck Depresyon Envanteri'nin iki formu bulunmaktadır (1961, 1978). Bu çalışmada 1978 formu kullanılmıştır (Beck, Rush, Show, & Emery, 1978). Beck Depresyon Envanteri kişilerde depresif belirtilerin yoğunluğunu belirlemek amacıyla oluşturulmuş bir ölçektir. Puanlar kişilerin kendilerini geriye dönük bir haftayı düşünerek değerlendirmesi yoluyla elde edilmektedir. Ölçek kişilerin her bir maddeden 0 – 3 arası puan alabileceği dört alternatiften oluşmaktadır ve test 21 madde içermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar depresif belirtilerin arttığına işaret etmektedir. Buna göre 0 – 9 arasındaki puanlar depresyonun yokluğuna, 10 – 18 arasındaki puanlar hafif depresyona, 19 – 25 arasındaki puanlar ılımlı depresyona ve 26 ve üzerindeki puanlar ise şiddetli depresyona işaret etmektedir.

Hisli (1988) testin 1978 formunun uyarlama çalışmasını yürütmüştür. MMPI'ın depresyon alt ölçeği ile Beck Depresyon Envanteri'ni ölçüt bağlantılı geçerlik kapsamında psikiyatri ve öğrenci örnekleminde karşılaştırmış ve Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısını sırasıyla .63 ve .50 bulmuştur. Hisli (1989) üniversite örneklemini üzerinden yürüttüğü testin uyarlama çalışması sonucunda testin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin (iki yarı test güvenirligi = .74) Türkiye'de kullanımı için uygun olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin çalışmada kullanılan formu Ek 6'da sunulmuştur.

2.2.6. Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI)

Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (*STAI: State-Trait Anxiety Inventory*), Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek ile kişilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçek 20'ser maddeden oluşan iki alt testten oluşmaktadır. Bunlar “Durumluk Kaygı Ölçeği” ve “Sürekli Kaygı Ölçeği”dir. Puanlar kişilerin kendilerini değerlendirmesi yoluyla elde edilir. Maddelerden 1 – 4 arası puan alınabilen likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puanların artması kaygı seviyesinin yüksekliğine işaret etmektedir.

Ölçek Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Test-tekrar test güvenirligi Sürekli Kaygı Ölçeği için .71 ile .86 arasında, Durumluk Kaygı Ölçeği için .26 ile .68 arasında bulunmuştur. Ölçeğin geçerliği ise farklı yöntemlerle sınanmıştır

(Öner, 1977), ölçeğin kullanımı iç tutarlık ve homojenlik katsayıları açısından uygun bulunmuştur. Ölçeğin çalışmada kullanılan formu Ek 7’de sunulmuştur.

2.2.7. Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)

Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği, Spielberger (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı öfke duygusunun ve ifadesinin değerlendirilmesidir. Puanlar kişilerin kendilerini değerlendirmeleri yoluyla elde edilir. 44 maddeden oluşan ölçeğin alt testleri sürekli öfkeyi, durumluk öfkeyi ve öfke ifade tarzlarını (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke) ölçmektedir. Her bir maddeden 1 – 4 arası puan alınabilir ve artan puanlar artan öfke duygusuna ve ifadesine işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılmıştır. 10 maddeden oluşan durumluk öfke alt testi uyarlama çalışması tamamlanmadığı için, ölçeğin Türkçe formu, Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği, 34 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri dört alt boyutu için .62 ile .84 arasında değişmektedir ve ölçüt bağıntılı geçerliği anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin çalışmada kullanılan formu Ek 8’de sunulmuştur.

2.2.8. Obsesif İnanışlar Ölçeği (OİÖ)

İlk olarak Obsesif Kompulsif Bilişsel Çalışma Grubu (OCCWG, 1997) tarafından geliştirilen Obsesif İnanışlar Ölçeği ile obsesif kompulsif bozukluk ile ilişkili olan işlevsel olmayan inanışların incelemesi amaçlanmaktadır. Ölçeğin kısaltılmış yeni formu 44 maddeden oluşmaktadır (OCCWG, 2005). Ölçek “sorumluluk/tehdit algısı”, “mükemmeliyetçilik/kesinlik” ve “düşüncelerin önemi/kontrolü” olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek için puanlama 7’li likert tip ile yapılmakta, artan puanlar artan obsesif inanışlara işaret etmektedir. OİÖ’nün Türkçe uyarlaması için Yorulmaz ve Gençöz (2008) üniversite örneklemeyle çalışmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı .80 ile .92 arasında değişmektedir. Madde – tüm test korelasyonları ise .14 ile .60 arasında bulunmuştur. Ölçeğin çalışmada kullanılan formu Ek 9’da sunulmuştur.

2.3. İŞLEM

2.3.1. Birinci Çalışma

Araştırma için gerekli etik izinler alındıktan sonra, veriler 2014 – 2015 akademik yılının ilk dönemi içerisinde, aralık – ocak ayları arasında Beytepe Kampüsü öğrencilerinden toplanmıştır. İlk çalışmada katılımcılara Demografik Bilgi Formu'nun yanında Ebeveynleşme Envanteri ve SCL-90-R verilmiştir. Demografik Bilgi Formu en önde, EE ondan sonra ve SCL-90-R en arkada yer alacak şekilde anketler dağıtılmıştır. Anketler sınıf ortamında ders saatlerinde araştırmacı tarafından dağıtılmış ve toplanmıştır. Sınıflardaki kadın – erkek oranının farklı olması sebebiyle ortaya çıkan erkek katılımcı eksikliği sebebiyle erkek yurtlarına da anket verilmiştir. Çalışmanın gönüllülük esasına bağlı olduğu katılımcılara hatırlatılmış ve gönüllü olanların Aydınlatılmış Onam Formu (Ek 2'de görülebilir) aracılığıyla imzalı onayları alınmıştır.

2.3.2. İkinci Çalışma

Veriler 2014 – 2015 akademik yılının bahar dönemi içerisinde, mart – nisan ayları arasında Sıhhiye ve Beytepe Kampüsü'nün çeşitli bölümlerinde eğitimine devam eden öğrencilerinden toplanmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu'nun yanında Ebeveynleşme Envanteri, Beck Depresyon Envanteri, Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği'nin Sürekli Kaygı alt ölçeği, Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği ve Obsesif İnanışlar Ölçeği dağıtılmıştır. Demografik Bilgi Formu her zaman en önde, EE onun arkasında olmak koşuluyla diğer ölçeklerin sırası dengeli olarak değiştirilmiştir. Böylece katılımcılarda oluşabilecek yorgunluk etkisi kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Anketler sınıf ortamında ders saatlerinde araştırmacı tarafından dağıtılmış ve toplanmıştır. Sınıflardaki kadın – erkek oranının farklı olması sebebiyle ortaya çıkan erkek katılımcı eksikliği sebebiyle erkek yurtlarına da anket verilmiştir. Çalışmanın gönüllülük esasına bağlı olduğu katılımcılara hatırlatılmış ve gönüllü olanların aydınlatılmış onam formu aracılığıyla imzalı onayları alınmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

2.4.1. Birinci Çalışma

Çalışmada EE'nin iç tutarlılık düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı ve iki yarı test güvenilirliği hesaplanmıştır. SCL-90-R'den elde edilen psikolojik iyilik hali değerlendirilmesi ise dış ölçüt olarak kullanılmıştır. Aracın faktör yapısı açımlayıcı faktör analizi yöntemiyle incelenmiştir. EE alt boyutları arasında cinsiyet ve SED'e dayanan farkların incelenmesi için Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) yürütülmüştür.

2.4.2. İkinci Çalışma

Çalışmanın bu aşamasında, araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik olarak sırasıyla, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Korelasyon analizi, cinsiyet ve SED'e bağlı farklılıkları incelemek için Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) ve Ebeveynleşme Envanteri alt boyutlarının bağımlı değişkenler olan depresyon, sürekli kaygı, sürekli öfke ile öfke ifade tarzları ve obsesif inanışları yordama gücünü araştırmak için Çoklu Regresyon Analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bulgular bölümü Ebeveynleşme Envanteri'nin uyarlama çalışmasını içeren Çalışma 1 ve Ebeveynleşmenin Duygu Durum değişkenleriyle ilişkilerinin ele alındığı Çalışma 2 olmak üzere iki ana başlık altında sunulmuştur.

3.1. BİRİNCİ ÇALIŞMA

3.1.1 Ebeveynleşme Envanteri'nin Türkçeye Uyarlama Süreci ve Geçerlik – Güvenirlik Analizleri

3.1.1.1. Ebeveynleşme Envanteri'nin Çeviri Çalışması

Öncelikli olarak **Ebeveynleşme Envanterinin (EE)** geliştiricisi olan Lisa Hooper'dan aracın Türkçeye uyarlanması için gerekli olan izinler alınmıştır. İzleyen aşamada Envanterde yer alan maddeler araştırmacı tarafından İngilizceden Türkçeye aktarılmıştır. Çeviri form İngilizce Öğretmenliği ya da İngilizce – Türkçe Mütercim Tercümanlık Bölümü mezunu olan ve bu alanda çalışan 6 uzmana değerlendirmeleri için sunulmuştur. Uzmanlardan madde çevirisini uygun bulup bulmadıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Uygun bulmadıkları maddeler için doğru olduğunu düşündükleri çeviri cümlesini yazmaları istenmiştir. Yargıcılardan gelen geribildirimler ve düzeltmeler göz önünde bulundurularak araca son biçimi verilmiştir. Envanterin Türkçe formunun geri çevirisi her iki dile de yeterli ve psikoloji alanında uzmanlık eğitimi alan bir çevirmen tarafından yapılmıştır. Orijinal İngilizce form ve geri çeviri İngilizce form birbiriyle karşılaştırılmış ve anlamsal açıdan bir fark bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Son aşamada Türkçe Form ve Türkçe Formun geri çevirisi Lisa Hooper'a gönderilerek onayı alınmış ve araştırmaya katılmıştır.

3.1.1.2 Ebeveynleşme Envanteri'nin Faktör Örüntüsü

Ebeveynleşme Envanteri'nin yapı geçerliğini değerlendirmek için açımlayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Envanterin faktör analizine uygunluğu için Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) ve Barlett's testi değerlendirilmiştir. Faktör analizine uygunluk için KMO değerinin 0.50'nin üzerinde olması ve Bartlett's testi sonuçlarının anlamlı bulunması gerekmektedir. Elde edilen KMO değeri (.82) ve Bartlett's testi sonuçları ($\chi^2 = 2097.82$, $df = 231$, $p < .001$) verilerin temel birleşenler analizi (Principle Component Analysis) için uygun olduğunu göstermiştir.

İlk aşamada maddeler herhangi bir rotasyona tabi tutulmadan ve faktör sayısı serbest bırakılarak temel birleşenler analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları özdeğeri 1.00'in üzerinde olan 5 faktör olabileceğine işaret etmiştir. Bu 5 faktör birlikte varyansın % 57.80'ini açıklamaktadır. Faktörlerin kırılma grafiği (Scree plot) incelendiğinde grafikteki kırılma noktasının üçüncü faktörde ortaya çıktığı; izleyen çok sayıdaki faktörün ise az sayıda madde içerdiği ve yakın özdeğere sahip olduğu görülmüştür. Envanterin orijinal biçiminin üç faktörden oluştuğu da göz önünde bulundurularak, izleyen aşamada faktör sayısı üçe zorlanıp, varimax dönüştürmesi kullanılarak maddelerin faktörlere dağılımı incelenmiştir. Sonuçlar bazı maddelerin yüklenmiş oldukları faktörlerde farklılık göstermiş olsa da genel olarak değerlendirildiğinde ulaşılan üç faktörlü yapının envanterin özgün haliyle de tutarlı olduğu görülmektedir. Envanterin özgün biçiminde Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) alt boyutunda yer alan 4. ve 9. maddeler ile Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE) alt boyutunda yer alan 8. madde Türk örneğinde Algılanan Yarar alt boyutuna yüklenmiştir. Bu 3 maddenin ebeveynleşme sürecinin kişiye sağladığı uyum (adjustment) becerisine işaret ettiği dikkat çekmektedir. Böylece bu faktörün “Algılanan Yarar/Uyum” ismiyle kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca 3. ve 10. maddeler envantere ters yüklendiği ve düşük değerlere sahip oldukları için hiçbir faktör altında değerlendirilememiş ve alt boyutların puanları hesaplanırken dışarıda bırakılmıştır. Bu üç faktör birlikte varyansın % 46.93'ünü açıklamaktadır. Sırasıyla, ilk faktör 9 maddeden oluşmakta (2, 5, 12, 14, 16, 18, 19, 21, 22) ve varyansın % 24.84'ünü açıklamaktadır. İkinci faktör 6 maddeden oluşmakta (4, 7, 8, 9, 15, 20) ve varyansın % 15.06'sını açıklamaktadır. Son faktör ise 5 maddeden oluşmakta (1, 6, 11, 13, 17) ve varyansın % 7.03'ünü açıklamaktadır. Envantere ilişkin faktör analizi sonuçları Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Envantere İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

No	Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
		EOE	AYU	KOE
18	Ailem için hakem rolünü üstlendim.	.76	-	-
14	Sık sık anne babamın (ya da ailedeki bakım veren yetişkinlerin) arasındaki sorunları çözmeye yardım ettim.	.73	-	-
22	Aile üyelerim için çevirmen rolünü üstlendim.	.67	-	-
16	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, anne babamı rahatlatmam beklendi.	.67	-	-
2	Anne babam sık sık diğer aile üyeleri hakkındaki sırları benimle paylaştı.	.66	.26	-
12	Ailemde bir anlaşmazlık olduğunda aile üyelerimin yardım istediği ilk kişiydim.	.66	-	.46
19	Aile üyelerimin sırlarını paylaştığı kişi bendim.	.60	-	-
5	Anne babama önemli kararlar almalarında yardım ettim.	.58	.36	.32
21	Market alışverişinin yapılması diğer aile üyelerinden daha fazla benden talep edildi.	.34	-	-
15	Aile içindeki rolümden gerçekten keyif aldım.	-	.75	-
9	Ailevi sorumluluklarım olsa da oyun ya da okul ödevleri için zamanım olurdu.	-	.69	-
20	Ailemizin bir takım olduğunu ve birlikte iyi çalıştığımı hissettim.	-	.69	-
7	Ailem tarafından takdir edildiğimi hissettim.	-	.66	-
4	Aile üyelerimle ilgilenmek zorunda olduğumda bile, mutlu ya da üzgün olabilecek zamana sahiptim.	-	.59	-
8	Benim yaşımdaki çoğu çocuk benimle aynı rol ve sorumluluklara sahipti.	-.33	.52	-
6	Her gece kardeşlerimin yattığından emin olmak benim görevimdi.	-	-	.77
11	Kardeşlerimin (kız ya da erkek) ev ödevlerini tamamlamalarına yardımcı olmaktan sorumluydum.	-	-	.77
13	Kardeşlerimi disipline eden esas kişi bendim.	.27	-	.75
17	Haftanın çoğu günü ailenin çamaşırlarını yıkamaktan ben sorumluydum.	-	-.28	.50
1	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, kardeş(ler)imi rahatlatmam beklendi.	.45	-	.47
*3	Benim yaşadığım yerdeki çoğu çocuk aile bütçesine katkıda bulunurdu.	-	-	-
*10	Çalıştım ve aile bütçesine katkıda bulundum.	-	-	-
<i>Açıkladığı Varyans</i>		% 24.84	% 15.06	% 7.03
<i>Cronbach Alfa</i>		.83	.76	.73

EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme; AYU: Algılanan yarar/uyum; KOE: Kardeş odaklı ebeveynleşme; *Hiçbir alt boyuta yerleşemeyen maddeler

3.1.1.3. Ebeveynleşme Envanteri'nin İç Tutarlılık Katsayı Bulguları

Bu örneklem için Ebeveyn odaklı ebeveynleşme alt testi puan ortalaması 2.58, standart sapması 0.77, varyansı 0.59 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ise **Alfa = .83** bulunmuştur. Yarı test güvenilirlik katsayısı bu alt test için **Spearman – Brown = .78**; iki yarı arasındaki korelasyon .63 olarak bulunmuştur.

Örnekleme Algılanan yarar/uyum alt testin puan ortalaması 3.59, standart sapması 0.72, varyansı 0.51 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ise **Alfa = .76** bulunmuştur. Yarı test güvenilirlik katsayısı bu alt test için **Spearman – Brown = .74**; iki yarı arasındaki korelasyon .58 bulunmuştur.

Örnekleme Kardeş odaklı ebeveynleşme alt testinin puan ortalaması 1.97, standart sapması 0.71, varyansı 0.51 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ise **Alfa = .73** bulunmuştur. Yarı test güvenilirlik katsayısı bu alt test için **Spearman – Brown = .74**; iki yarı arasındaki korelasyon .59 bulunmuştur.

Toplamda bu örneklem için Ebeveynleşme Envanteri'nin puan ortalaması 2.71, standart sapması 0.49, varyansı 0.24 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ise **Alfa = .82** bulunmuştur. Yarı test güvenilirlik katsayısı toplam test için **Spearman – Brown = .79**; iki yarı arasındaki korelasyon .65 olarak bulunmuştur.

3.1.1.4. Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü çok faktörlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) bağımsız değişken ve Ebeveynleşme Envanteri'nin üç alt boyutu (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme, Kardeş odaklı ebeveynleşme, Algılanan yarar/uyum) bağımlı değişken olarak alınmıştır. Analiz sonuçları cinsiyetin temel etkisinin anlamlı olduğuna (Wilks' $\lambda = 0.95$, $F_{(3,295)} = 5.135$, $p < .01$, $\eta^2 = .05$), SED temel etkisi ve Cinsiyet ile SED'in ortak etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmiştir ($p > .05$). Cinsiyetin ebeveynleşmenin hangi boyutunda anlamlı bir etkiye

sahip olduğunu belirlemek için yürütülen varyans analizi sonuçları anlamlı farkın sadece “Algılanan yarar/uyum” alt boyutunda olduğunu göstermiştir ($F_{(1,297)} = 13.451$, $p < .001$, $\eta^2 = .04$). Buna göre, Algılanan yarar açısından kadın katılımcıların puanları (Ort. = 3.75, SS = 0.69) erkek olanların puanlarından (Ort. = 3.45, SS = 0.71) anlamlı derecede daha yüksektir. Bu bulguya dayanarak kadınların erkeklere göre ebeveynleşmeye yönelik olumlu algılarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Kadınlar kardeşlerinin ve ebeveynlerinin sorumluluklarını alarak ebeveyn rolü üstlendiklerinde daha fazla olumlu geri bildirim alıyor olabileceği ve bunun da algılanan yarar boyutunu ve uyum becerilerini geliştiriyor olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Birinci Çalışmadaki EE Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED’e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		EOE		KOE		AYU	
		Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	2.58	0.72	1.95	0.65	3.75	0.68
	Erkek	2.58	0.82	2.01	0.70	3.42	0.67
Yüksek SED	Kadın	2.53	0.75	2.02	0.78	3.74	0.71
	Erkek	2.61	0.80	1.91	0.72	3.47	0.76
Tüm Grup	Kadın	2.56	0.74	1.98	0.71	3.75	0.69
	Erkek	2.59	0.81	1.97	0.71	3.45	0.71
	D.SED	2.58	0.78	1.99	0.68	3.58	0.70
	Y.SED	2.57	0.78	1.97	0.75	3.60	0.74

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum

Yukarıda aktarılan bulgular çerçevesinde cinsiyeti ebeveynleşme açısından dikkate alınması gereken karıştırıcı bir değişken olduğu kabul edilmiş ve izleyen analizler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı yapılmıştır.

3.1.1.5. Ebeveynleşme Envanteri’nin Birleşen Geçerliği Bulguları

Ebeveynleşme Envanteri’nin birleşen geçerliğinin değerlendirilmesi için psikolojik iyilik hali dış ölçüt olarak ele alınmıştır. SCL-90-R ölçeği psikolojik iyilik halinin değerlendirilmesi için dış ölçüt olarak kullanılmıştır. EE ve SCL-90-R’nin alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları kadın ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Analiz bulguları Tablo 3.3 ve Tablo 3.4’te sunulmuştur.

Tablo 3.3. Kadınlarda Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyut Puanlarının SCL-90-R Ölçeği Alt Boyut Puanlarıyla Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme	Algılanan Yarar/ Uyum	Kardeş Odaklı Ebeveynleşme
Somatizasyon	.37**	-.21*	.28**
Obsesif kompulsif	.24**	-.25**	.17*
Kişilerarası duyarlılık	.12	-.24**	.11
Depresyon	.20*	-.27**	.20*
Kaygı	.26**	-.29**	.22**
Düşmanlık	.30**	-.30**	.24**
Fobik kaygı	.18*	-.29**	.15
Paranoid düşünce	.12	-.30**	.15
Psikotizm	.12	-.43**	.14
Ek ölçek	.29**	-.20**	.16

**p< .01, *p< .05

Tablo 3.3.'te de görülebileceği gibi, kadınlarda, ebeveyn odaklı ebeveynleşme kavramı, “somatizasyon” ($r = .37, p < .01$), “obsesif kompulsif” ($r = .24, p < .01$), “depresyon” ($r = .20, p < .05$), “kaygı” ($r = .26, p < .01$), “düşmanlık” ($r = .30, p < .01$), “fobik kaygı” ($r = .18, p < .05$) ve “ek ölçek” ($r = .29, p < .01$) alt ölçekleri ile anlamlı derecede ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Kardeş odaklı ebeveynleşme ise “somatizasyon” ($r = .28, p < .01$), “obsesif kompulsif” ($r = .17, p < .05$), “depresyon” ($r = .20, p < .05$), “kaygı” ($r = .22, p < .01$), “düşmanlık” ($r = .24, p < .01$) alt ölçekleri ile anlamlı derecede ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Son olarak Algılanan yarar/uyum kavramı, “somatizasyon” ($r = -.21, p < .05$), “obsesif kompulsif” ($r = -.25, p < .01$), “kişilerarası duyarlılık” ($r = -.24, p < .01$), “depresyon” ($r = -.27, p < .01$), “kaygı” ($r = -.29, p < .01$), “düşmanlık” ($r = -.30, p < .01$), “fobik kaygı” ($r = -.25, p < .01$), “paranoid düşünce” ($r = -.29, p < .01$), “psikotizm” ($r = -.43, p < .01$) ve “ek maddeler” ($r = -.20, p < .01$) alt ölçekleri ile anlamlı derecede ve negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Tablo 3.4. Erkeklerde Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyut Puanlarının SCL-90-R Ölçeği Alt Boyut Puanlarıyla Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme	Algılanan Yarar/ Uyum	Kardeş Odaklı Ebeveynleşme
Somatizasyon	.10	-.29**	.20*
Obsesif kompulsif	.00	-.19*	.04
Kişilerarası duyarlılık	.03	-.19*	.21**
Depresyon	.02	-.26**	.11
Kaygı	.10	-.31**	.23**
Düşmanlık	.09	-.22**	.11
Fobik kaygı	.17*	-.21**	.32**
Paranoid düşünce	.05	-.21**	.09
Psikotizm	.06	-.25**	.19*
Ek ölçek	.03	-.26**	.19*

**p< .01, *p< .05

Tablo 3.4.'te de görülebileceği gibi, erkeklerde, ebeveyn odaklı ebeveynleşme kavramı, yalnızca “fobik kaygı” alt puanı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir ($r = .17, p < .05$). Kardeş odaklı ebeveynleşme ise “somatizasyon” ($r = .20, p < .05$), “kişilerarası duyarlılık” ($r = .21, p < .01$), “kaygı” ($r = .23, p < .01$), “fobik kaygı” ($r = .32, p < .01$), “psikotizm” ($r = .19, p < .05$) ve “ek ölçek” ($r = .19, p < .05$) alt ölçekleri ile anlamlı derecede ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Son olarak Algılanan yarar/uyum kavramı, “somatizasyon” ($r = -.29, p < .01$), “obsesif kompulsif” ($r = -.19, p < .05$), “kişilerarası duyarlılık” ($r = -.19, p < .05$), “depresyon” ($r = -.26, p < .01$), “kaygı” ($r = -.31, p < .01$), “düşmanlık” ($r = -.22, p < .01$), “fobik kaygı” ($r = -.21, p < .01$), “paranoid düşünce” ($r = -.21, p < .01$), “psikotizm” ($r = -.25, p < .01$) ve “ek maddeler” ($r = -.26, p < .01$) alt ölçekleri ile anlamlı derecede ve negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

SCL-90-R üzerinden genel psikolojik iyilik hali puanları hesaplanıp Ebeveynleşme Envanteri alt boyutları ile korelasyonuna bakıldığında ise kadınlarda, psikolojik iyilik halindeki bozulmanın EOE ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ($r = .25, p < .01$), KOE ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ($r = .21, p < .05$) ve AYU alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı düzeyde ($r = -.32, p < .01$) ilişkili olduğu görülmüştür. Erkeklerde ise genel psikolojik iyilik halindeki bozulma KOE ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ($r =$

.19, $p < .05$) ve AYU alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı düzeyde ($r = -.28$, $p < .01$) ilişkili olduğu, ancak, EOE ile ilişkili bulunmadığı görülmüştür ($p > .05$).

3.2. İKİNCİ ÇALIŞMA

3.2.1. Korelasyon Analizi Bulguları

Ana çalışmada bağımlı değişkenler olarak yer alacak ölçümler (Depresyon, Kaygı, Öfke ve Obsesif İnanışlar) ve ebeveynleşme puanları (EOE, KOE, AYU) arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Kadın ve erkek katılımcıların puanları ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analizler sonucunda hem kadınlar hem de erkekler için ebeveynleşmenin alt boyutları ve diğer değişkenler arasında farklı düzeylerde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu örneklem için Ebeveynleşme puanları dışındaki değişkenlerin de birbirleri arasında çok sayıda anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkilerin genel olarak alan yazınıla uyumlu oldukları gözlenmiştir. Bulguların rahat takip edilebilmesi için Ebeveynleşme dışındaki değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkilere sadece tablolarda yer verilmiş ve analiz özetleri ebeveynleşme puanlarıyla sınırlanmıştır. Sonuçlar Tablo 3.5 ve Tablo 3.6’da aktarılmıştır.

Kadınlar için Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE) puanlarının obsesif inanış biçimlerinden Sorumluluk/Tehdit ($r = .25$, $p < .05$), Mükemmeliyetçilik/Kesinlik ($r = .24$, $p < .05$) ve Düşüncenin Kontrolü/Önemi ($r = .33$, $p < .01$) ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Kardeş odaklı ebeveynleşme (KOE) de Sorumluluk/Tehdit ($r = .20$, $p < .05$) ve Düşüncenin Kontrolü/Önemi ($r = .23$, $p < .05$) ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ebeveynleşmenin Algılanan yarar/uyum (AYU) alt boyutu ise depresyon ($r = -.34$, $p < .01$), sürekli kaygı ($r = -.30$, $p < .01$) ve sürekli öfke ($r = -.20$, $p < .05$) ile negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ebeveynleşmenin alt boyutlarından yalnızca EOE ve KOE pozitif yönde ve yüksek derecede ilişkili bulunmuştur ($r = .66$, $p < .01$).

Erkeklerden oluşan gruptaki ilişkiler incelendiğinde, ebeveynleşme türlerinin öfke boyutlarıyla ilişkiler gösterdiği gözlenmiştir. EOE “içte tutulan öfke” ifade biçimiyle ters yönde ve anlamlı düzeyde ($r = -.26$, $p < .01$) ilişkili bulunmuştur. KOE sürekli öfke

($r = .25$, $p < .05$) ve dışa vurulan öfke ($r = .23$, $p < .05$) ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde, öfke kontrol ile ters yönde ve anlamlı düzeyde ($r = -.31$, $p < .01$) ilişkili bulunmuştur. AYU alt boyutu ise kontrol altına alınmış öfke ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ($r = .31$, $p < .01$) ilişkiliyken, depresyon ($r = -.23$, $p < .05$) ve dışa vurulan öfke ($r = -.21$, $p < .05$) ile ters yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bu grupta da ebeveynleşmenin alt boyutlarından yalnızca EOE ve KOE pozitif yönde ve yüksek derecede ilişkili bulunmuştur ($r = .60$, $p < .01$).

Tablo 3.5. Kadınların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyonlar

	SK	SÖ	ÖK	ÖD	Öİ	ST	MK	DKÖ	EOE	KOE	AYU
Depresyon	.68**	.38**	-.32**	.33**	.45**	.40**	.24*	.17	.01	-.08	-.34**
Sürekli kaygı		.55**	-.45**	.37**	.60**	.43**	.29**	.30**	.00	.01	-.30**
Sürekli öfke			-.55**	.74**	.52**	.30**	.29**	.19	.03	.06	-.20*
Öfke kontrol				-.45**	-.17	-.19	-.06	-.16	.11	.11	.18
Öfke dışı					.37**	.23*	.24*	.19	.03	.07	-.19*
Öfke içte						.36**	.38**	.18	.06	.03	-.14
Sorumluluk/Tehdit							.65**	.66**	.25*	.20*	-.16
Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik								.46**	.24*	.11	.09
Düşüncenin kontrolü/Önemi									.33**	.23*	-.05
Ebeveyn odaklı ebeveynleşme										.66**	.03
Kardeş odaklı ebeveynleşme											.00
Algılanan yarar/uyum											

D: Depresyon, SK: Sürekli Kaygı, SÖ: Sürekli Öfke, ÖK: Öfke Kontrol, ÖD: Öfke Dışa, Öİ: Öfke İçte, ST: Sorumluluk/Tehdit, MK: Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik, DKÖ: Düşüncenin Kontrolü/Önemi, EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum

*p< .05, **p< .01

Tablo 3.6. Erkeklerin Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Arasındaki Korelasyonlar

	SK	SÖ	ÖK	ÖD	Öİ	ST	MK	DKÖ	EOE	KOE	AYU
Depresyon	.56**	.30**	-.12	.29**	.43**	-.04	.12	.08	-.12	-.08	-.23*
Sürekli kaygı		.40**	-.30**	.21*	.56**	.01	.25*	.30**	-.07	.11	-.16
Sürekli öfke			-.41**	.71**	.34**	.13	.16	.13	.18	.25*	-.18
Öfke kontrol				-.37**	.04	.11	.26**	-.05	-.14	-.31**	.31**
Öfke dışı					.25*	.16	.01	.08	.17	.23*	-.21*
Öfke içte						.05	.31**	.21*	-.26**	-.12	-.05
Sorumluluk/Tehdit							.68**	.61**	.09	-.01	.06
Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik								.47**	-.12	-.16	.01
Düşüncenin kontrolü/Önemi									-.07	.12	.01
Ebeveyn odaklı ebeveynleşme										.60**	.17
Kardeş odaklı ebeveynleşme											.05
Algılanan yarar/uyum											

D: Depresyon, SK: Sürekli Kaygı, SÖ: Sürekli Öfke, ÖK: Öfke Kontrol, ÖD: Öfke Dışa, Öİ: Öfke İçte, ST: Sorumluluk/Tehdit, MK: Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik, DKÖ: Düşüncenin Kontrolü/Önemi, EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum

*p< .05, **p< .01

3.2.2. Çalışmanın Değişkenlerinde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Bu bölümde araştırmada belirlenmiş olan ebeveynleşme, depresyon, sürekli kaygı, öfke ve obsesif inanışlar değişkenlerinin cinsiyet ve sosyoekonomik düzey (SED) açısından fark gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tek alt boyuta sahip olduklarından depresyon ve sürekli kaygı için tek yönlü çok faktörlü varyans analizi (Faktöryel ANOVA), birden fazla alt boyuta sahip olduklarından ebeveynleşme, öfke ve obsesif inanış biçimleri için de iki yönlü çok faktörlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Ölçeklerin alt boyutları bağımlı değişken, cinsiyet (kadın x erkek) ve SED (düşük SED x yüksek SED) de bağımsız değişkenler olarak ele alınmış ve analizler yürütülmüştür. Çalışmada SED, anne eğitim düzeyi temel alınarak belirlenmiştir. Annelerinin eğitim düzeyi lise altı olan grup Düşük SED, lise ve üzeri olan grup Yüksek SED olarak değerlendirilmiştir.

3.2.2.1. Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Ebeveynleşme Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü çok faktörlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) bağımsız değişken ve Ebeveynleşme Envanteri'nin üç alt boyutu (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme, Kardeş odaklı ebeveynleşme, Algılanan yarar/uyum) bağımlı değişken olarak alınmıştır. Analiz sonuçları cinsiyetin temel etkisinin anlamlı olduğuna (Wilks' $\lambda = 0.92$, $F_{(3,197)} = 5.447$, $p < .01$, $\eta^2 = .08$), SED temel etkisi ve Cinsiyet ile SED'in ortak etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmiştir ($p > .05$). Cinsiyetin ebeveynleşmenin hangi boyutunda anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirlemek için yürütülen varyans analizi sonuçları anlamlı farkın sadece "Algılanan yarar/uyum" alt boyutunda olduğunu göstermiştir ($F_{(1,199)} = 15.371$, $p < .001$, $\eta^2 = .07$). Buna göre, Algılanan yarar açısından kadın katılımcıların puanları (Ort. = 3.75, SS = 0.69) erkek olanların puanlarından (Ort. = 3.38, SS = 0.64) anlamlı derecede daha yüksektir. Bu bulguya dayanarak kadınların erkeklere göre ebeveynleşmeye yönelik olumlu algılarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.7. Katılımcıların İkinci Çalışmadaki EE Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		EOE		KOE		AYU	
		Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	2.54	0.74	2.01	0.63	3.75	0.58
	Erkek	2.29	0.77	1.70	0.52	3.51	0.56
Yüksek SED	Kadın	2.40	0.85	1.88	0.77	3.74	0.85
	Erkek	2.42	0.72	1.95	0.75	3.24	0.69
Tüm Grup	Kadın	2.49	0.78	1.96	0.69	3.75	0.69
	Erkek	2.36	0.74	1.83	0.65	3.38	0.64
	D.SED	2.44	0.76	1.88	0.60	3.65	0.58
	Y.SED	2.41	0.78	1.92	0.76	3.47	0.80

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum

3.2.2.2. Beck Depresyon Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Beck Depresyon Envanteri'nde Cinsiyet ve SED'e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) olmak üzere bağımsız değişkenler olarak ve Beck Depresyon Envanteri'nden elde edilen puanlar bağımlı değişken olarak alınmıştır. Analiz sonuçları cinsiyet temel etkisi, SED temel etkisi ve cinsiyet ve SED'in ortak etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir ($p > .05$). Bulgular depresyon puanları arasında cinsiyet ve SED açısından önemli bir fark olmadığına işaret etmektedir. BDE değerlerine ait ANOVA sonuçları Tablo 3.8'de (Ek 1'de sunulmuştur), alt boyutlardan alınan puanların ortalama ve standart sapma değerleri de Tablo 3.9'da görülebilir.

Tablo 3.9. Katılımcıların BDE Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Depresyon	
		Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	0.48	0.34
	Erkek	0.49	0.40
Yüksek SED	Kadın	0.53	0.40
	Erkek	0.44	0.42
Tüm Grup	Kadın	0.50	0.36
	Erkek	0.46	0.41
	Düşük SED	0.48	0.37
	Yüksek SED	0.48	0.41

D.SED: Düşük SED, Y.SED: Yüksek SED

3.2.2.3. Sürekli Kaygı Alt Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği'nin Sürekli Kaygı Alt Ölçeği'nde cinsiyet ve SED'e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) olmak üzere bağımsız değişkenler olarak ve Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Analiz sonuçları Cinsiyet temel etkisinin, $F_{(1,199)} = 12.36$, $p < .001$, $\eta^2 = .06$, anlamlı olduğuna, SED temel etkisi ve cinsiyet ile SED'in ortak etkisinin ise anlamlı olmadığına işaret etmiştir ($p > .05$). Kadın katılımcıların Sürekli kaygı puanları (Ort = 2.34, SS = 0.46) erkeklerin sürekli kaygı puanlarından (Ort = 2.11, SS = 0.41) anlamlı derecede daha yüksektir. Buna göre kadınların erkeklerden daha fazla sürekli kaygıya sahip olduğu söylenebilir. STAI-II değerlerine ait ANOVA sonuçları Tablo 3.10'da (Ek 1'de sunulmuştur), alt boyutlardan alınan puanların ortalama ve standart sapma değerleri de Tablo 3.11'de görülebilir.

Tablo 3.11. Katılımcıların STAI-II Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Sürekli Kaygı	
		Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	2.36	0.47
	Erkek	2.15	0.41
Yüksek SED	Kadın	2.31	0.45
	Erkek	2.07	0.42
Tüm Grup	Kadın	2.34	0.46
	Erkek	2.11	0.41
	D.SED	2.27	0.45
	Y.SED	2.18	0.45

D.SED: Düşük SED, Y.SED: Yüksek SED

3.2.2.4. Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e Dayalı Gözlenen Farklar

Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği'nde Cinsiyet ve SED'e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü çok faktörlü MANOVA analizi yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) olmak üzere bağımsız değişkenler olarak ve Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği'nin dört alt boyutu (sürekli öfke, öfke/kontrol, öfke/dışa, öfke/içte) bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Analiz sonuçları cinsiyet temel etkisi, SED temel etkisi ve cinsiyet ve SED'in ortak etkisinin anlamlı olmadığına işaret etmektedir ($p > .05$). Buna göre sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasında cinsiyete ve SED'e dayanan anlamlı bir fark gözlenmemiştir. SÖÖTÖ alt boyut değerlerine ait ANOVA sonuçları Tablo 3.12'de (Ek 1'de sunulmuştur), alt boyutlardan alınan puanların ortalama ve standart sapma değerleri de Tablo 3.13'te görülebilir.

Tablo 3.13. Katılımcıların SÖÖTÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED’e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Sürekli Öfke		Öfke Kontrol		Öfke Dışa		Öfke İçte	
		Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	2.30	0.71	2.74	0.54	2.11	0.56	2.26	0.59
	Erkek	2.14	0.51	2.97	0.59	2.12	0.55	2.33	0.58
Yüksek SED	Kadın	2.08	0.46	2.84	0.51	1.94	0.40	2.09	0.57
	Erkek	2.25	0.54	2.80	0.51	2.15	0.44	2.16	0.49
Tüm Grup	Kadın	2.22	0.63	2.78	0.53	2.05	0.51	2.20	0.59
	Erkek	2.20	0.53	2.98	0.55	2.13	0.49	2.25	0.54
	D.SED	2.23	0.63	2.84	0.57	2.12	0.55	2.29	0.59
	Y.SED	2.18	0.51	2.82	0.51	2.05	0.43	2.13	0.53

D.SED: Düşük SED, Y.SED: Yüksek SED

3.2.2.5. Obsesif İnanışlar Ölçeği’nde Cinsiyet ve SED’e Dayalı Gözlenen Farklar

Obsesif İnanışlar Ölçeği’nde cinsiyet ve SED’e dayalı farkları değerlendirebilmek için iki yönlü çok faktörlü MANOVA analizi yapılmıştır. Cinsiyet 2 düzey (Kadın x Erkek) ve SED iki düzey (Düşük SED x Yüksek SED) olmak üzere bağımsız değişkenler olarak ve Obsesif İnanışlar Ölçeği’nin üç alt boyutu (sorumluluk/tehdit, mükemmeliyetçilik/kesinlik, düşüncenin kontrolü/önemi) bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Analiz sonuçları SED temel etkisinin anlamlı olduğuna (Wilks’ $\lambda = 0.924$, $F_{(3,197)} = 5.417$, $p < .001$, $\eta^2 = .08$) işaret etmektedir. Buna göre SED toplam değişimin % 8’e yakını yordamaktadır. Sonuçlar cinsiyet temel etkisi ve cinsiyet ile SED’in ortak etkisinin ise anlamlı olmadığına işaret etmiştir ($p > .05$). SED’in obsesif inanış biçimlerinin hangi boyutunda anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirlemek için yürütülen varyans analizi sonuçları anlamlı farkın “sorumluluk/tehdit” ($F_{(1,199)} = 5.812$, $p < .05$, $\eta^2 = .03$) ve “düşüncenin kontrolü/önemi” ($F_{(1,199)} = 10.886$, $p < .001$, $\eta^2 = .05$) alt boyutlarında olduğunu göstermiştir. Buna göre düşük SED’e sahip katılımcıların sorumluluk/tehdit puanları (Ort. = 4.08, SS = 0.89) yüksek SED’e sahip olanlara (Ort. = 3.80, SS = 0.88) göre anlamlı derecede daha yüksektir. Aynı şekilde düşük SED’e sahip katılımcıların düşüncenin kontrolü/önemi puanları (Ort. = 3.52, SS = 1.01) yüksek SED’e sahip olanlara (Ort. = 3.08, SS = 1.08) göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Buna göre düşük SED grubunda olan katılımcıların obsesif inanış biçimlerinin sorumluluk/tehdit ve düşüncenin kontrolü/önemi konusundaki hatalı inanışlarının yüksek SED grubuna göre daha fazla olduğu söylenebilir. OİÖ alt boyut değerlerine ait ANOVA sonuçları Tablo 3.14’te (EK 1’de sunulmuştur), alt boyutlardan alınan puanların ortalama ve standart sapma değerleri de Tablo 3.15’te görülebilir.

Tablo 3.15. Katılımcıların OİÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED’e Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Sorumluluk/ Tehdit		Mükemmeliyetçi -lik/Kesinlik		Düşüncenin Kontrolü/Önemi	
		Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
Düşük SED	Kadın	3.96	0.85	4.15	0.87	3.34	0.92
	Erkek	4.23	0.92	4.33	0.98	3.75	1.08
Yüksek SED	Kadın	3.65	0.93	4.15	0.98	2.90	1.02
	Erkek	3.93	0.83	4.30	0.82	3.22	1.11
Tüm Grup	Kadın	3.84	0.89	4.15	0.91	3.17	0.98
	Erkek	4.08	0.89	4.32	0.90	3.49	1.12
	D.SED	4.08	0.89	4.23	0.92	3.52	1.01
	Y.SED	3.80	0.88	4.23	0.89	3.08	1.08

D.SED: Düşük SED, Y.SED: Yüksek SED

3.2.3. Depresyon, Sürekli Kaygı, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimleri İle Obsesif İnanış Biçimlerinin, Ebeveynleşme Envanteri’nin Alt Boyutları İle Yordanması: Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Araştırmanın bu aşamasında Ebeveynleşme Envanteri (EE)’nin alt boyutları olan Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE), Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) ve Algılanan Yarar/Uyum (AYU) yordayıcı değişkenler olarak ele alınmış ve aşamalı (stepwise) yöntem kullanılarak analizde uygulanmıştır. Bu değişkenler Beck Depresyon Envanteri, Sürekli Kaygı Alt Ölçeği, Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği ve Obsesif İnanışlar Ölçeği alt boyutlarından alınan puanlar ile ayrı ayrı çoklu regresyon analizine sokulmuştur. Analizler kadın ve erkek grupları için ayrı ayrı uygulanmıştır.

3.2.3.1. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Depresyon Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların depresyon boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.16'da, erkek grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları da Tablo 3.17'de verilmiştir.

Tablo 3.16. Kadınlarda Depresyon Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	1.167	.184	-	6.327	.000
	AYU	-.178	.048	-.341	-3.676	.000
R = .341,		R ² = .116,	ΔR ² = .107			
F _(1,103) = 13.510,		p = .000				

AYU: Algılanan yarar/uyum

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Algılanan Yarar/Uyum (AYU) alt boyutunun Depresyon puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür (R = .341, R² = .116, F_(1,103) = 13.510, p < .001). AYU boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 12'sini açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveynleşme olgusundan görülen yarar ve uyum becerileri algısı azaldıkça, depresyon düzeyinin arttığı görülmektedir.

Tablo 3.17. Erkeklerde Depresyon Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	.955	.219	-	4.361	.000
	AYU	-.146	.064	-.228	-2.290	.024
R = .228,		R ² = .052,	ΔR ² = .042			
F _(1,96) = 5.243,		p = .024				

AYU: Algılanan yarar/uyum

Çoklu regresyon analizi erkek grubunda uygulandığında ise yine yalnızca AYU alt boyutunun depresyon puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür (R = .228, R² = .052, F_(1,96) = 5.243, p < .05). AYU boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 5'ini açıklamaktadır. Buna göre, erkeklerde ebeveynleşmeden algılanan yarar/uyum düzeyi azaldıkça, depresyon düzeyi artmaktadır.

3.2.3.2. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sürekli Kaygı Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların sürekli kaygı boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18. Kadınlarda Sürekli Kaygı Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri’nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	3.069	.240	-	12.797	.000
	AYU	-.195	.063	-.291	-3.090	.003

R = .291, R² = .085, ΔR² = .076
F_(1,103) = 9.549, p = .003

AYU: Algılanan yarar/uyum

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Algılanan Yarar/Uyum (AYU) alt boyutunun sürekli kaygı puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür (R = .291, R² = .085, F_(1,103) = 9.549, p < .01). AYU boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 9’unu açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveynleşme olgusundan görülen yarar ve uyum becerilerine dair algılar azaldıkça, sürekli kaygı düzeyinin arttığı görülmektedir. Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Ebeveynleşme Envanteri’nin hiçbir boyutunun Sürekli Kaygı puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür (p > .05).

3.2.3.3. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sürekli Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların sürekli öfke boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.19’da, erkek grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları da Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3.19. Kadınlarda Sürekli Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	2.917	.337	-	8.667	.000
	AYU	-.187	.088	-.204	-2.116	.037
R = .204,		R ² = .042,	ΔR ² = .032			
F _(1,103) = 4.477,		p = .037				

AYU: Algılanan yarar/uyum

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Algılanan Yarar/Uyum (AYU) alt boyutunun sürekli öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .204$, $R^2 = .042$, $F_{(1,103)} = 4.477$, $p < .05$). AYU boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 4'ünü açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveynleşme olgusundan görülen yarar ve uyum becerileri algıları azaldıkça, sürekli öfke düzeyinin arttığı görülmektedir.

Tablo 3.20. Erkeklerde Sürekli Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	1.767	.157	-	11.271	.000
	KOE	.238	.082	.286	2.905	.005
R = .286,		R ² = .082,	ΔR ² = .072			
F _(1,95) = 8.441,		p = .005				

KOE: Kardeş odaklı ebeveynleşme

Çoklu regresyon analizi erkek grubunda uygulandığında ise farklı olarak Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) alt boyutunun Sürekli Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .286$, $R^2 = .082$, $F_{(1,95)} = 8.441$, $p < .01$). KOE boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 8'ini açıklamaktadır. Buna göre, erkeklerin kardeşleri için üstlenmek durumunda kaldıkları ebeveyn rolleri arttıkça, sürekli öfke düzeyleri artmaktadır.

3.2.3.4. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların öfke ifade tarzlarından Kontrol Altına Alınmış Öfke boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Erkek grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.21’de verilmiştir. Çoklu regresyon analizi Kadın grubunda uygulandığında Ebeveynleşme Envanteri’nin hiçbir boyutunun Kontrol Altına Alınmış Öfke puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 3.21. Erkeklerde Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri’nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	3.373	.159	-	21.267	.000
	KOE	-.264	.082	-.313	-3.225	.002
R = .313,		R ² = .098,	ΔR ² = .088			
F _(1,96) = 10.400,		p = .002				
2	Sabit	2.448	.302	-	8.113	.000
	KOE	-.277	.077	-.328	-3.578	.001
	AYU	.281	.080	.324	3.535	.001
R = .450,		R ² = .203,	ΔR ² = .186			
F _(2,95) = 12.073,		p = .000				

KOE: Kardeş odaklı ebeveynleşme, AYU: Algılanan yarar/uyum

Çoklu regresyon analizi erkek grubunda uygulandığında ise Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) alt boyutunun Kontrol Altına Alınmış Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .313$, $R^2 = .098$, $F_{(1,96)} = 10.400$, $p < .01$). KOE boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 10’unu açıklamaktadır. İkinci modelde denkleme Algılanan Yarar/Uyum (AYU) boyutu dahil olmuştur. KOE ile AYU alt boyutlarının Erkek grubunda Kontrol Altına Alınmış Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .450$, $R^2 = .203$, $F_{(2,95)} = 12.073$, $p < .001$). EE’nin bu iki boyutu birlikte, Erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 20’sini açıklamaktadır. Buna göre, erkeklerde kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyi azaldıkça ve ebeveynleşmeden algılanan yarar/uyum düzeyi arttıkça, kontrol altında tutulan öfke düzeyi artmaktadır.

3.2.3.5. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Dışa Vurulan Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların Dışa Vurulan Öfke boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.22’de, erkek grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları da Tablo 3.23’te verilmiştir.

Tablo 3.22. Kadınlarda Dışa Vurulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri’nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	2.578	.272	-	9.478	.000
	AYU	-.142	.071	-.192	-1.985	.050
R = .192,		R ² = .037,	ΔR ² = .027			
F _(1,103) = 3.941,		p = .050				

AYU: Algılanan yarar/uyum

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Algılanan Yarar/Uyum (AYU) alt boyutunun Dışa Vurulan Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür (R = .192, R² = .037, F_(1,103) = 3.941, p = .05). AYU boyutu Kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 4’ünü açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveynleşme olgusundan görülen yarar ve edinilen uyum becerilerine dair algılar azaldıkça, dışa vurulan öfke düzeyinin arttığı görülmektedir.

Tablo 3.23. Erkeklerde Dışa Vurulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri’nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	1.814	.145	-	12.512	.000
	KOE	.175	.075	.232	2.335	.022
R = .232,		R ² = .054,	ΔR ² = .044			
F _(1,96) = 5.453,		p = .022				
2	Sabit	2.389	.285	-	8.372	.000
	KOE	.183	.073	.243	2.497	.014
	AYU	-.175	.075	-.226	-2.323	.022
R = .323,		R ² = .105,	ΔR ² = .086			
F _(2,95) = 5.549,		p = .005				

KOE: Kardeş odaklı ebeveynleşme, AYU: Algılanan yarar/uyum

Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) alt boyutunun Dışa Vurulan Öfke puanlarını anlamlı olarak

yordadığı görülmüştür ($R = .232$, $R^2 = .054$, $F_{(1,96)} = 5.453$, $p < .05$). KOE boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 5'ini açıklamaktadır. İkinci modelde denkleme Algılanan Yarar/Uyum (AYU) boyutu dahil olmuştur. KOE ile AYU alt boyutlarının erkek grubunda Dışa Vurulan Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .323$, $R^2 = .105$, $F_{(2,95)} = 5.549$, $p < .01$). EE'nin bu iki boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 11'ini açıklamaktadır. Buna göre, erkeklerde kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyi arttıkça ve ebeveynleşmeden algılanan yarar/uyum düzeyi azaldıkça, dışa vurulan öfke düzeyi artmaktadır.

3.2.3.6. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının İçte Tutulan Öfke Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların İçte Tutulan Öfke boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Erkek grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.24'te verilmiştir. Çoklu regresyon analizi Kadın grubunda uygulandığında Ebeveynleşme Envanteri'nin hiçbir boyutunun İçte Tutulan Öfke puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 3.24. Erkeklerde İçte Tutulan Öfke Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	2.701	.178	-	15.160	.000
	EOE	-.192	.072	-.263	-2.668	.009

$R = .263$, $R^2 = .069$, $\Delta R^2 = .059$
 $F_{(1,96)} = 7.121$, $p = .009$

EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme

Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE) alt boyutunun İçte Tutulan Öfke puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .263$, $R^2 = .069$, $F_{(1,96)} = 7.121$, $p < .01$). EOE boyutu erkek grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 7'sini açıklamaktadır. Buna göre, erkeklerin ebeveynlerine yönelik üstlenmek durumunda kaldıkları ebeveyn rolleri arttıkça, içte tutulan öfke düzeyleri azalmaktadır.

3.2.3.7. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Sorumluluk/ Tehdit Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların obsesif inanış biçimlerinden olan Sorumluluk/Tehdit boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.25'te verilmiştir.

Tablo 3.25. Kadınlarda Sorumluluk/ Tehdit Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	3.147	.282	-	11.142	.000
	EOE	.279	.108	.246	2.580	.011

$R = .246$, $R^2 = .061$, $\Delta R^2 = .052$

$F_{(1,103)} = 6.658$, $p = .011$

EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Ebeveyn odaklı ebeveynleşme (EOE) alt boyutunun Sorumluluk/Tehdit puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .246$, $R^2 = .061$, $F_{(1,103)} = 6.658$, $p < .05$). EOE boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 6'sını açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveyn için üstlenilen ebeveyn rolleri arttıkça, sorumluluk/tehdit inanış biçimi düzeyinin de arttığı görülmektedir. Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Ebeveynleşme Envanteri'nin hiçbir boyutunun Sorumluluk/ Tehdit puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür ($p > .05$).

3.2.3.8. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların obsesif inanış biçimlerinden olan Mükemmeliyetçilik/ Kesinlik boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.26'da verilmiştir.

Tablo 3.26. Kadınlarda Mükemmeliyetçilik/Kesinlik Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	3.448	.289	-	11.926	.000
	EOE	.282	.111	.243	2.541	.013
R = .243,		R ² = .059,	ΔR ² = .050			
F _(1,103) = 5.074,		p = .013				

EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE) alt boyutunun Mükemmeliyetçilik/Kesinlik puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür (R = .243, R² = .059, F_(1,103) = 5.074, p < .05). EOE boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 6'sını açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveyn için üstlenilen ebeveyn rolleri arttıkça, mükemmeliyetçilik/kesinlik inanış biçimi düzeyinin de arttığı görülmektedir. Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Ebeveynleşme Envanteri'nin hiçbir boyutunun Mükemmeliyetçilik/Kesinlik puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür (p > .05).

3.2.3.9. Ebeveynleşme Envanteri Alt Boyutlarının Düşüncenin Kontrolü/ Önemi Obsesif İnanış Biçimi Düzeyini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bu bölümde katılımcıların obsesif inanış biçimlerinden olan Düşüncenin Kontrolü/Önemi boyutundan elde ettikleri puanlara uygulanan çoklu regresyon analizi bulguları kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Kadın grubunda yürütülen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3.27'de verilmiştir.

Tablo 3.27. Kadınlarda Düşüncenin Kontrolü/Önemi Düzeyinin Ebeveynleşme Envanteri'nin Alt Boyutlarıyla Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişken	B	SHB	β	T	P
1	Sabit	2.146	.303	-	7.072	.000
	EOE	.413	.116	.330	3.547	.001
R = .330,		R ² = .109,	ΔR ² = .100			
F _(1,103) = 12.584,		p = .001				
EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme						

Elde edilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre Kadın grubunda, Ebeveynleşmenin 3 alt boyutundan yalnızca Ebeveyn odaklı ebeveynleşme (EOE) alt boyutunun Düşüncenin Kontrolü/Önemi puanlarını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($R = .330$, $R^2 = .109$, $F_{(1,103)} = 12.584$, $p < .01$). EOE boyutu kadın grubunda bağımlı değişkenin varyansının yaklaşık % 11'ini açıklamaktadır. Buna göre, kadınlarda ebeveyn için üstlenilen ebeveyn rolleri arttıkça, düşüncenin kontrolü/önemi inanış biçimi düzeyinin de arttığı görülmektedir. Çoklu regresyon analizi Erkek grubunda uygulandığında ise Ebeveynleşme Envanteri'nin hiçbir boyutunun Düşüncenin Kontrolü/Önemi puanlarını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür ($p > .05$).

Yordayıcı analizler toplu biçimde değerlendirildiğinde Ebeveynleşmenin olumsuz etkisinin kadınlar için obsesif düşünme biçimi üzerinde, erkekler için ise öfke düzeyi ve ifade biçimi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Öte yandan, Yarar algısının her iki cinsiyet için de depresyon, kaygı ve öfke durumlarına karşı koruyucu etkisinin olabildiği göze çarpmaktadır. Analiz sonuçları tablo 3.28'de bir arada aktarılmıştır.

Tablo 3.28. Yordayıcı Analizlerin Toplu Halde Sunumu

	KADIN			ERKEK		
	EOE	KOE	AYU	EOE	KOE	AYU
Depresyon	-	-	Koruyucu	-	-	Koruyucu
Sürekli kaygı	-	-	Koruyucu	-	-	-
Sürekli öfke	-	-	Koruyucu	-	Arttırıcı	-
Öfke kontrol	-	-	-	-	Azaltıcı	Arttırıcı
Öfke dışı	-	-	Koruyucu	-	Arttırıcı	Koruyucu
Öfke içte	-	-	-	Koruyucu	-	-
Sorumluluk/Tehdit	Arttırıcı	-	-	-	-	-
Mükemmeliyetçilik/Kesinlik	Arttırıcı	-	-	-	-	-
Düşüncenin Kontrolü/Önemi	Arttırıcı	-	-	-	-	-

EOE: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme; KOE: Kardeş odaklı ebeveynleşme; AYU: Algılanan yarar/uyum

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Bu bölümde iki aşamadan oluşan araştırmanın bulguları tartışılmıştır. Öncelikle Ebeveynleşme kavramının Türkçe alanyazında kullanılmasına katkıda bulunacak olan uyarılama çalışması aşamalarının bulguları, daha sonra alanyazında Ebeveynleşme kavramı ile ilişkili olabileceğine işaret edilen duygu durum güçlükleri (depresyon, kaygı, öfke) ile obsesif inanış biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasının bulguları alanyazın ışığında değerlendirilmiştir. Son aşamada ise çalışmanın sınırlılıkları ifade edilmiş, gelecek araştırmalar için öneriler sunulmuş, çalışma klinik doğrular açısından ele alınmıştır.

4.1. EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ'Nİ TANIMLAYAN TEMEL PSİKOMETRİK PARAMETRELERİN TARTIŞILMASI

Öncelikle envanterin Türk örnekleminde ortaya çıkan faktör yapısı açımlayıcı faktör analizi yöntemiyle incelenmiş ve bu yapının envanterin özgün haliyle benzerlik gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Herhangi bir rotasyona ya da faktör sayısında zorlamaya gidilmeden yapılan ilk temel birleşenler analizi sonucunda öz değeri birin üzerinde olan 5 faktör bulunduğu görülmüştür. Ancak ölçeğin özgün hali 3 faktörlü yapıya sahip olduğundan ve özdeğerlere göre grafik üç noktada kırılma gösterdiğinden, ikinci faktör analizinde faktörler 3'e zorlanmış ve varimax dönüştürmesi yapılmıştır. Analiz sonunda, ölçek maddelerinin tanımlanmış olan üç faktöre dağılımının envanterin özgün biçimiyle büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Ancak birkaç madde envanterin özgün halinde olduğundan farklı bir alt boyuta yüklenmiştir.

İlk faktöre yüklenen maddeler incelendiğinde ebeveynlere yönelik yetişkin sorumluluklarına dair maddelerin bir araya geldiği görülmüştür. Bu faktör envanterin özgün halinde olduğu gibi (Parent-Focused Parentification) "Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE)" olarak isimlendirilmiştir. Özgün ölçekte bu alt boyut 12 maddeden oluşmakta ve toplam varyansın % 28.83'ünü açıklamaktadır (Hooper ve ark.,

2011). Türk örnekleminde ise EOE alt boyutu 3 madde kaybetmiş ve 9 madde ile toplam varyansın % 24.84'ünü açıklamıştır. Envanterin özgün halinden farklı olarak Türk örnekleminde EOE alt boyutuna yüklenmeyen maddeler 3., 8. ve 10. maddelerdir. 8. madde özgün ölçekteki “perceived benefit of parentification” alt boyutuna yüklenmiştir. 3. ve 10. maddeler ise ölçeğe ters yüklendikleri ve çok küçük değerler aldıkları (<.30) için hiçbir alt boyut altında kendine yer bulamamış ve alt boyut puan hesaplamalarında dışarıda bırakılmıştır. 3. ve 10. maddelere bakıldığında her ikisinin de aile bütçesine katkıda bulunmak ile ilgili maddeler olduğu görülmüştür. Çalışmak ve aile bütçesine katkıda bulunmak ebeveynleşmenin türleri açısından ele alındığında enstrümantal ebeveynleşme içerisinde değerlendirilmektedir (Jurkovic, 1997). Bu envanterde duygusal ve enstrümantal görevler açısından ayırım yapılması amaçlanmadığı için bu iki maddenin Türk örnekleminde herhangi bir alt boyuta yüklenmediği düşünülmektedir. Yine enstrümantal görevlere örnek gösterilebilecek market alışverişi ile ilgili bir soru olan 21. madde de düşük bir değerle (.34) bu alt teste yüklenmiş ve puan hesaplamasında bu alt test içerisinde değerlendirilmesi kabul edilmiştir.

Kardeşler için üstlenilen yetişkin rolleriyle ilişkili olduğu gözlenen maddeler envanterin özgün formuyla tutarlı olarak (Sibling-Focused Parentification) “Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE)” ismi verilen alt boyutta değerlendirilmiştir. Envanterin özgün halinde 7 maddeden oluşan ve toplam varyansın % 13.40'ını açıklayan (Hooper ve ark., 2011) bu faktörde 4. ve 8. maddeler “perceived benefit of parentification” alt boyutuna kaymıştır. Böylece bu faktör Türk örnekleminde 5 maddeyle değerlendirilmiş ve bu çalışmada toplam varyansın % 7.03'ünü açıklamıştır.

Envanterin özgün formunda 3 maddeden oluşan ve varyansın % 6.49'unu açıklayan (Hooper ve ark., 2011) son faktör “perceived benefit of parentification'dır”. Bu alt boyut, kişilerin ebeveynleşme düzeylerinden algıladıkları yarar ve ebeveynleşmeye dair olumlu tutum ve hislerini değerlendirmektedir (Hooper ve ark., 2011). Türk örnekleminde de özgün formdaki 3 madde bu alt boyuta yüklenmiştir. Ek olarak, EOE'den 8. madde, KOE'den 4. ve 9. maddeler de bu alt boyuta yüklenmiştir. İncelendiklerinde, bu maddelerin ebeveynleşme olgusunun varlığına rağmen bu süreç içerisinde sağlanan uyuma (adaptation) ve sürecin normalleştirilmesine dair maddeler

olduğu görülmüştür. Bu maddelerin de ebeveynleşmeye dair olumlu tutum ve his geliştirebileceği düşünülmektedir. Böylece Türk örnekleminde bu faktör “Algılanan Yarar/ Uyum (AYU)” alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. AYU toplamda 6 maddeden oluşmuş ve varyansın % 15.06’sını açıklamıştır.

Envanterin güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve yarı test güvenilirliği olmak üzere iki analiz yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen Cronbach alfa değerleri EOE için .83 , KOE için .73, AYU için .76 ve testin bütünü için .82 olarak bulunmuştur. Cortina (1993) Cronbach alfa değerinin .60 - .80 arasında olduğu ölçeklerin güvenilir olduğunu, .80’den büyük olan ölçeklerin ise yüksek güvenirlige sahip olduğunu belirtmiştir. Buna göre alt boyutların ve testin bütünü için iç tutarlık katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı ve güvenilirlik açısından tatmin edici olduğu söylenebilir. Ayrıca bu değerler özgün formdaki Cronbach alfa değerleriyle de örtüşmektedir (alt boyutlar için sırasıyla .86, .84 ve .79,). İki form arasındaki değerlerin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Yalnızca, KOE ve AYU alt boyutlarındaki maddelerin sayısının değişmesiyle birlikte alfa katsayı değerleri de değişmiştir. Türk örnekleminde için madde sayısı 7’den 5’e düşen KOE’nin Cronbach alfa katsayısı azalırken, madde sayısı 3’ten 6’ya yükselen AYU’nun Cronbach alfa katsayısı artmıştır. KOE alt boyut için iç tutarlık Türk örnekleminde görece daha düşük görünse de güvenilirlik için yeterli görülen bir değere sahiptir. Test yarı test güvenilirliği de alt boyutlar için sırasıyla .78, .74, .74 ve tüm test için .79 olarak tespit edilmiştir. Tüm değerler birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin iç tutarlık ve test yarı test güvenilirliklerinin anlamlı olduğu ve ölçeğin Türk örnekleminde kullanımı için yeterli güvenilirliği sağladığı düşünülmektedir.

Alanyazında ebeveynleşme kavramının çocukların cinsiyetine ve ailelerin sosyoekonomik düzeyleriyle (SED) ilişkili olabileceğine işaret edilmektedir. Cinsiyet ve SED’e dayalı farkların Türk örneklemindeki örüntüsünü araştırmak için iki yönlü çok faktörlü MANOVA analizi yapılmıştır. Sonuçlar Türk örnekleminde cinsiyetin önemine işaret etmektedir. Ancak Cinsiyet yalnızca AYU açısından fark yaratmaktadır. Ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme açısından kadın ve erkekler arasında bir fark gözlenmemiştir. Diğer bir deyişle, üniversite örneklemindeki genç yetişkin kadınlar ve erkekler arasında geçmişe yönelik hatırladıkları ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyleri arasında bir fark bulunmamıştır. Ancak, kadınların

ebeveynleşme sorumluluklarından elde ettiklerini düşündükleri yarar ve ebeveynleşme dolayısıyla kazandıklarını düşündükleri uyum becerileri erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bunun sebebinin Türk örneğinde kadınların erken yaşta olgunlaşmasının ve hatta ebeveynleri ve kardeşleri için bakım veren sorumlulukları almasının olumlu geri bildirimlerle ödüllendirilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bundan sonraki analizler cinsiyet farkı göz önünde bulundurularak kadın ve erkekler ayrı ayrı değerlendirilerek yürütülmüştür. Diğer taraftan, SED ebeveynleşme boyutları için bir fark yaratmamıştır. Düşük SED ile yüksek SED arasında ebeveynleşmenin 3 boyutu için de bir fark gözlenmemiştir. SED ebeveynleşme açısından potansiyel olarak etkili bir özelliktir. Bu örnekte annenin eğitimi temel alınarak belirlenen SED'in dengeli bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Ancak, örnekte yer alan katılımcıların tamamı geldikleri aile ortamı ne olursa olsun üniversite okuyan genç yetişkinlerdir. Bu gençlerin okuyor olmaları ve eğitim hayatında başarılı olmalarından dolayı ebeveynleşmeye daha dengeli biçimde (yapıcı yönüyle) maruz kaldıkları düşünülmüştür. Bu durum SED'e göre fark çıkmamasının olası açıklamalarından biri olarak düşünülebilir. İlerdeki çalışmalarda katılımcıların geldikleri ailenin SED'inin yanı sıra kendi eğitim düzeylerine göre de sınıflanabilecek örneklerle SED'in etkisinin araştırılmaya devam edilmesi yararlı olacaktır.

Ebeveynleşme Envanteri'nin birleşen geçerliği için psikolojik iyilik hali dış ölçüt olarak ele alınmıştır. Psikolojik iyilik hali değerlendirmesi için SCL-90-R ölçüm aracından elde edilen 10 alt boyutun puanları kullanılmıştır. SCL-90-R'den alınan puanlar belirtilerin artmasının ve genel psikolojik iyilik halinin azalmasının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. SCL-90-R kişileri "somatizasyon", "obsesif kompulsif", "kişilerarası duyarlılık", "depresyon", "kaygı", "düşmanlık", "fobik kaygı", "paranoid düşünce", "psikotizm" ile uyku, yeme sorunları, suçluluk duyguları içeren "ek maddeler" alt boyutları üzerinden belirtilerin varlığı açısından değerlendirmektedir. Alanyazında da sıklıkla belirtildiği üzere, erken yaşta ya da uygun olmayan biçimlerde ebeveyn veya yetişkin rolleri almak farklı psikopatolojilerin varlığı ile ilişkili bulunmuştur (Örn., Chase ve ark., 1998; Katz ve ark., 2009; Hooper ve ark., 2012). Ancak çocuklar ya da ergenler bu süreci haksız bir süreç olarak görmüyorlarsa, ya da bu süreçten kazanımları olduğuna inanıyorlarsa ebeveynleşme yıkıcı olmaktan çıkabilmektedir (Jurkovic, 1997). Dolayısıyla SCL-90-R ölçeğinden alınan puanların genel olarak ebeveynleşme alt

boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler içermesi, AYU alt boyut puanlarının psikopatolojiler ile test yönde anlamlı ilişkiler içermesi beklenmiştir.

Yapılan çalışmalar çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan ebeveynleşme sorununun ileriki dönemde birçok patolojinin varlığı ile ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Bu çalışmada da kadın grubundaki korelasyon analizleri psikolojik iyilik hali ve ebeveynleşme arasındaki ilişkilere işaret etmektedir. Kadınların çocukluk dönemlerinde ebeveynlerine ve kardeşlerine yönelik üstlenmek durumunda kaldıkları ebeveyn rolleri ileriki dönem depresyon, kaygı, öfke - düşmanlık ve somatizasyon puanları ile ilişkili bulunmuştur. Psikolojik iyilik hali ve ebeveynleşme arasındaki ilişki incelendiğinde EOE'nin KOE'den farklı olarak, "fobik kaygı" ve yeme ve uyku bozuklukları, suçluluk hisleri ile ilgili sorular içeren "ek maddeler" alt boyutları ile anlamlı olarak ilişkili bulunduğu görülmektedir. Alanyazında psikotizm ve paranoid düşünce ile ebeveynleşmenin ilişkisine işaret eden güncel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada da kadın grubunda ebeveynleşme bu iki alt boyut ile bir ilişki göstermemiştir. Burada, çalışmanın üniversite öğrencilerinden oluşan normal bir örneklem olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Alanyazında obsesif kompulsif semptomlar ile ebeveynleşme ilişkisini inceleyen bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Ancak, obsesif kompulsif bozukluğa yol açabilecek obsesif inanış biçimlerinin ebeveynleşme ile ilişkisi bu araştırmanın ikinci kısmının araştırma soruları arasında yer almaktadır. Bu aşamadaki analizler de kadınlarda obsesif kompulsif alt boyutundan alınan puanlar ile hem ebeveyn hem de kardeş odaklı ebeveynleşmenin ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

Erkek grubunda psikolojik iyilik hali ile ebeveynleşme arasındaki ilişki incelendiğinde ise EOE'nin yalnızca fobik kaygıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak, erkeklerde kardeşe yönelik ebeveyn sorumlulukları almak, somatizasyon, kaygı, fobik kaygı ve ek ölçek puanlarıyla ilişkili bulunmuştur. Burada kadın grubunda işaret edilen ilişkilerden farklı olarak, erkeklerde "psikotizm" ve "kişilerarası duyarlılık" alt boyutları da KOE ile ilişkili bulunmuştur. Psikotizm alt boyutu maddeleri incelendiğinde maddelerin bir kısmının insanlarla yakınlık kuramamak, onlarla birlikteyken huzursuz hissetmek ya da günahkar olduğu için cezalandırılacağına inanmak gibi maddeler içerdiği görülmüştür. Buradan yola çıkarak ebeveynleşme ile psikotizm ilişkisi, kişilerin başkalarına ve

kendilerine olan yakınlıklarını etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Kişilerarası duyarlılık alt boyutu incelendiğinde ise kişinin kendisini başkalarının yanında rahatsız ve yetersiz görmesi şeklinde ifade edilebilecek maddeler içerdiği görülmüştür. Alanyazında da Ebeveynleşmenin kişilerarası ilişkileri olumsuz etkilediğinin ifade edildiği çalışmalar bulunmaktadır (Jurkovic, 1997; Mayseless ve ark., 2004).

SCL-90-R puanları üzerinden genel psikolojik iyilik hali hesaplandığında, kadınlarda EOE ve KOE'nin erkeklerde ise yalnızca KOE'nin psikolojik iyilik halindeki bozulma ile pozitif yönde zayıf ama anlamlı ilişkileri olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlara göre ebeveynleşmenin tüm grupta psikolojik iyilik halini olumsuz etkileyebileceği ancak kadın ve erkeklerde ebeveynleşme ile ilişkili olabilecek psikopatolojilerin farklılık gösterebileceği ifade edilebilir. Ayrıca, kadınlarda EOE'nin, erkeklerde de KOE'nin daha fazla psikopatoji ile ilişkili olabileceği gözlenmiştir.

Algılanan yarar/uyum alt boyutuna bakıldığında ise beklenildiği gibi hem kadın hem erkek grubunda SCL-90-R ölçüm aracının tüm alt boyutları ile anlamlı ancak ters yönde ilişkili bulunmuştur. Tüm ölçekten elde edilen belirti puanları AYU ile kadınlarda orta, erkeklerde zayıf ama anlamlı düzeyde ve ters yönde ilişkilere işaret etmiştir. Diğer bir deyişle, süreç çocuk için haksız ve zararlı bir süreç olarak görülüyorsa, ebeveynleşme hem kadın hem erkekler için ileriki dönem olumsuz sonuçlara karşı bir koruyucu olabilmektedir.

4.2. DEPRESYON, SÜREKLİ KAYGI, SÜREKLİ ÖFKE, ÖFKE İFADE BİÇİMLERİ, OBSESİF İNANIŞ BİÇİMLERİ VE EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ ALT BOYUTLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI

Çalışmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkiler kadın ve erkek grubu için ayrı ayrı olmak üzere Pearson korelasyon yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçları değişkenler arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğuna işaret etmiştir.

Kadın grubu için yürütülen korelasyon analizi sonuçları ebeveyne ve kardeşe yönelik ebeveyn rolleri üstlenmenin obsesif kompulsif bozukluğa yol açabilecek obsesif inanışlar ile farklı düzeylerde ilişkili olabileceğine işaret etmiştir.

Sonuçlar kadın grubunda, ebeveyn odaklı ebeveynleşme (EOE) ile obsesif inanış biçimleri arasında pozitif yönde korelasyonel ilişkiler olduğuna işaret etmiştir. Buna göre çocukluk döneminde ebeveynler için üstlenilen ebeveyn sorumlulukları arttıkça, genç yetişkinlik dönemindeki abartılı sorumluluk ve tehdit algıları, mükemmeliyetçilik ve belirsizliğe tahammülsüzlükleri, düşüncelerin teşkil ettiği önem ve kontrolüne dair algıları artmaktadır.

Kardeşlere yönelik üstlenilen sorumluluklar ise benzer yönde ancak, daha zayıf ilişkilere işaret etmiştir. KOE sorumluluk/tehdit ve düşüncenin kontrolü/önemi yönündeki hatalı inanışlarla pozitif yönde düşük düzeyde ilişkiler göstermiştir. Mükemmeliyetçilik/kesinlik ile ilişkili bulunmamıştır.

Erkek grubundaki korelasyonlar incelendiğinde ise kadın grubunda olduğundan farklı korelasyonel ilişkiler göze çarpmıştır. Erkek grubunda ebeveynleşmenin türleri öfke ölçeğinin alt boyutları ile belli düzeyde ilişkilere işaret etmiştir. EOE içte tutulan öfke ile ters yönde ve düşük düzeyde ilişkili bulunmuştur. Buna göre erkeklerin ebeveynleri için üstlendikleri sorumluluklar arttıkça, öfke ifade biçiminden içte tutulan öfkeyi kullanma sıklığı azalmaktadır. Erkeklerin KOE düzeyleri arttıkça sürekli öfke ve dışa vurulan öfke düzeyleri artmakta, öfke kontrol seviyeleri düşmektedir. Diğer bir deyişle, normal koşullarda ebeveynlerin üstlenmesi gereken sorumlulukları, kardeşleri için yerine getiren erkek çocukların, genç yetişkinlik dönemlerinde gösterdikleri sürekli öfke düzeyi artmaktadır. Ayrıca, bu kişilerin öfke kontrolü azalmakta, öfkelerini dışarıya yansıtma ihtimali güçlenmektedir.

Hem kadın hem erkek grubunda EOE ve KOE yüksek düzeyde ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Buna göre, ebeveyn veya kardeş tarafından biri için erken yaşta sorumluluklar üstlenmek zorunda kalan çocuklar büyük oranda diğeri taraf için de sorumluluklar alma durumunda kalmaktadır. Algılanan yarar/uyum ise EOE ve KOE ile ilişkili bulunmamıştır. Diğer bir deyişle, AYU sorumlulukların üstlenildiği kişilere göre değişen bir unsur değildir. Ebeveynleşmeye yönelik olumlu algılar, görev ve sorumlulukların türünden bağımsız olarak çocuğun bu süreci nasıl yorumladığı ile ilgilidir. Çocuk ebeveynleşmeyi gerekli ve karşılığını alabildiği bir süreç olarak görüyorsa sonuçlar olumsuz olmayabilir (Jurkovic, 1997).

Ebeveynleşme alanyazında birçok çalışmada depresyon ve kaygı ile de ilişkili bulunmuştur. (Örn., Katz ve ark., 2009; Hooper ve ark., 2012; Carroll, & Robinson, 2000). Bu araştırmada da depresyon ve kaygı ile ebeveynleşmenin ilişkisi incelenmiş, ancak aralarında anlamlı bir korelasyonel ilişki görülmemiştir. Araştırmanın üniversite öğrencilerinden oluşan normal bir örneklem üzerinden yürütülmesi bu sonuçta etkili olmuş olabilir. Patolojik bir örnekleme depresyon ve kaygı düzeyi yüksek kişilerle benzer bir araştırma yürütülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Diğer yandan, Jurkovic (1997) ebeveynleşmenin etkilerini belirleyen unsurun bu sürecin çocuk tarafından nasıl yorumlandığı olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmanın sonuçları ebeveynleşme ile birlikte artıp azalan depresyon ve sürekli kaygı düzeyine işaret etmese de algılanan yarar/uyum alt boyutu, depresyon, kaygı ve öfke ile ters yönde anlamlı ilişkiler ortaya koymaktadır. Ebeveynleşme sürecinden elde edilen yarar ve ebeveynleşmenin kişiye kazandırdığı uyum becerileri arttıkça, kadınlarda, depresyon, sürekli kaygı, sürekli öfke ve dışa vurulan öfke azalmakta; erkeklerde depresyon ve dışa vurulan öfke düzeyi düşmekte, kontrol altına alınmış öfke düzeyi artmaktadır.

Bu aşamadaki korelasyon analizleri, ebeveynleşmenin kadınlar grubunda obsesif inanışlar, erkekler grubunda da öfke ve öfke ifade biçimleri açısından bir risk oluşturabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca kadınlarda EOE, erkeklerde KOE daha fazla alt boyut ile ilişkilere işaret etmektedir. AYU'nun ise depresyon, kaygı ve öfke duygu durum değişkenlerine karşı belirli düzeylerde koruyucu etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar çoklu regresyon analizleriyle aynı doğrultuda olduğundan, daha detaylı olarak regresyon sonuçlarının değerlendirilmesi kısmında da tartışılacaktır.

Korelasyon analizlerinde, bağımlı değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri de incelenmiştir. Depresyon, sürekli kaygı, sürekli öfke değişkenleri ile obsesif inanış biçimleri her iki grupta da orta ve yüksek düzeyde anlamlı ilişkilere işaret etmiştir.

4.3. ÇALIŞMANIN DEĞİŞKENLERİNDE CİNSİYET VE SED'E DAYALI GÖZLENEN FARKLARIN TARTIŞILMASI

Bu kısımda araştırmada kullanılan değişkenlerden depresyon, s¼rekli kaygı, s¼rekli ¼fke ve ¼fke ifade biçimleri ile obsesif inanışların cinsiyet ve SED'e g¼re ortaya ¼ıkan farklılıkları ilgili alanyazın ışığında değerlendirilmiştir.

Alanyazında cinsiyetin depresyon ¼zerinde belirleyici etkisi olduğu ve kadınlarda depresyona daha sık rastlandığı ifade edilmektedir. ¼rneęin, Coryell, Endicott ve Keller (1992) klinik olmayan ¼rneklemde y¼r¼tt¼kleri araştırmalarında kadınlara depresyona yakalanma riskinin erkeklere g¼re yaklaşık iki kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Depresyon ¼zerindeki etkisi incelenen diğer demografik unsur SED'dir. Alanyazında d¼ř¼k SED'in depresyon a¼ısından bir risk fakt¼r¼ olabileceği ifade edilmektedir. ¼rneęin, Holzer, Shea, Swanson ve Leaf (1986) araştırmalarında d¼ř¼k SED ile farklı patolojilerin ilişkisini incelemiştir. Burada SED, gelir, eğitim ve meslek d¼ř¼n¼lerek belirlenmiştir. Buna g¼re depresyon d¼ř¼k SED ile zayıf ancak anlamlı d¼zeyde ilişkili bulunmuştur. Beklenenin aksine, bu ¼rneklemde Beck Depresyon Envanteri'nden (BDE) elde edilen puanlar a¼ısından cinsiyet ve SED'e bağlı olarak anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Bunun başlıca sebebinin ¼rneklem klinik ¼rneklem olmamasından kaynaklanabileceği d¼ř¼n¼lmektedir. BDE depresyon belirtilerini ¼ok y¼nl¼ olarak tarayan ve kişileri depresyon d¼zeyi a¼ısından d¼rt gruba ayıran bir envanterdir. Bu araştırma i¼in veriler sınıflara girilerek ve ¼ęrencilere ¼lçek bataryası dağıtılarak toplanmıştır. BDE ile elde edilebilecek ağır depresif belirtileri g¼steren kişiler derse gelme ve bataryanın tamamını dikkatini odaklayarak tamamlayabilme konusunda da yetersiz kalabilir. Bu y¼zden derse gelmiş ve ¼lçekleri tamamlayabilmiş kişilerin y¼ksek depresyon puanları almaması anlaşılabilir bir durumdur. BDE'den alınan puanlar incelendiğinde ¼rneklem birbirine olduk¼a yakın ve ¼ok d¼ř¼k değerler elde ettiği g¼r¼lm¼řt¼r. ¼rneklem elde ettiği değerlerin homojenliği sebebiyle farklı gruplar arasında anlamlı bir fark ortaya koymadığı d¼ř¼n¼lm¼řt¼r. Nitekim, ¼niversite ¼ęrencileriyle y¼r¼t¼len bazı araştırmalarda da cinsiyet ile depresyon arasındaki beklenen ilişkiye ulaşılamamıştır (¼rn., Kabak¼ı, 2001; ¼zdel, Bostancı, ¼zdel & Oğuzhanoğlu, 2002).

Kaygı da depresyon gibi kadınlarda daha sık rastlanan bir rahatsızlık olarak kabul edilmektedir. McLean, Asnaani, Litz ve Hofmann (2011) kaygı bozukluklarının yaşam boyu yaygınlığının kadınlarda daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmada da

alanyazınla tutarlı olarak kadınlardaki sürekli kaygı düzeyi erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada kaygı üzerinde etkisi incelenen bir diğer değişken de SED'dir. Yapılan çalışmalar, SED'in birçok patolojide olduğu gibi kaygı bozuklukları için de olumsuz bir etken olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, Lemstra ve arkadaşları (2008) ergenlerde düşük SED'in kaygı düzeyini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada da Gürsoy (2006) ergen grubunda SED düştükçe kaygı düzeyinin arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Mondin ve arkadaşları (2013) genç yetişkinden oluşan örnekleme kaygı bozukluklarını cinsiyet ve SED ile ilişkili bulmuştur. Buna göre kadınlarda ve düşük SED'e sahip grupta kaygı bozukluklarına rastlanma riski daha fazladır. Bu araştırmanın örnekleme için ise SED'in kaygı düzeyi üzerinde bir etkisi bulunmamıştır. SED farklı çalışmalarda, farklı demografik unsurlar ele alınarak kabul edilebilmektedir. Eğitim, gelir düzeyi, iş durumu gibi unsurlar SED'in bir göstergesi olarak alınabilmektedir. Bu araştırma için SED annenin eğitim düzeyi olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden SED depresyon ve sürekli kaygı üzerinde etkili bulunmamıştır demek yerine, annelerinin eğitim düzeyinin genç yetişkinlerin depresyon ve sürekli kaygı belirtileri arasında anlamlı bir fark ortaya koymadığı söylenebilir.

Bu araştırmada cinsiyet ve SED'in etkisi, ayrıca sürekli öfke ile öfkenin ifade edilmiş biçimleri üzerinden incelenmiştir. Thomas ve Williams (1991) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada sürekli öfke ile cinsiyet faktörünü ilişkili bulmamıştır. Ek olarak, içte tutulan öfke ve dışa vurulan öfke ifade biçimlerini de kadın ve erkek grubunda kıyaslamış, yine anlamlı bir farka ulaşmamıştır. Benzer şekilde, Türkiye'de yürütülen bir çalışmada da (Bilge, 1997) üniversite öğrencilerinde farklı demografik değişkenler ile sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Kadın ve erkek öğrencilerin sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu bulgularla tutarlı olarak, bu çalışmada da sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasında cinsiyete bağlı anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bilge (1997) SED'in sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri ile olan ilişkisini de incelemiştir. Üniversite örnekleminde düşük, orta ve yüksek SED'e sahip olmanın sürekli öfke düzeyi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öfkenin ifade edilme tarzında da SED'e dayalı fark gözlenmemiştir. Bilge (1997) burada SED'i kültür, yaşantı ve gelir düzeyini göz önüne alarak belirlemiştir. Bu çalışmada ise SED annenin eğitim düzeyi

temel alınarak iki düzey olarak belirlenmiştir. Bilge (1997) SED'den bağımsız olarak anne ve babanın eğitim düzeyleri ile öfke alt boyutlarının ilişkisini de incelemiş ve anlamlı bir ilişkiye ulaşamamıştır. Bu bulgularla tutarlı olarak, bu çalışmada kabul edilen SED düzeyi olan anne eğitim düzeyi de sürekli öfke, içte tutulan öfke, dışa vurulan öfke ve kontrol altına alınan öfke boyutlarında bir fark yaratmamıştır.

Araştırmada kullanılan son değişken obsesif inanış biçimleridir. OKB belirtilerinin kadın ve erkek arasındaki yaygınlığının birbirine yakın olduğu bilinmektedir. Buna göre OKB belirtileriyle ilişkili olabilecek hatalı inanışların da cinsiyete göre farklılık göstermemesi beklenmiştir. Sonuçlar beklentiyle tutarlı olarak, bu araştırmanın örnekleminde obsesif inanışlar düzeyinin kadın veya erkeklerde anlamlı bir farkı olmadığını göstermiştir. SED'in ise obsesif inanışlar üzerinde etkili olacağı düşünülmüştür. Düşük SED'e sahip kişilerin hatalı inanışlarının daha fazla olması beklenmiştir. Alanyazında da eğitim ve çalışma gibi demografik unsurların birçok patoloji için olumsuz bir etken olduğu ifade edilmiştir (Andrews, Henderson & Hall, 2001). Ayrıca, Karno ve Golding (1991) OKB belirtileri ile eğitim düzeyinin ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada SED iki obsesif inanış türünde anlamlı etkiye sahiptir. Buna göre annelerinin eğitim düzeyi düşük olan gençlerin yüksek olanlara göre daha fazla abartılı sorumluluk ve tehdit algısına sahip olduğu, düşüncelerin önemine ve kontrol edilmesine dair inanışlarının daha fazla olduğu söylenebilir.

4.4. DEPRESYON, SÜREKLİ KAYGI, SÜREKLİ ÖFKE VE ÖFKE İFADE BİÇİMLERİ İLE OBSESİF İNANIŞ BİÇİMLERİNİN, EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ'NİN ALT BOYUTLARI İLE YORDANMASI: ÇOKLU REGRESYON ANALİZİ SONUÇLARININ TARTIŞILMASI

Alanyazında Ebeveynleşme kavramının duygu durum güçlüklerinden, yeme bozukluğuna, kişilik örüntülerine kadar, geniş bir alanda ortaya çıkabilen olumsuz etkileri sıklıkla çalışılmıştır. Duygu durum güçlükleri, özellikle depresyon ve kaygı, Ebeveynleşme ile ilişkisine sıkça işaret edilen iki rahatsızlıktır. Ebeveynleşme çoğu durumda çocukların yaşadıkları sürecin ebeveyn tarafından dikkate alınmadığı ve çocuğun yaşça olgunlaşmadan ağır sorumlulukların üstlendiği bir süreç olabilmektedir (Minuchin ve ark., 1967; Jurkovic, 1997; Chase, 1999). Bu durumda ortaya çıkabilecek

zararlı ebeveynleşmenin ileriki dönem duygu durum zorlukları yaratması da beklenebilecek bir durumdur. Yapılan araştırmalar ebeveyn rolleri üstlenmek durumunda kalmış ergenlerin (Hooper ve ark., 2012; Stein ve ark., 1999) veya genç yetişkinlerin (Katz ve ark., 2009) depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ise yabancı alanyazınla tutarlı olarak ebeveynleşme düzeyinin katılımcıların depresyon puanlarını artırması beklenmiştir. Ancak, beklenenin aksine EOE ve KOE şeklinde değerlendirilen iki ebeveynleşme türü de hem kadın hem erkek grubunda depresyon puanlarını yordamamıştır. Öncelikle depresyon puan ölçümünün normal bir örnekleme yapılmış olması bu sonuca neden olmuş olabilir. Katılımcıların çoğu depresyon seviyesi açısından değerlendirildiğinde depresyonu yok ya da çok az kabul edilen gruplarda yer almaktadır. Bu da depresyon düzeyindeki beklenen farklılığın ortaya konmasını zorlaştırıyor olabilir. Ebeveynleşme ve depresyon ilişkisinin klinik örnekleme incelenmesi, aralarındaki ilişkinin değerlendirilmesi açısından daha uygun olabilir. Bunun dışında, Hooper ve arkadaşları (2008) ebeveynleşmenin etkisi açısından duygusal ve enstrümantal ebeveynleşme arasında bir fark olabileceğini, depresyon seviyesini belirleyenin duygusal ebeveynleşme olabileceğini ifade etmiştir. Bu çalışmada ise duygusal ve enstrümantal görevler arasında bir ayrım gözetilmemiştir. EE, ebeveynleşmeyi, ebeveyne ve kardeşe yönelik görevler açısından ikiye ayıran bir envanterdir. Maddeler incelendiğinde bu görevlerin her iki gruba karşı da hem duygusal (ebeveynleri ya da kardeşleri duygusal olarak rahatlatmak gibi) hem enstrümantal görevleri (alışverişi yapmak, kardeşlerin ödevlerine yardımcı olmak gibi) birlikte ele aldığı görülmektedir. Katz ve arkadaşları (2009) genç yetişkin kadınlarla yürüttükleri araştırmada, anne ve baba ile gerçekleştirilen rol değişimini ve etkilerini ayrı ayrı ele almıştır. Bunun sonucunda kadınların yalnızca anneleri ile gerçekleştirdikleri rol değişiminin depresyon düzeyini yordadığını ifade etmiştir. Jacobvitz ve Bush (1996) da rol değişiminin hangi ebeveynle gerçekleştirildiğinin önemli olduğunu ifade etmektedir. Kadınların babalarına karşı üstlendiği roller daha çok eş görevlerini içermekte ve ileriki dönem depresyon ve kaygı düzeyini arttırırken, anne ile olan rol değişimi kaygı ile ilişkili bulunmuştur (Jacobvitz & Bush, 1996). Bu çalışmada ebeveyne karşı üstlenen görevler değerlendirilirken hangi ebeveynle rol değişimi gerçekleştiği ya da ebeveyn sorumluluklarının hangi ebeveyne

karşı üstlenildiği değerlendirilmemiştir. Bu değerlendirmenin dikkate alınarak yapılması kişilerin depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark ortaya koyabilir.

Hacettepe Üniversitesi'nin üniversiteye giriş sınavlarında başarılı olan öğrencilerin kazandığı bir üniversite olması da göz önünde bulundurulabilir. Burada okuyan öğrenciler, aile arasında, öğrenimlerine devam ettikleri için okul ortamından koparılıp evde sorumluluk almaları beklenmiş kişiler olmayabilir. Böylece, ebeveynleşme düzeyi ile buna bağlı ortaya çıkması beklenen depresyon, kaygı düzeylerinin düşük olması anlamlı ilişkiler ortaya konmasını engelliyor olabilir. Alanyazında da akademik başarının ebeveynleşme düzeyi ile ters yönde ilişkili olabileceği ifade edilmektedir (Jurkovic, 1997; McMahan & Luthar, 2007; Chase ve ark., 1998). Araştırmalarda evde ağır sorumluluklara sahip olan çocukların akademik potansiyellerini kullanmaya fırsat bulamadıkları belirtilmektedir. Akademik başarının ve ebeveynleşmenin birlikte ortaya çıkmasının zorluğu göz önünde bulundurularak, Hacettepe Üniversitesi öğrencileriyle yürütülen bu araştırmada düşük ebeveynleşme düzeylerinin haklı olabileceği, düşük ebeveynleşmenin de düşük depresyon ve kaygı düzeyleri ortaya koymuş olabileceği söylenebilir.

Jurkovic (1997) ebeveynleşmenin illaki olumsuz sonuçlarla birlikte düşünülmemesi gerektiğini ifade eder. Ebeveynleşmenin sonuçları çocuğun bu süreci nasıl algıladığı ile ilgili olarak değişiklik gösterebilmektedir. Çocuk yetişkin rolleri üstlenmek durumunda kaldığında bu süreci haksız ve karşılığını alamadığı bir süreç olarak yorumluyorsa, çocuk üzerindeki olumsuz etkilerin daha fazla olması beklenmektedir (Jurkovic, 1997). Tersine, çocuk bu süreci adil görüyorsa ve bu süreçten kazanımları olduğunu düşünüyorsa, ebeveynleşmenin olumsuz etkileri azalmaktadır (Jurkovic ve ark., 2001). Bu çalışmada EOE ve KOE kavramları depresyon ve sürekli kaygı bozukluklarını yordamasa da, AYU alt boyutu, depresyonu hem kadın hem erkek grubunda, sürekli kaygıyı da kadın grubunda ters yönde yordamıştır. Buna göre, aile üyeleri tarafından takdir edildiğini hisseden, aile içerisinde aldığı görevlerden hoşnut olan, kendi rol ve sorumluluklarını çevresindeki çocuklarda da görerek kendisine özgü bir haksızlık olmadığını düşünen kişilerde, ebeveynleşmenin ileriki dönem depresyon ve sürekli kaygıya karşı bir koruyucu etkisi olduğu söylenebilir. AYU alt boyutunun depresyon ve kaygıyı yordama güçleri incelendiğinde ise, kadınlarda daha fazla olduğu göze

çarpmaktadır. Bunun nedeninin Türk kültüründe kız çocuklarının ebeveyn rolleri almasının, kardeşleriyle ilgilenmesinin, ev işlerine yardımcı olmasının daha fazla teşvik edilmesi ve çevre tarafından daha fazla takdir görmesi olabileceği düşünülmüştür. Böylece kız çocukları çevreden gelen olumlu geri bildirimler sebebiyle bu süreci daha normal, yararları olan ve uyum becerilerini güçlendiren bir süreç olarak görüyor olabilir. Bu da ileriki dönem duygu durum güçlükleri açısından daha güçlü bir koruyucu etki yaratıyor olabilir.

Bu araştırmada Ebeveynleşme ile ilişkisi araştırılan bir diğer değişken öfke faktörüdür. Stein ve arkadaşları (1999) ergen grupla yürüttükleri araştırmalarında ebeveynleşme düzeyi arttıkça öfke düzeyinin, isyankar tutumların ve hatta suça yönelik davranışların da arttığını ifade etmiştir. Bu bilgilerle tutarlı olarak, ebeveynleşmenin genç yetişkinlik döneminde de sürekli öfke düzeyini ve öfke ifade biçimlerini etkileyen bir faktör olması beklenmiştir. Çoklu regresyon analizi bulguları, öfke alt boyutlarının kadın ve erkeklerde farklı sonuçlar ortaya koyduğunu göstermiştir. İlk olarak sürekli öfke düzeyi incelendiğinde, kadınlarda yalnızca AYU alt boyutunun sürekli öfke düzeyini ters yönde yordadığı görülmüştür. Birçok patolojide olduğu gibi ebeveynleşme sürecinden yarar gördüğünü düşünmek, bu süreci haklı ve adil bir süreç olarak algılamak, kadınlarda sürekli öfkeye karşı da bir koruyucu etki oluşturmaktadır. Erkeklerde ise sürekli öfke boyutunu yordayan tek alt boyut KOE'dir. Buna göre, erkeklerin çocukluk döneminde kardeşlerinin bakımına dair roller üstlenmeleri, ileriki dönemlerde sürekli öfke düzeylerinin yüksek olmasını öngörmektedir. Kontrol altına alınmış öfke boyutuna gelindiğinde, kadınlarda EE'nin hiçbir alt boyutunun bu öfke ifade tarzını yordamadığı görülmüştür. Erkeklerde ise KOE ve AYU bu boyutu birlikte yordamaktadır. Buna göre erkeklerin kardeşleri için üstlendikleri ebeveyn sorumlulukları arttıkça ve bu görevler için çevrelerinden görülen farkındalık ve takdir azaldıkça, öfkelerini kontrol altında tutma becerileri de azalmaktadır. Bu kişilerin öfkelendiklerinde sabırlı davranmadığı, öfkeyi ve buna bağlı oluşabilecek davranışları kontrol altında tutmakta zorlandığı söylenebilir. Dışa vurulan öfke boyutu incelendiğinde, kadınlarda AYU'nun artmasının dışa vurulan öfke düzeyini azalttığı görülmektedir. Erkeklerde ise dışa vurulan öfke, KOE ile pozitif yönde, AYU ile ters yönde anlamlı düzeyde yordanmaktadır. Buna göre kardeşleri için üstlendikleri ebeveyn sorumlulukları arttıkça ve bu görevler için çevrelerinden görülen farkındalık ve takdir azaldıkça, erkeklerin hem fiziksel hem de

sözel yönlerden öfkelerini ifade etme sıklıkları artmaktadır. Bu kişilerin öfkelerini ifade ederken kapıları çarpmak, sinirlendiği kişiye saldırmak gibi fiziksel; tartışmak, kötü sözler söylemek gibi sözel yöntemleri diğerlerine göre daha fazla kullandığı söylenebilir. Bu bulgular Kuperminc ve arkadaşlarının (2009) ergen grupta yürüttükleri araştırma bulgularıyla da tutarlıdır. Kuperminc ve arkadaşları (2009) ebeveynleşmenin erkeklerde dışa vurma (acting out) davranışlarını arttırdığını; ancak, süreci haklı bir süreç olarak görenlerin dışa vurma davranışlarının azaldığını ifade etmiştir. Öfke ifade biçimlerinden sonuncusu olan içte tutulan öfke ise kişilerin dışarıya karşı gösteremediği, onun yerine kin tutmak, somurtmak, surat asmak, insanlardan kendini soyutlamak gibi yöntemlerin kullanıldığı bir öfke ifade biçimidir. Bu tarz öfke, kadınlarda ebeveynleşmenin hiçbir alt boyutuyla yordanmamıştır. Erkeklerde ise öfkenin diğer alt boyutlarından farklı olarak bu kez yalnızca EOE tarafından ters yönde yordanmıştır. Buna göre ebeveynlerin üstlenmesi gereken duygusal veya evle ilgili görevleri ebeveynleri için üstlenen erkek çocuklar ileriki dönemde öfkelerini içte tutma, pasif yöntemlerle ifade etme ya da kendilerini insanlardan uzak tutma gibi yöntemleri daha az kullanabilmektedir. Genel olarak, öfke ve ebeveynleşme ilişkisinin özellikle erkeklerde olumsuz sonuçlara işaret ettiği söylenebilir. Kadınlarda yalnızca AYU sürekli öfke ve dışa vurulan öfke boyutları için koruyucu bir etken olarak görülürken, erkeklerde kardeşlerin sorumluluklarını üstlenmenin genç yetişkin erkeklerde sürekli öfke ve dışa vurulan öfkeyi arttırdığı, öfke kontrolünü zorlaştırdığı söylenebilir. KOE'nin kadın ve erkekler grubunda ortaya çıkan farkın yine kültürle ve toplumun değer yargılarıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveynleşme ile ilişkisi incelenen son değişken ise obsesif inanış biçimleridir. Çocukluk döneminde olması beklenmedik bir şekilde sorumluluklar üstlenmenin ve rol değişimleri yaşamının kişilerin inanışlarını da etkileyebileceği, onları hatalı inanışlar geliştirmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. OCCWG (2005) tarafından kabul edilmiş üç obsesif inanış biçimi olan Sorumluluk/tehdit, Mükemmeliyetçilik/kesinlik ve Düşüncenin kontrolü/önemi inanışlarının EE alt boyutlarından hangileri tarafından yordandığı kadın ve erkekler için ayrı ayrı yürütülen analizlerle incelenmiştir. Analiz sonuçları erkek grubunda EE'nin hiçbir alt boyutunun obsesif inanış biçimlerini yordamadığını ortaya koymuştur. Kadınlarda ise obsesif inanışların üç türü de yalnızca EOE tarafından yordanmıştır. Diğer bir deyişle,

kadınların çocukluk döneminde ebeveynleri için üstlendikleri rol ve sorumluluklar ileriki dönem obsesif inanışlar açısından olumsuz etki yaratabilmektedir. Bu kişiler karşılaştıkları olumsuzluklar karşısında sorumluluğun kendilerine ait olduğu, zararı engelleyemedikleri için hatalı oldukları, çevrelerindeki birçok şeyin potansiyel tehlike olduğu yönünde hatalı inanışlar geliştiriyor olabilir. Bu inanış küçük yaşlarda ebeveynleri ve kardeşleri için sorumluluklar üstlenen kişilerin, kendileri olmazsa ailenin devamlılığının sağlanamayacağı, kendi bakımından mahrum kalan aile üyelerinin zarar göreceği, bu yüzden sürekli tetikte ve hazır olmaları gerektiği inanışından geliyor olabilir. Yine benzer sebeplerden, bu kişiler üstlendikleri her sorumluluğu mükemmel ve eksiksiz şekilde yerine getirmeleri gerektiği yönünde hatalı inanışlar geliştiriyor olabilir. Son olarak, aile içinde çatışmaları çözen, sır saklayan, karar veren bir yetişkin rolü üstlenmek, kadınlarda düşünceye atfettikleri önemi arttırıyor olabilir. Bu kişiler düşüncelerini kontrol edemezlerse ve kötü düşüncelere sahip olurlarsa kötü bir insan olduklarına dair hatalı inanışlar geliştiriyor olabilir.

4.5. ARAŞTIRMADAKİ SINIRLILIKLAR VE GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında yanıt aranan sorular genel olarak *Parentification Inventory'nin (PI)* parametrik özellikleriyle Türkiye’de kullanımının uygun olup olmadığı ve bu envanter ile değerlendirilen Ebeveynleşme olgusunun bazı psikopatolojiler ile ilişkisinin incelenmesine yöneliktir. Çalışma sonucunda PI’nın Türkiye’de kullanımı için uygun olduğu görülmüş ve araştırmanın bulguları ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır. Ancak her araştırmada olabileceği gibi, araştırma birtakım sınırlılıklar içermektedir. Bu kısımda, önce sınırlılıklar ele alınacak, daha sonra da bu araştırmada kullanılmamış ancak gelecek çalışmalar için yapılması uygun olacağı düşünülen öneriler paylaşılacaktır.

Çalışmada ele alınması gereken ilk sınırlılık örneklemdir. İki çalışmanın örneklemi de Hacettepe Üniversitesi’nin farklı bölümlerinde eğitimlerine devam eden genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Araştırmanın yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması, eğitim düzeyi ve yaş açısından bir sınırlılık oluşturmakta ve bulguların farklı eğitim düzeylerine ve yaş aralıklarına sahip kişiler için genellenmesine engel olmaktadır.

Ayrıca, verilerin yalnızca bir üniversiteden toplanması, aynı yaş ve eğitim düzeyine sahip kişilere genellenmesini de sınırlamaktadır. Çalışmanın klinik örneklemin kullanılmamış olması da sonuçların genellenebilirliği konusunda bir engel oluşturmaktadır.

Örneklem ile ilgili diğer sınırlılıklar ölçeklerin kişilerin kendilerini değerlendirmesi yoluyla yanıtlanması ve yorgunluk faktörleri olabilir. Katılımcılar ölçekleri öz-değerlendirme yoluyla cevaplandırmıştır. Bu yüzden, ortaya çıkabilecek yanlılık faktörü dikkate alınmalıdır. Ölçekler öğretim görevlilerinden izin alınarak sınıflara girilip öğrencilere dağıtılmıştır. Yorgunluk faktörünü kontrol altına almak için ölçeklerin sırası dengeli bir şekilde değiştirilerek sunulmuş olsa da, derslerin günün farklı zamanlarında olması, ölçeklerin bazen dersten önce, bazen dersin bitiminde, finaller öncesi veya ara sınav öncesi dağıtılmış olmasının, katılımcıların yorgunluk ve stres seviyelerini etkilemiş olabileceği dikkate alınmalıdır.

Bu araştırma Türkiye’de Ebeveynleşme olgusu üzerine yapılan ilk çalışmalardan biridir. Kavramın Türk alanyazında kullanımı için Ebeveynleşme kavramı değerlendirme araçlarından Ebeveynleşme Envanteri’nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem ile yürütülmüştür. Envanterin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının klinik örneklem ile tekrarlanması kullanım alanını genişletecektir.

Bulguların genellenebilirliğinin artırılması için çalışmaların farklı eğitim düzeyine ya da yaş aralığına sahip örnekleme sayısal ve içeriksel olarak geliştirilmesi yararlı olacaktır. Yabancı alanyazında ebeveynleşme kavramı ile birçok psikopatolojinin ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmada daha önce ilişkili olduklarına dair yayınlar bulunan depresyon, kaygı, öfke unsurlarının Türk örneklemindeki ortaya koyduğu sonuçlar ile alanyazına özgün bir katkıda bulunacağı düşünülen obsesif inanış biçimlerinin ilişkisi incelenmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda yabancı alanyazında işaret edilen ilişkilerin Türk örneklemindeki sonuçlarının ortaya konması için çalışmalar yürütülmesi yararlı olacaktır. Ayrıca alanyazında ilişkisine işaret edildiği gözlenmeyen OKB belirtileri ya da psikotik rahatsızlıklar ile ebeveynleşme ilişkisi klinik örneklemelerde incelenebilir.

Alanyazında çevresel birtakım etkenlerin ebeveynleşme açısından birer risk faktörü olduğu da ifade edilmektedir. Bu araştırma için yalnızca cinsiyet ve SED’in

yaratabileceği etki incelenmiştir çünkü diğer değişkenler örneklem içerisinde çok küçük oranlara sahip olmuş ve iki grubun kıyaslanabilmesi için uygun görülmemiştir. Ancak, sayıları birbirine yakın tutulan gruplar oluşturularak, aile üyelerindeki fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklar, boşanma, anne/baba kaybı, kardeşler arasındaki sıra gibi faktörlerin ebeveynleşme açısından fark yaratıp yaratmadığı kontrol edilebilir.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, katılımcıların EOE ve KOE puanlarının düşük ortalamaya sahip olmasıdır. Bunun Türk toplumunda aile içerisinde okuyan ve okumayan çocuklara karşı bir davranış farklılığından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Öğrenciler eğitimlerine başarılı bir şekilde devam ettikleri için kendi evlerinde onlardan fazla sorumluluk ve görev beklenmemiş olabilir. Bu da özellikle eğitime devam eden ve etmeyen kardeşler arasında ebeveynleşme açısından bir fark olabileceğini akla getirmektedir. Bu konu ileriki çalışmalar için araştırma sorusu olabilir.

Ebeveynleşmenin hangi ebeveyn ile gerçekleştiği bu araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir. Ancak, alanyazın kişilerin cinsiyetiyle birlikte rol değişimi yaşamak durumunda kaldığı ebeveyninin cinsiyetinin psikopatoloji açısından farklı sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir (Jacobvitz & Bush, 1996; Jacobvitz ve ark., 1999). Bu unsurun da gelecek çalışmalar için dikkate alınması önerilmektedir.

Son olarak yürütülecek boylamsal çalışmaların ebeveynleşmenin güncel ve ileriki dönem etkilerinin kıyaslanması ve takibi açısından önemli sonuçlar ortaya koyacağına inanılmaktadır. Örneğin, Stein ve arkadaşları (1999) ergenlerde ebeveynleşmenin ileti bozukluğu, öfke, madde kullanımı gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Ancak altı yıl sonra aynı örneklem yeniden değerlendirildiğinde, ebeveynleşmenin erken dönem uyum sorunlarının devam etmeyebileceği, onun yerin ebeveynleşmenin yetkinlik ve özsaygıyı arttırabileceği gözlenmiştir (Stein ve ark., 2007).

4.6. ARAŞTIRMANIN KLİNİK DOĞURGULARI

Psikopatoloji biyolojik kökenli olabileceği gibi birçok çevresel faktörün etkisiyle de şekillenebilmektedir. Ebeveynleşme kavramı da ortaya çıktığı koşullara göre çocuğun gelişimsel sürecine zararlı olabilecek ve onu ileriki dönem psikopatoloji açısından

olumsuz etkileyebilecek bir faktör olarak görülebilmektedir. Ebeveynlerin çeşitli sebeplerle çocuklarıyla rol değişimine gitmesi, onlardan kendileri ve kardeşleri için duygusal ve enstrümantal görevler üstlenmelerini beklemesi, Türkiye’de de sıkça rastlanabilecek bir durumdur. Bu araştırmada elde edilen bulgularla, Ebeveynleşmenin kişilerin gelişimsel süreçlerinde zararlı bir durum olabileceğine ve doğurabileceği olası zorluklara dikkat çekilmiştir. Ebeveyn ve kardeşler için yeterli olgunluğa erişmeden üstlenilecek rol ve sorumlulukların birtakım psikopatolojileri yordayabileceği gösterilmiştir. Özellikle, kadınlarda obsesif inanışlar, erkeklerde öfke ile ilgili güçlükler yaşayan kişilerde, geçmiş dönem yaşantıları göz önüne alınırken erken yaşta üstlenmek durumunda kaldıkları ebeveynleşme yükü de değerlendirilmeye alınmalı ve çalışılmalıdır. Ayrıca, çocuğun ebeveynleşmek durumunda kaldığı mecburi durumlar olabilir. Böyle zamanlarda da çocuğun bunu haklı bir süreç olarak görmesinin ve ailenin farkındalığı ve takdiriyle desteklenmesinin, uyum becerileri arttırarak depresyon, kaygı, öfkenin bazı boyutları için koruyucu etki yaratabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

4.7. SONUÇ

Bu araştırmada Ebeveynleşme olgusu, onun duygu durum güçlükleri (depresyon, kaygı, öfke) ve obsesif inanış biçimleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışma Ebeveynleşme konusunda Türkiye’de yapılan ilk çalışmalardan biridir. Çalışma kapsamında öncelikle Ebeveynleşme Envanteri (EE) uyarlaması yapılarak Türkçeye kazandırılmış, daha sonra bu envanter kullanılarak Ebeveyn odaklı ebeveynleşme (EOE), Kardeş odaklı ebeveynleşme (KOE) ve ebeveynleşmeden Algılanan yarar/uyum (AYU) boyutlarının, bahsedilen dört patolojiyi nasıl yordadığı incelenmiştir.

Yürütülen uyarlama çalışmasında, envanterin faktör yapısı özgün halinde olduğu gibi 3 faktörlü kabul edilmiştir. Ölçeğin yeterli güvenirlik ve geçerlik düzeyine ulaştığı, Türkiye’de normal örnekleme kullanımının uygun olduğu görülmüştür.

EE alt boyutlarından AYU’nun cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı, kadınların ebeveynleşme sürecinden algıladıkları yarar ve kazandıkları uyum becerilerinin erkeklerden daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun Türk kültüründe kız çocuklarının

erken olgunlaşp ev içinde sorumluluklar almasının daha fazla kabul edilip desteklenmesi ile ilgili olabileceği düşünölmektedir.

Genel psikolojik iyilik hali dış kriter olarak ele alınıp Ebeveynleşmeyle ilişkisi incelendiğinde, kadınlarda EE'nin her alt boyutunun; erkeklerde KOE ve AYU alt boyutlarının, psikolojik iyilik hali ile ilişkili bulunduğu gözlenmiştir.

Genel olarak bakıldığında, araştırma Kadın grubunda ebeveynleşme boyutlarının obsesif inanışlar ile, Erkek grubunda da öfke boyutları ile korelasyonel ilişkilere sahip olduğuna işaret etmiştir. Bu ilişkiler çoklu regresyon yöntemiyle daha detaylı olarak incelenmiştir. EOE, KOE ve AYU'nun kadın ve erkekler için depresyon, sürekli kaygı, sürekli öfke, kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, sorumluluk/tehdit, mükemmeliyetçilik/kesinlik ve düşüncenin kontrol/önemi boyutlarını nasıl yordadığı incelenmiştir. Buna göre, kadınlarda EOE, obsesif inanışların üç alt boyutunu da anlamlı düzeyde pozitif yönde yordamaktadır. Erkeklerde ise KOE sürekli öfke, dışa vurulan öfkeyi pozitif; kontrol altına alınmış öfkeyi negatif yönde yordamaktadır. EOE de içte tutulan öfkeyi anlamlı düzeyde ters yönde yordamıştır. AYU hem kadın hem erkek grubunda depresyon ve dışa vurulan öfkeyi; yalnızca kadınlarda sürekli kaygı ve sürekli öfkeyi negatif yönde anlamlı düzeyde yordamakta ve koruyucu faktör olabilmektedir; yalnızca erkeklerde de AYU kontrol altına alınmış öfke ile pozitif yönde ilişkilidir.

KAYNAKÇA

- Alexander, P. C., Teti, L., & Anderson, C. L. (2000). Childhood sexual abuse history and role reversal in parenting. *Child Abuse and Neglect*, 24(6), 829–838.
- Andrews, G., Henderson, S., & Hall, W. (2001). Prevalence, comorbidity, disability and service utilization. Overview of the Australian National Mental Health Survey. *British Journal of Psychiatry*, 178, 145–153.
- Beck, A. T., Rush, A. J., Show, B. F., & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*, New York, NY: Guilford.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson, Mock, M., & Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561–571.
- Bilge, F. (1997). Eğitim bilimleri öğrencilerinin sürekli kızgınlık düzeyleri ve kızgınlıklarını ifade biçimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 75–80.
- Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G. M. (1973). *Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy*. New York, NY: Harper & Row.
- Buchanan, C. M., Maccoby, E. E., & Dornbusch, S. M. (1991). Caught between parents: Adolescents' experience in divorced homes. *Child Development*, 62, 1008–1029.
- Buchino, M. A. (1993). Perceptions of the oldest hearing child of deaf parents: On interpreting, communication, feelings and role reversal. *American Annals of the Deaf*, 138(1), 40 – 45.
- Burnett, G., Jones, R. A., Bliwise, N. G., & Thomson Ross, L. (2006). Family unpredictability, parental alcoholism, and the development of parentification. *The American Journal of Family Therapy*, 34, 181–189.
- Camara, K. A., & Resnick, G. (1988). Interparental conflict and cooperation: Factors moderating children's post-divorce adjustment. In E. M. Hetherington & J. D.

- Arasteh (Eds.), *Impact of divorce, single parenting, and stepparenting on children* (pp. 169-195). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Carroll, J. J., & Robinson, B. E. (2000). Depression and parentification among adults as related to parental workaholism and alcoholism. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 8(4), 360–367.
- Champion, J. E., Jaser, S. S., Reeslund, K. L., Simmons, L., Potts, J. E., Shears, A. R., & Compas, B. E. (2009). Caretaking behaviors by adolescent children of mothers with and without a history of depression. *Journal of Family Psychology*, 23, 156–166.
- Chase, N. D. (1999). An overview of theory, research, and societal issues. In N. D. Chase (Ed.), *Burdened children: Theory, research, and treatment of the parentified child*. (pp. 3–33). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Chase, N. D., Demming, M., & Wells, M. (1998). Parentification, parental alcoholism, and academic status among young adults. *The American Journal of Family Therapy*, 25, 105–114.
- Clark, D. A. (2004). *Cognitive-behavioral therapy for OCD*. New York, NY: The Guilford Press.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78, 98–104.
- Coryell, W., Endicott, J., & Keller, M. (1992). Major depression in a nonclinical sample: Demographic and clinical risk factors for first onset. *Arch Gen Psychiatry*, 49(2), 117–125.
- Dağ, I. (1991). Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90-R) üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(1), 5–12.
- Derogatis, L. R. (1977). *SCL-90: Administration, scoring and procedure Manual-I for the Revised Version*. Baltimore, MD: John Hopkins Univ., School of Medicine, Clinical Psychometrics Unit.

- Earley, L., & Cushway, D. (2002). The parentified child. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(2), 163–178.
- Fitzgerald, M. M., Schneider, R. A., Salstrom, S., Zinzow, H. M., Jackson, J., & Fossel, R. V. (2008). Child sexual abuse, early family risk, and childhood parentification: Pathways to current psychosocial adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22(2), 320–324.
- Fullinwider-Bush, N., & Jacobvitz, D. B. (1993). The transition to young adulthood: Generation boundary dissolution and female identity development. *Family Process*, 32(1), 87–103.
- Godsall, R. E., Jurkovic, G. J., Emshoff, J., Anderson, L., & Stanwyck, D. (2004). Why some kids do well in bad situations: Relation of parental alcohol misuse and parentification to children's self-concept. *Substance Use & Misuse*, 39, 789–809.
- Gürsoy, F. (2006). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 183–190.
- Holzer, C. E., Shea, B. M., Swanson, J. W., & Leaf, P. J. (1986). The increased risk for specific psychiatric disorders among persons of low socioeconomic status. *American Journal of Social Psychiatry*, 6(4), 259–271.
- Hisli, N. (1988). Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi*, 6(22), 118–122.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliği güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(23), 3–13.
- Hooper, L. M. (2007a). Expanding the discussion regarding parentification and its varied outcomes: Implication for mental health research and practise. *Journal of Mental Health Counseling*, 29, 322–337.

- Hooper, L. M. (2007b). The application of attachment theory and family systems theory to the phenomena of parentification. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 15(3), 217–223.
- Hooper, L. M. (2009). *Parentification Inventory* (Available from L. M. Hooper, Department of Educational Studies in Psychology, Research Methodology, and Counseling, The University of Alabama, Tuscaloosa, AL 35487).
- Hooper, L. M. (2012). Parentification. In R. Levesque (Ed.), *Encyclopedia of Adolescence*, (Vol. 4, pp. 2023–2031). New York, NY: Springer.
- Hooper, L. M., DeCoster, J., White, N., & Voltz, M. L. (2011). Characterizing the magnitude of the relation between self-reported childhood parentification and adult psychopathology: A meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 67, 1–16.
- Hooper, L. M., Doehler, K., Jankowski, P. J., & Tomek, S. E. (2012). Patterns of self-reported alcohol use, depressive symptoms, and body mass index in a family sample: The buffering effects of parentification. *The Family Journal*, 20(2), 164–178.
- Hooper, L. M., Doehler, K., Wallace, S. A., & Hannah, N. J. (2011). The Parentification Inventory: Development, validation, and cross-validation. *The American Journal of Family Therapy*, 39, 226–241.
- Hooper, L. M., Marotta, S. A., & Lanthier, R. P. (2008). Predictors of growth and distress following parentification among college students. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 693–705.
- Hooper, L. M., & Wallace, S. (2010). Evaluating the Parentification Questionnaire: Psychometric properties and psychopathology correlates. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 32, 52–68.
- Jacobvitz, D. B., & Bush, N. F. (1996). Reconstructions of family relationships: Parent-child alliances, personal distress, and self-esteem. *Developmental Psychology*, 32(4), 732–743.

- Jacobvitz, D. B., Hazen, N., Curran, M., & Hitchens, K. (2004). Observations of early triadic family interactions: Boundary disturbances in the family predict symptoms of depression, anxiety, and attention/deficit/hyperactivity disorder in middle childhood. *Development and Psychopathology, 16*, 577–592.
- Jacobvitz, D. B., Riggs, S., & Johnson, E. (1999). Cross-sex and same-sex family alliances. In N. D. Chase (Ed.), *Burdened children: Theory, research, and treatment of parentification* (pp. 34–55). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Jankowski, P. J., Hooper, L. M., Sandage, S. J., & Hannah, N. J. (2013). Parentification and mental health symptoms: Mediator effects of perceived unfairness and differentiation of self. *Journal of Family Therapy, 35*, 43–65.
- Jones, R., & Wells, M. (1996). An empirical study of parentification and personality. *The American Journal of Family Therapy, 24*, 145–152.
- Johnston, J. R. (1990). Role diffusion and role reversal: Structural variations in divorced families and children's functioning. *Family Relations, 39*, 405–413.
- Jurkovic, G. J. (1997). *Lost Childhoods: The plight of the parentified child*. New York, NY: Brunner/Mazel, Inc.
- Jurkovic, G. J. (1998). Destructive parentification in families: Causes and consequences. In L. L'Abate (Ed.), *Family psychopathology* (pp. 237–255). New York, NY: Guilford.
- Jurkovic, G. J., & Thirkield, A. (1998). *Parentification Questionnaire*. (Available from G. J. Jurkovic, Department of Psychology, Georgia State University, University Plaza, Atlanta, GA 30303).
- Jurkovic, G. J., Thirkield, A., & Morrell, L. (2001). Parentification of adult children of divorce: A multidimensional analysis. *Journal of Youth and Adolescence, 30*(2), 245–257.
- Kabakçı, E. (2001). Üniversite öğrencilerinde sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri, yaşam olayları ve depresif belirtiler. *Türk Psikiyatri Dergisi, 12*(4), 273–282.

- Karno, M., & Golding, J. M. (1991). Obsessive compulsive disorder. In L. N. Robins & D. A. Regier, (Eds.), *Psychiatric disorders in America: The epidemiologic catchment area study* (pp. 204-219). New York, NY: Free Press.
- Katz, J., Petracca, M., & Rabinowitz, J. (2009). A retrospective study of daughters' emotional role reversal with parents, attachment anxiety, excessive reassurance-seeking, and depressive symptoms. *The American Journal of Family Therapy*, *37*, 185–195.
- Kelley, M. L., French, A., Bountress, K., Keefe, H. A., Schroeder, V., Ster, K., ... Gumienny, L. (2007). Parentification and family responsibility in the family of origin of adult children of alcoholics. *Addictive Behaviors*, *32*, 675-685.
- Kosłowska, K. (2001). Good children presenting with conversion disorder. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, *6*(4), 575–591.
- Kuperminc, G. P., Jurkovic, G. J., & Casey, S. (2009). Relations of filial responsibility to the personal and social adjustment of Latino adolescents from immigrant families. *Journal of Family Psychology*, *23*, 14-22.
- Lemstra, M., Neudorf, C., D'Arcy, C., Kunst, A., Warren, L. M., & Bennett, N. R. (2008). A systematic review of depressed mood and anxiety by SES in youth aged 10-15 years. *Canadian Journal of Public Health / Revue Canadienne de Sante'e Publique*, *99*(2), 125-129.
- Macfie, J., Fitzpatrick, K. L., Rivas, E. M., & Cox, M. J. (2008). Independent influences on mother-toddler role reversal: Infant-mother attachment disorganization and role reversal in mother's childhood. *Attachment and Human Development*, *10*, 29–39.
- Macfie, J., Houts, R. M., McElwain, N. L., & Cox, M. J. (2005). The effect of father-toddler and mother-toddler role reversal on the development of behavior problems in kindergarten. *Social Development*, *14*(3), 514–531.

- Macfie, J., Houts, R. M., Pressel, A. S., & Cox, M. J. (2008). Pathways from infant exposure to marital conflict to parent-toddler role reversal. *Infant Mental Health Journal, 29*(4), 297–319.
- Main, M., & Cassidy, J. (1988). Categories of response to reunion with the parent at age 6: Predictable from infant attachment classifications and stable over a 1-month period. *Developmental Psychology, 24*, 415–426.
- Maysel, O., Bartholomew, K., Henderson, A., & Trinke, S. (2004). “I was more her mom than she was mine”: Role reversal in a community sample. *Family Relations, 53*, 78–86.
- McLean, C. M., Asnaani, A., Litz, B. T., & Hofmann, S. G. (2011). Gender differences in anxiety disorders: Prevalence, course of illness, comorbidity and burden of illness. *Journal of Psychiatric Research, 45*(8), 1027–1035.
- McMahon, T. J., & Luthar, S. S. (2007). Defining characteristics and potential consequences of caretaking burden among children living in urban poverty. *The American Journal of Orthopsychiatry, 77*, 267-281.
- Minuchin, P. (1988). Relationship within the family: A systems perspective on development. In R. A. Hinde & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Relationships within families: Mutual influences* (pp. 7–26). Oxford: Clarendon Press.
- Minuchin, S., Montalvo, B., Guerney, B. G., Rosman, B., & Schumer, F. (1967). *Families of the slums: An exploration of their structure and treatment*. New York, NY: Basic Books.
- Mondin, T. C., Konradt, C. E., Cardaso, T. D. A., Quevedo, L. D. A., Jansen, K., Mattos, L. D. D., ... Silva, R. A. D. (2013). Anxiety disorder in young people: A population-based study. *Rev Bras Psiquiatr, 35*(4), 347–352.
- Nuttall, A. K., Valentino, K., & Borkowski, J. G. (2012). Maternal history of parentification, maternal warm responsiveness, and children’s externalizing behavior. *Journal of Family Psychology, 26*(5), 767–775.

- Obsessive-Compulsive Cognitions Working Group (1997). Cognitive assessment of obsessive-compulsive disorder. *Behavior Research and Therapy*, 35(7), 667–681.
- Obsessive-Compulsive Cognitions Working Group (2001). Development and initial validation of the obsessive beliefs questionnaire and the interpretation of intrusions inventory. *Behaviour Research and Therapy*, 39, 987–1006.
- Obsessive-Compulsive Cognitions Working Group (2003). Psychometric validation of the Obsessive Beliefs Questionnaire and the Interpretation of Intrusions Inventory: Part I. *Behaviour Research and Therapy*, 41, 863–878.
- Obsessive-Compulsive Cognitions Working Group (2005). Psychometric validation of the Obsessive Beliefs Questionnaire and the Interpretation of Inventory: Part II. Factor analyses and testing a brief version. *Behavior Research and Therapy*, 43, 1527–1542.
- Oznobishin, O., & Kurman, J. (2009). Parent–child role reversal and psychological adjustment among immigrant youth in Israel. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 405–415.
- Öner, N. (1977). *Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri'nin Türk toplumunda geçerliği*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Öner, N. ve LeCompte A. (1985). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özdel, L., Bostancı, M., Özdel, O., Oğuzhanoğlu, N. K. (2002). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3, 155–161.
- Özer, K. (1994). Öfke, kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapısıyla ilgili bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 12–25.
- Peris, T. S., & Emery, R. E. (2005). Redefining the parent–child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5, 169–189.

- Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Emery, R. E. (2008). Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: Empirical support for the parentification construct. *Journal of Family Psychology, 22*(3), 633–642.
- Ponizowsky, Y., Kurman, J., & Roer-Strier, D. (2012). When role reversal and brokering meet: Filial responsibility among young immigrants to Israel from the Former Soviet Union. *Journal of Family Psychology, 26*(6), 987–997.
- Rachman, S. (1997). A cognitive theory of obsessions. *Behaviour Research and Therapy, 35*, 793–802.
- Rolland, J. S. (1999). Parental illness and disability: A family systems framework. *Journal of Family Therapy, 21*, 242–266.
- Rowa, K., Kerig, P., & Geller, J. (2001). The family anorexia nervosa: Examining parent-child boundary problems. *European Eating Disorders Review, 9*, 97–114.
- Shin, Y., & Hecht, M. L. (2013). Does parentification place Mexican-heritage youth at risk for substance use? Identifying the intervening nature of parent-child communication about alcohol. *Journal of Adolescence, 36*, 149–159.
- Spielberger, C. D., Gorsuch R. L., & Lushene, R. E. (1970). *Manual for State-Trait Anxiety Inventory*. California Consulting Psychologists Press.
- Spielberger, C. D., Jacobs, G., Russel, F. S., & Crane, R. S. (1983). Assessment of anger: The State Trait Anger Scale. In J. N. Butcher, & C. D. Spielberger (Eds.), *Advances in Personality Assessment, 2*, 159–187.
- Sroufe, L. A. & Fleeson, J. (1988). The coherence of family relationships. In R. A. Hinde & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Relationships within families: Mutual influences* (pp. 27–47). Oxford: Clarendon Press.
- Sroufe, L. A., Jacobvitz, D., Mangelsdorf, S., DeAngelo, E., & Ward, M. J. (1985). Generational boundary dissolution between mothers and their preschool children: A relationships systems approach. *Child Development, 56*, 317–325.

- Sroufe, L. A., & Ward, J. J. (1980). Seductive behavior of mothers of toddlers: Occurrence, correlates and family origins. *Child Development, 51*, 1222–1229.
- Stein, J. A., Riedel, M., & Rotheram-Borus, M. J. (1999). Parentification and its impact on adolescent children of parents with AIDS. *Family Process, 38*, 193–208.
- Stein, J. A., Rotheram-Borus, M. J., & Lester, P. (2007). Impact of parentification on long term outcomes among children of parents with HIV/AIDS. *Family Process, 46*, 317–333.
- Telzer, E. H., & Fuligni, A. J. (2009). Daily family assistance and the psychological well-being of adolescents from Latin American, Asian, and European backgrounds. *Developmental Psychology, 45*, 1177–1189.
- Thomas, S. P., & Williams, R. L. (1991). Perceived stress, trait anger, modes of anger expression, and health status of college men and women. *Nursing Research, 40*(5), 303–307.
- Titzmann, P. F. (2012). Growing up too soon? Parentification among immigrant and native adolescents in Germany. *Journal of Youth and Adolescence, 41*, 883–841.
- Walsh, S., Shulman, S., Bar-On, Z., & Tsur, A. (2006). The role of parentification and family climate in adaptation among immigrant adolescents in Israel. *Journal of Research on Adolescents, 16*(2), 321–350.
- Wells, M., Glickauf-Hughes, C., & Jones, R. (1999). Codependency: A grass roots construct's relationship to shame-proneness, low self-esteem, and childhood parentification. *The American Journal of Family Therapy, 27*(1), 63–71.
- Wells, M. & Jones, R. (1998). Relationship among childhood parentification, splitting, and dissociation: Preliminary findings. *The American Journal of Family Therapy, 26*(4), 331–339.
- Wells, M., & Jones, R. (1999). Object relations therapy of narcissistic and masochistic parentification styles. In N. D. Chase (Ed.), *Burdened children: Theory, research and treatment of parentification* (pp. 117–140). Thousand Oaks, CA: Sage.

Wells, M. & Jones, R. (2000). Childhood parentification and shame-proneness: A preliminary study. *The American Journal of Family Therapy*, 28, 19–27.

Yorulmaz, O., & Gençöz, T. (2008). Obsesif-kompulsif bozukluk semptomlarının değerlendirilmesinde kullanılan İstem Dışı Düşünceleri Yorumlama Envanteri, Obsesif İnanışlar Ölçeği ve Düşünceleri Kontrol Etme Ölçeği'nin Türk örnekleminde incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 1-13.

EK 1

TABLOLAR

Tablo 3.8. Katılımcıların BDE Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi

Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Depresyon						
Cinsiyet	.098	1	.098	.66	AD	.003
SED	4.987E-5	1	4.987E-5	.00	AD	.000
Cinsiyet x SED	.119	1	.119	.80	AD	.004
Hata	29.555	199	.149			
Toplam	29.747	202				

AD: Anlamlı değil

Tablo 3.10. Katılımcıların STAI-II Puanlarının Cinsiyet ve SED'e Göre Değerlendirilmesi

Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Sürekli Kaygı						
Cinsiyet	2.399	1	2.399	12.363	.001	.058
SED	.236	1	.236	1.216	AD	.006
Cinsiyet x SED	.007	1	.007	.037	AD	.000
Hata	38.613	199	.149			
Toplam	41.460	202				

AD: Anlamlı değil

Tablo 3.12. Katılımcıların SÖÖTÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e göre Değerlendirilmesi

Değişken	sd	F	P	η^2
Sürekli Öfke				
Cinsiyet	1-198	.01	AD	.00
SED	1-198	.39	AD	.00
Cinsiyet x SED	1-198	4.07	<.05	.02
Öfke/kontrol				
Cinsiyet	1-198	1.65	AD	.01
SED	1-198	.17	AD	.00
Cinsiyet x SED	1-198	2.85	AD	.01
Öfke/dışa				
Cinsiyet	1-198	2.29	AD	.01
SED	1-198	1.01	AD	.01
Cinsiyet x SED	1-198	1.98	AD	.01
Öfke/içte				
Cinsiyet	1-198	.83	AD	.00
SED	1-198	4.47	<.05	.02
Cinsiyet x SED	1-198	.00	AD	.00

AD: Anlamli değil

Tablo 3.14. Katılımcıların OİÖ Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet ve SED'e göre Değerlendirilmesi

Değişken	Sd	F	P	η^2
Sorumluluk/Tehdit				
Cinsiyet	1-199	4.72	<.05	.03
SED	1-199	5.81	<.05	.03
Cinsiyet x SED	1-199	0.00	AD	.00
Mükemmeliyetçilik/Kesinlik				
Cinsiyet	1-199	1.64	AD	.01
SED	1-199	0.01	AD	.00
Cinsiyet x SED	1-199	0.01	AD	.00
Düşünce Kontrol/ Önem				
Cinsiyet	1-199	6.13	<.05	.03
SED	1-199	10.87	<.01	.05
Cinsiyet x SED	1-199	0.09	AD	.00

AD: Anlamli değil

EK 2

“EBEVEYNLEŞME OLGUSUNUN DEPRESYON, KAYGI, ÖFKE VE OBSESİF İNANIŞ BIÇIMLARI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ” BAŞLIKLİ ÇALIŞMANIN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

(Araştırmacı açıklaması)

Bu araştırma Doç. Dr. Sait Uluç danışmanlığında, klinik psikoloji yüksek lisans öğrencisi Duygu Köyden tarafından yüksek lisans tez çalışması için yürütülmektedir. Çalışmanın amacı ebeveynleşme olgusunun ölçümünün sağlanabilmesi için dünya alan yazınında sıklıkla kullanılan Ebeveynleşme Envanteri'nin Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılması ve araca ilişkin temel psikometrik değerlendirmelerin gerçekleştirilmesidir. Ek olarak, ebeveynleşme olgusunun depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanış biçimleriyle ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın yapılabilmesi için ölçeğin yaratıcısı Lisa Hooper'ın izni, enstitü onayı ve etik kurul izni alınmıştır.

Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anketler, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında herhangi bir sebepten dolayı çalışmayı bırakmak isterseniz, herhangi bir gerekçe göstermeden araştırmadan çekilebilirsiniz. Katılımınız sonucu elde edilen cevaplarınız gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacılar tarafından tez çalışması için değerlendirilecek ve kullanılacaktır.

Çalışmaya katılmadan önce aklınıza takılan sorular olursa sormaktan çekinmeyin. Çalışma bittikten sonra da, sorularınız olursa ya da çalışma sonuçları hakkında bilgi almak isterseniz Psikoloji Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Sait Uluç ya da tez öğrencisi Duygu Köyden (duygu.koyden@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz. Çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

(Katılımcı Beyanı)

Psk. Duygu Köyden tarafından Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Klinik Psikoloji alanında bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilendirmeden sonra böyle bir araştırmaya katılımcı olarak davet edildim.

Eğer bu araştırmaya katılırsam uzman ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir neden göstermeden araştırmadan çekilebilirim. (Ancak, araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemin uygun olacağını bilincindeyim.) Ayrıca tıbbi ve psikolojik durumuma herhangi bir zarar verilmemesi koşuluyla araştırma dışı tutulabilirim.

Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Ayrıca herhangi bir tazminat talebim olmayacaktır.

Araştırma sırasında bir sorunla karşılaştığımda; hangi araştırmacıyı, hangi numaradan ve adresten arayabileceğimi biliyorum.

Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış durumdayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen araştırma projesinde katılımcı olarak yer alma kararımı aldım. Bu konuda yapılan daveti gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Katılımcı:

Adı, Soyadı :

Adres :

Telefon :

İmza :

İletişim : Duygu Köyden

E-mail : duygu.koyden@gmail.com

Telefon: 0555 4658790

EK 4

EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ

YÖNERGE: Aşağıdaki sorular siz büyürken, kendiniz ve ailenizle ilgili sahip olduğunuz düşünceleriniz, davranışlarınız ve duygularınız ile ilgilidir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyun. Cümlelerin 1 (hiçbir zaman doğru değil) ve 5 (her zaman doğru) arasında sizin için ne kadar doğru olduğuna dayanarak bir cevap seçin. Her soruyu mümkün olduğunca doğru yanıtladığınızdan emin olun.

BU SORULARIN SİZİN BÜYÜDÜĞÜNÜZ DÖNEM HAKKINDA OLDUĞUNU UNUTMAYIN.

Yanıt Seçenekleri:

(1) Hiçbir zaman **(2)** Nadiren **(3)** Kimi zaman **(4)** Sık sık **(5)** Her zaman

	Durum	Hiçbir zaman	Nadiren	Kimi zaman	Sık sık	Her zaman
1	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, kardeş(ler)imi rahatlatmam beklendi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Anne babam sık sık diğer aile üyeleri hakkındaki sırları benimle paylaştı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Benim yaşadığım yerdeki çoğu çocuk aile bütçesine katkıda bulunurdu.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Aile üyelerimle ilgilenmek zorunda olduğumda bile, mutlu ya da üzgün olabilecek zamana sahiptim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Anne babama önemli kararlar almalarında yardım ettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Her gece kardeşlerimin yattığından emin olmak benim görevimdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Ailem tarafından takdir edildiğimi hissettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Benim yaşımdaki çoğu çocuk benimle aynı rol ve sorumluluklara sahipti.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Ailevi sorumluluklarım olsa da oyun ya da okul ödevleri için zamanım olurdu.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Çalıştım ve aile bütçesine katkıda bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Kardeşlerimin (kız ya da erkek) ev ödevlerini tamamlamalarına yardımcı olmaktan sorumluydum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Ailemde bir anlaşmazlık olduğunda aile üyelerimin yardım istediği ilk kişiydim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Kardeşlerimi disipline eden esas kişi bendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

14	Sık sık anne babamın (ya da ailedeki bakım veren yetişkinlerin) arasındaki sorunları çözmeye yardım ettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Aile içindeki rolümden gerçekten keyif aldım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, anne babamı rahatlatmam beklendi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Haftanın çoğu günü ailenin çamaşırlarını yıkamaktan ben sorumluydum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Ailem için hakem rolünü üstlendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Aile üyelerimin sırlarını paylaştığı kişi bendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Ailemizin bir takım olduğunu ve birlikte iyi çalıştığını hissettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Market alışverişinin yapılması diğer aile üyelerinden daha fazla benden talep edildi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Aile üyelerim için çevirmen rolünü üstlendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Copyright 2009 by Lisa Hooper'ın izniyle Türkçeye uyarlanmış ve kullanılmaktadır.

EK 5

SCL-90-R

YÖNERGE: Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra her bir durumun, bugün de dahil olmak üzere **son onbeş gün içinde** sizi **ne ölçüde** huzursuz ve tedirgin ettiğini gösterilen şekilde numaralandırarak işaretleyiniz. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yaptığımız işaretlemeyi tamamen silmeyi unutmayınız. Lütfen anlamadığınız bir cümleyle karşılaştığınızda uygulamacıya danışınız.

Hiç : 0 Örnek: 1. (2) Baş ağrısı
 Çok az : 1
 Orta derecede: 2
 Oldukça fazla: 3
 İleri derecede: 4

1. () Baş ağrısı
2. () Sinirlilik ya da içinin titremesi
3. () Zihinden atamadığımız, yineleyici, hoşla gitmeyen düşünceler
4. () Baygınlık veya baş dönmesi
5. () Cinsel arzu ve ilginin kaybı
6. () Başkaları tarafından eleştirilme duygusu
7. () Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri
8. () Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu
9. () Olayları anımsamada güçlük
10. () Dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler
11. () Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi
12. () Göğüs veya kalp bölgesinde ağrılar
13. () Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi
14. () Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali
15. () Yaşamınızın sonlanması düşünceleri
16. () Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma
17. () Titreme
18. () Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği hissi
19. () İştah azalması
20. () Kolayca ağlama
21. () Karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi
22. () Tuzağa düşürülmüş veya yakalanmış olma hissi
23. () Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
24. () Kontrol edilemeyen öfke patlamaları
25. () Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
26. () Olanlar için kendini suçlama
27. () Belin alt kısmında ağrılar
28. () İşlerin yapılmasında erteleme duygusu
29. () Yalnızlık hissi
30. () Karamsarlık hissi
31. () Her şey için çok fazla endişe duyma

32. () Her Şeye karşı ilgisizlik hali
33. () Korku hissi
34. () Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. () Diđer insanların sizin özel dűŐüncelerinizi bilmesi
36. () Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. () BaŐkalarının sizi sevmediđi ya da dostça olmayan davranıŐlar gűsterdiđi hissi
38. () İŞlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaŐ yapma
39. () Kalbin çok hızlı arpması
40. () Bulantı veya midede rahatsızlık hissi
41. () Kendini baŐkalarından aŐađı gűrme
42. () Adale (kas) ağrılarını
43. () BaŐkalarının sizi gűzlediđi veya hakkınızda konuŐtuđu hissi
44. () Uykuya dalmada gűlűk
45. () Yaptığınız işleri bir ya da bir kaç kez kontrol etme
46. () Karar vermede gűlűk
47. () Otobűs, tren, metro gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. () Nefes almada gűlűk
49. () Soğuk veya sıcak basması
50. () Sizi korkutan belirli uđraŐ, yer ve nesnelere kaçınma durumu
51. () Hiç bir Őey dűŐünememe hali
52. () Bedeninizin bazı kısımlarında uyuŐma, karıncalanma olması
53. () Boğazınıza bir yumru tıkanmıŐ olma hissi
54. () Gelecek konusunda űmitsizlik
55. () DűŐüncelerinizi bir konuya yođunlaŐtırmada gűlűk
56. () Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. () Gerginlik veya coŐku hissi
58. () Kol ve bacaklarda ağırlık hissi
59. () lűm ya da ölme dűŐünceleri
60. () AŞırı yemek yeme
61. () İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuŐtuđu zaman rahatsızlık duyma
62. () Size ait olmayan dűŐüncelere sahip olma
63. () Bir baŐkasına vurmamak, zarar vermek, yaralamak dűrtűlerinin olması
64. () Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. () Yıkanma, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yineleme hali
66. () Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. () Bazı Őeyleri kırıp dűkme isteđi
68. () BaŐkalarının paylaŐıp kabul etmediđi inanç ve dűŐüncelerin olması
69. () Başkalarının yanında kendini çok sıkılığan hissetme
70. () arŐı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi
71. () Her Őeyin bir yűk gibi gűrűnmesi
72. () DehŐet ve panik nűbetleri
73. () Toplum içinde yiyip-içerken huzursuzluk hissi
74. () Sık sık tartıŐmaya girme
75. () Yalnız bırakıldığınızda sinirlilik hali
76. () Başkalarının sizi baŐarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu
77. () Başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme
78. () Yerinizde duramayacak lűde huzursuzluk duyma
79. () Değersizlik duygusu

80. () Size kötü bir şey olacakmış duygusu
81. () Bağırma ya da eşyaları fırlatma
82. () Topluluk içinde bayılacağınız korkusu
83. () Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu
84. () Cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması
85. () Günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. () Korkutucu türden düşünce ve hayaller
87. () Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. () Başka bir kişiye asla yakınlık duyamama
89. () Suçluluk duygusu
90. () Aklınızdan bir bozukluğun olduğu düşüncesi

EK 6

BECK DEPRESYON ENVANTERİ (BDE)

YÖNERGE: Aşağıda, kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde, bir çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o durumun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatle okuyunuz. Son bir hafta içindeki (şu an dahil) kendi ruh durumunuzu göz önünde bulundurarak, size en uygun olan ifadeyi bulunuz. Daha sonra, o maddenin yanındaki harfin üzerine (x) işareti koyunuz.

1. (a) Kendimi üzgün hissetmiyorum.
(b) Kendimi üzgün hissediyorum.
(c) Her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum.
(d) Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
2. (a) Gelecekte umutsuz değilim.
(b) Geleceğe biraz umutsuz bakıyorum.
(c) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(d) Benim için bir gelecek yok ve bu durum düzelmeyecek.
3. (a) Kendimi başarısız görmüyorum.
(b) Çevremdeki birçok kişiden daha fazla başarısızlıklarım oldu sayılır.
(c) Geriye dönüp baktığımda, çok fazla başarısızlığım olduğunu görüyorum.
(d) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
4. (a) Her şeyden eskisi kadar zevk alabiliyorum.
(b) Her şeyden eskisi kadar zevk alamıyorum.
(c) Artık hiçbir şeyden gerçek bir zevk alamıyorum.
(d) Bana zevk veren hiçbir şey yok. Her şey çok sıkıcı.
5. (a) Kendimi suçlu hissetmiyorum.
(b) Arada bir kendimi suçlu hissettiğim oluyor.
(c) Kendimi çoğunlukla suçlu hissediyorum.
(d) Kendimi her an için suçlu hissediyorum.
6. (a) Cezalandırıldığımı düşünmüyorum.
(b) Bazı şeyler için cezalandırılabilirim hissediyorum.
(c) Cezalandırılmayı bekliyorum.
(d) Cezalandırıldığımı hissediyorum.
7. (a) Kendimden hoşnutum.
(b) Kendimden pek hoşnut değilim.
(c) Kendimden hiç hoşlanmıyorum.
(d) Kendimden nefret ediyorum.

8. (a) Kendimi diğer insanlardan daha kötü görmüyorum.
 (b) Kendimi zayıflıklarım ve hatalarım için eleştiriyorum.
 (c) Kendimi hatalarım için çoğu zaman suçluyorum.
 (d) Her kötü olayda kendimi suçluyorum.
9. (a) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
 (b) Bazen kendimi öldürmeyi düşünüyorum, fakat bunu yapmam.
 (c) Kendimi öldürebilmeyi isterdim.
 (d) Bir fırsatını bulsam kendimi öldürürdüm.
10. (a) Her zamankinden daha fazla ağladığımı sanmıyorum.
 (b) Eskisine göre şu sıralarda daha fazla ağlıyorum.
 (c) Şu sıralarda her an ağlıyorum.
 (d) Eskiden ağlayabilirdim, ama şu sıralarda istesem de ağlayamıyorum.
11. (a) Her zamankinden daha sinirli değilim
 (b) Her zamankinden daha kolayca sinirleniyor ve kızıyorum.
 (c) Çoğu zaman sinirliyim.
 (d) Eskiden sinirlendiğim şeylere bile artık sinirlenemiyorum.
12. (a) Diğer insanlara karşı ilgimi kaybetmedim.
 (b) Eskisine göre insanlarla daha az ilgiliyim.
 (c) Diğer insanlara karşı ilgimin çoğunu kaybettim.
 (d) Diğer insanlara karşı hiç ilgim kalmadı.
13. (a) Kararlarımı eskisi gibi kolay ve rahat verebiliyorum.
 (b) Şu sıralarda kararlarımı vermeyi erteliyorum.
 (c) Kararlarımı vermekte oldukça güçlük çekiyorum.
 (d) Artık hiç karar veremiyorum.
14. (a) Dış görünüşümün eskisinden daha kötü olduğunu sanmıyorum.
 (b) Yaşlandığımı ve çekiciliğimi kaybettiğimi düşünüyorum ve üzülüyorum.
 (c) Dış görünüşümde artık değiştirilmesi mümkün olmayan olumsuz değişiklikler olduğunu hissediyorum.
 (d) Çok çirkin olduğumu düşünüyorum.
15. (a) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
 (b) Bir işe başlayabilmek için eskisine göre kendimi daha fazla zorlamam gerekiyor.
 (c) Hangi iş olursa olsun, yapabilmek için kendimi çok zorluyorum.
 (d) Hiçbir iş yapamıyorum.
16. (a) Eskisi kadar rahat uyuyabiliyorum.
 (b) Şu sıralarda eskisi kadar rahat uyuyamıyorum.
 (c) Eskisine göre 1 veya 2 saat erken uyanıyor ve tekrar uyumakta zorluk çekiyorum.
 (d) Eskisine göre çok erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.

17. (a) Eskisine kıyasla daha çabuk yorulduğumu sanmıyorum.
(b) Eskisinden daha çabuk yoruluyorum.
(c) Şu sıralarda neredeyse her şey beni yoruyor.
(d) Öyle yorgunum ki hiçbir şey yapamıyorum.
18. (a) İştahım eskisinden pek farklı değil.
(b) İştahım eskisi kadar iyi değil.
(c) Şu sıralarda iştahım epey kötü.
(d) Artık hiç iştahım yok.
19. (a) Son zamanlarda pek fazla kilo kaybettiğimi sanmıyorum.
(b) Son zamanlarda istemediğim halde üç kilodan fazla kaybettim.
(c) Son zamanlarda istemediğim halde beş kilodan fazla kaybettim.
(d) Son zamanlarda istemediğim halde yedi kilodan fazla kaybettim.
Daha az yemeye çalışarak kilo kaybetmeye çalışıyorum. Evet () Hayır ()
20. (a) Sağlığım beni pek endişelendirmiyor.
(b) Son zamanlarda ağrı, sızı, mide bozukluğu, kabızlık gibi sorunlarım var.
(c) Ağrı, sızı gibi bu sıkıntılarım beni epey endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zor geliyor.
(d) Bu tür sıkıntılar beni öylesine endişelendiriyor ki, artık başka hiçbir şey düşünemiyorum.
21. (a) Son zamanlarda cinsel yaşantımda dikkatimi çeken bir şey yok.
(b) Eskisine oranla cinsel konularla daha az ilgileniyorum.
(c) Şu sıralarda cinsellikle pek ilgili değilim.
(d) Artık, cinsellikle hiçbir ilgim kalmadı.

EK 7

STAI FORM TX-2

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları birtakım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını karalamak suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
1	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Kendimi dinlenmiş hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Her şeyi ciddiye alır ve etkilenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Genellikle kendimi emniyette hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Genellikle kendimi hüzünlü hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
20	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin eder	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 8

SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ (SÖÖTÖ)

I. BÖLÜM

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da *genel* olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (x) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetsin, *genel* olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

Sizi ne kadar tanımlıyor ?

	Hiç			Tümüyle
1- Çabuk parlam.	1	2	3	4
2- Kızgın mizaçlıyım.	1	2	3	4
3- Öfkesi burnunda bir insanım.	1	2	3	4
4- Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	1	2	3	4
5- Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	1	2	3	4
6- Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
7- Öfkelenirken ağzıma geleni söylerim.	1	2	3	4
8- Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	1	2	3	4
9- Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.	1	2	3	4
10- Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	1	2	3	4

II. BÖLÜM

YÖNERGE: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeyin.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç			Tümüyle
11- Öfkemi kontrol ederim.	1	2	3	4
12- Kızgınlığımı gösteririm.	1	2	3	4
13- Öfkemi içime atarım.	1	2	3	4
14- Başkalarına karşı sabırlıyım.	1	2	3	4
15- Somurtur ya da surat asarım.	1	2	3	4
16- İnsanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
17- Başkalarına iğneli sözler söylerim.	1	2	3	4
18- Soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3	4
19- Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
20- İçin için köpürürüm ama gösteremem.	1	2	3	4
21- Davranışlarımı kontrol ederim.	1	2	3	4
22- Başkalarıyla tartışırım.	1	2	3	4
23- İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.	1	2	3	4
24- Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.	1	2	3	4
25- Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	1	2	3	4
26- Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	1	2	3	4
27- Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	1	2	3	4
28- Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	1	2	3	4
29- Kötü şeyler söylerim.	1	2	3	4
30- Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4
31- İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	1	2	3	4
32- Sinirlerime hakim olamam.	1	2	3	4
33- Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim.	1	2	3	4
34- Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	1	2	3	4

EK 9

OBSESİF İNANISLAR ÖLÇEĞİ

Bu envantere, insanların zaman zaman takındıkları bir dizi tutum ve inanış sıralanmıştır. Her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve ifadeye ne kadar katılıp katılmadığınızı belirtiniz. Her bir ifade için, *nasıl düşündüğünüzü en iyi tanımlayan* cevaba karşılık gelen rakamı seçiniz. İnsanlar birbirinden farklı olduğu için envantere doğru veya yanlış cevap yoktur. Sunulan ifadenin, tipik olarak yaşama bakış açınızı yansıtıp yansıtmadığına karar vermek için sadece çoğu zaman nasıl olduğunuzu göz önünde bulundurunuz.

Derecelendirme için aşağıdaki ölçeği kullanınız:

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

Derecelendirme yaparken, ölçekteki orta değeri işaretlemekten (4) kaçınmaya çalışınız; bunun yerine, inanış ve tutumlarınızla ilgili ifadeye genellikle katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

1. Sıklıkla çevremdeki şeylerin tehlikeli olduğunu düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
2. Bir şeyden tamamıyla emin değilsem, kesin hata yaparım	1	2	3	4	5	6	7
3. Benim standartlarıma göre, her şey mükemmel olmalıdır	1	2	3	4	5	6	7
4. Değerli biri olmam için yaptığım herşeyde mükemmel olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
5. Herhangi bir fırsat bulduğumda, olumsuz şeylerin gerçekleşmesini önlemek için harekete geçmeliyim	1	2	3	4	5	6	7
6. Zarar verme/görme olasılığı çok az olsa bile, ne yapıp edip onu engellemeliyim	1	2	3	4	5	6	7
7. Bana göre, kötü/uygunsuz dürtülere sahip olmak aslında onları gerçekleştirmek kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7
8. Bir tehlikeyi önceden görmeme karşın bir harekette bulunmazsam, herhangi bir sonuç için suçlanacak kişi konumuna ben düşerim	1	2	3	4	5	6	7
9. Birşeyi mükemmel biçimde yapamayacaksam hiç yapmamalıyım	1	2	3	4	5	6	7
10. Her zaman sahip olduğum tüm potansiyelimi kullanmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
11. Benim için, bir durumla ilgili tüm olası sonuçları düşünmek çok önemlidir	1	2	3	4	5	6	7
12. En ufak hatalar bile, bir işin tamamlanmadığı anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
13. Sevdiğim insanlarla ilgili saldırgan düşüncelerim veya dürtülerim varsa, bu gizlice onları incitmeyi istediğim anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
14. Kararlarımdan emin olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
15. Her türlü günlük aktivitede, zarar vermeyi engellemede başarısız olmak kasten zarar vermek kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7
16. Ciddi problemlerden (örneğin, hastalık veya kazalar) kaçınmak benim açımdan sürekli bir çaba gerektirir	1	2	3	4	5	6	7
17. Benim için, zararı önlememek zarar vermek kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7

	1	2	3	4	5	6	7
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
18. Bir hata yaparsam üzüntülü olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
19. Diğerlerinin, kararlarım veya davranışlarımdan doğan herhangi bir olumsuz sonuçtan korunduğundan emin olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
20. Benim için, herşey mükemmel olmazsa işler yolunda sayılmaz	1	2	3	4	5	6	7
21. Müstehcen düşüncelerin aklımdan geçmesi çok kötü bir insan olduğum anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
22. İlave önlemler almazsam, ciddi bir felaket yaşama veya felakete neden olma ihtimalim, diğer insanlara kıyasla daha fazladır	1	2	3	4	5	6	7
23. Kendimi güvende hissetmek için, yanlış gidebilecek herhangi bir şeye karşı olabildiğince hazırlıklı olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
24. Tuhaf veya iğrenç düşüncelerim olmamalı	1	2	3	4	5	6	7
25. Benim için, bir hata yapmak tamamen başarısız olmak kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7
26. En önemsiz konularda bile her şey açık ve net olmalıdır	1	2	3	4	5	6	7
27. Din karşıtı bir düşünceye sahip olmak, kutsal şeylere karşı saygısız davranmak kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7
28. Zihnimdeki tüm istenmeyen düşüncelerden kurtulabilmeliyim	1	2	3	4	5	6	7
29. Diğer insanlara kıyasla, kendime veya başkalarına kazara zarar vermem daha muhtemeldir	1	2	3	4	5	6	7
30. Kötü düşüncelere sahip olmak tuhaf veya anormal biri olduğum anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
31. Benim için önemli olan şeylerde en iyi olmalıyım	1	2	3	4	5	6	7
32. İstenmeyen bir cinsel düşünce veya görüntünün aklıma gelmesi onu gerçekten yapmak istediğim anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
33. Davranışlarımdan olası bir aksilik üzerinde en küçük bir etkisi varsa sonuçtan ben sorumluyum demektir	1	2	3	4	5	6	7
34. Dikkatli olsam da kötü şeylerin olabileceğini sıklıkla düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
35. İstenmeyen biçimde zihnimde beliren düşünceler, kontrolü kaybettiğim anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
36. Dikkatli olmadığım takdirde zarar verici hadiseler yaşanabilir	1	2	3	4	5	6	7
37. Bir şey tam anlamıyla doğru yapıncaya kadar üzerinde çalışmaya devam etmeliyim	1	2	3	4	5	6	7
38. Şiddet içerikli düşüncelere sahip olmak, kontrolü kaybedeceğim ve şiddet göstereceğim anlamına gelir	1	2	3	4	5	6	7
39. Benim için bir felaketi önlemekte başarısız olmak ona sebep olmak kadar kötüdür	1	2	3	4	5	6	7
40. Bir işi mükemmel biçimde yapmazsam insanlar bana saygı duymaz	1	2	3	4	5	6	7
41. Yaşamımdaki sıradan deneyimler bile tehlike doludur	1	2	3	4	5	6	7
42. Kötü bir düşünceye sahip olmak, ahlaki açıdan kötü bir şekilde davranmaktan çok da farklı değildir	1	2	3	4	5	6	7
43. Ne yaparsam yapayım, yaptığım iş yeterince iyi olmayacaktır	1	2	3	4	5	6	7
44. Düşüncelerimi kontrol edemezsem cezalandırılırım	1	2	3	4	5	6	7

EK 10

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433-7951

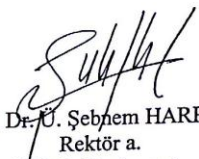
01 Aralık 2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 18.11.2014 tarih ve 5560 sayılı yazınız.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencilerinden **Duygu KÖYDEN**'in "Ebeveynleşme olgusunun depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanış biçimleriyle ilişkisinin incelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 25.11.2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Ü. Şebnem HARPUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Hasan Bey

EK 11

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>	
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p>	
Tarih: 15/06/2015	
<p>Tez Başlığı : Ebeveynleşme Olgusunun Depresyon, Kaygı, Öfke ve Obsesif İnanış Biçimleriyle İlişkinin İncelenmesi</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 87 sayfalık kısmına ilişkin, 15/06/2015 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 4 'tür.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar dâhil 4- 5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>	
Tarih ve İmza	
<p>Adı Soyadı: Duygu Köyden</p> <p>Öğrenci No: N12227343</p> <p>Anabilim Dalı: Psikoloji Bölümü</p> <p>Programı: Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı</p> <p>Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>	<p>15.06.2015</p> <p><i>D. Köyden</i></p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;">_____ Doç. Dr. Sait ULUÇ</p>	

